

Savišvieta

20016 Nr. 1

LIETUVOS

SUAUGUSIŲJŲ

ŠVIETIMO

ASOCIACIJOS

PERIODINIS

LEIDINYS

Vilnius 2016

2015
Europos metai
vystymuisi

mūsų pasaulis
mūsų orumas
mūsų ateitis

LIETUVOS
VYSTOMASIS
BENDRADARBIAVIMAS

Leidinyje parengtas pagal #EYD2015 projekto „2015 Europos metai vystymuisi: Dalyvauk ir įsitrauk į vystomojo bendradarbiavimo veiklą“ medžiaga.

Leidinyje atspindi tik autorių požiūrį, todėl LR Užsienio reikalų ministerija, finansavusi projektą, Nacionalinė Nevyriausybinė vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija negali būti laikomos atsakingos už jame pateikiamos informacijos pobūdį. Tekstai pateikiami neredaguoti.

Leidinį sudarė dr. Vilija Lukošūnienė.

Leidinyje naudojamos projekto metu vykusio foto konkurso „Pasaulis tavo akimis“ nuotraukos.

Vilnius, Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, 2016

TURINYS

ĮVADAS.....	4
2015 EUROPOS METAI VYSTYMUISI: DALYVAUK IR ĮSITRAUK Į VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO VEIKLĄ	5
PASAULIS PO VIENU STOGU.....	9
SKURDO MAŽINIMAS BESIVYSTANČIOSE ŠALYSE	13
NERAŠTINGUMO ŠALINIMAS IR PARAMA ZAMBIJOS VAIKŲ ŠVIETIMUI	25
VYSTOMASIS BENDRADARBIAVIMAS LIBERIJOJE: PARAMA SKURSTANTIEMS	36
TARPTAUTINIŲ SAVANORYSTĖS PROGRAMŲ VEIKLA.....	49
STUDENTŲ SAVANORIŠKO DARBO PATIRTIS VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO KONTEKSTE.....	59
VYSTOMOJO BENDRADARBIAVIMO IDĖJOS SKLAIDA: STUDENTŲ PATIRTIS	75
PAŽAISKIME! VIKTORINA APIE VYSTOMĄJĮ BENDRADARBIAVIMĄ.....	89
IDĖJOS GLOBALIOJO ŠVIETIMO VEIKLOMS	91
ATSAKYMAI Į VIKTORINOS KLAUSIMUS	92

Ivadas

Šis „Savišvietos” leidinys skiriamas vystomojo bendradarbiavimo temai, kurią, įgyvendindama dalį projekto „2015 Europos metai vystymuisi: Dalyvauk ir įsitrauk į vystomojo bendradarbiavimo veiklą“ gvildeno ir Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija (LSŠA) bei jos partneriai – LSŠA nariai – Vilniaus kooperacijos kolegija ir Utenos kolegija.

Leidinyje skaitytojai, suaugusiųjų švietėjai ir ne tik jie, ras:

- išsamų projekto, kurį vykdė Nacionalinės nevyriausybinė vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platformos nariai, aprašymą: kokie buvo projekto tikslai, kas jį vykdė, kokias veiklas organizavo, kokių rezultatų pasiekė ir kur projekto rezultatus galima rasti.
- Vystomojo bendradarbiavimo reikšmės ir įtakos tarptautiniu mastu ir Lietuvoje apžvalgą, kvietimą būti jautresniais kasdieniniame vartojime, Darnaus vystymosi tikslų, patvirtintų 2015-ųjų rugsėjį, pristatymą.
- Jaunų žmonių, Vilniaus kooperacijos kolegijos ir Utenos kolegijos studentų, projektinius darbus – straipsnelius apie vystomąjį bendradarbiavimą. Šiuose straipsneliuose atsiskleidžia jaunų žmonių požiūris į globalias tarptautinės visuomenės problemas, į galimybes keisti požiūrį į daugelį dalykų, kurie gali padėti siekti didesnės darnos ekonominiame, socialiniame visuomenės gyvenime. Kolegijų studentai nagrinėja savanoriško darbo visuomenės gerovės vardan problematiką, analizuoja savanorystės formas, metodus ir galimybes. Straipsneliuose pristatoma ir apibendrinama jaunų žmonių savanoriško darbo ir vystomojo bendradarbiavimo bei darnios plėtos patirtis.
- Informaciją, kur ieškoti idėjų globaliojo švietimo veikloms organizuoti.
- Viktoriną, kviečiančią pasitikrinti žinias ir supratimą apie vystomąjį bendradarbiavimą.
- Fotografijų konkurso „Pasaulis tavo akimis“ nugalėtojų ir dalyvių nuotraukų bei jas „lydinčių“ istorijų.

Tikimės, kad leidinio skaitytojai pasinaudos proga pagilinti supratimą apie vystomąjį ir globalųjį švietimą, pasisems idėjų darnaus vystymosi veikloms organizuoti.

Linkime malonaus skaitymo!

2015 Europos metai vystymuisi: Dalyvauk ir įsitrauk į vystomojo bendradarbiavimo veiklą

*Dalia Cymbaliuk,
Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacijos
atsakingoji sekretorė*

Apie projektą

Vienas iš Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo tikslų, įvardintų Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatyme, yra Lietuvos visuomenės informavimas ir švietimas apie Jungtinių Tautų, Europos Sąjungos ir Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos kryptis, jų tikslus ir iššūkius, pasiektus rezultatus, siekiant didesnio visuomenės pritrimo ir paramos šiai veiklai. Savo ruožtu vystomojo bendradarbiavimo politika yra integrali LR užsienio politikos dalis, tačiau šiandien mūsų visuomenėje vystomasis bendradarbiavimas, kaip Lietuvos užsienio politikos sritis, nėra itin plačiai žinomas, nors Eurobarometro duomenimis (2013) pagalbos teikimą neturtingesnių šalių gyventojams palaiko 81% apklaustųjų Lietuvoje, gilesnė visuomenės apklausų analizė rodo, kad pagrįstai galima abejoti visuomenės informuotumu apie vystymąsi.

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija kartu su kitais Nacionalinės nevyriausybinų vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platformos (NNVBO Platforma) nariais 2015 metais vykdė projektą „2015 Europos metai vystymuisi: Dalyvauk ir įsitrauk į vystomojo bendradarbiavimo veiklą“, kurio pagrindinis tikslas - didinti Lietuvoje visuomenės informuotumą ir švietimą apie Lietuvos ir Europos Sąjungos vystomojo bendradarbiavimo (VB) svarbą, tikslus ir aktualijas, skatinat projekto tikslinių grupių kritinį mąstymą, kaip, veikiant lokaliai, galima pasiekti globalių pokyčių.

Atsižvelgiant į projekto specifiką, situacijos problematiką bei suformuluotus projekto uždavinius, projekto tikslinėmis grupėmis buvo pasirinkti:

- Vyresniųjų (9-11 kl.) ir pagrindinių klasių (5- 8 kl.) moksleiviai bendro lavinimo mokyklose ir gimnazijose;
- Jaunimo organizacijose aktyvus jaunimas;
- Mokytojai, dirbantys Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose, gimnazijose;
- Lietuvos universitetuose ir kolegijose besimokantys bakalauro lygmens studentai;
- Lietuvos bendruomenių nariai;
- Kitos visuomenėje aktyvios Lietuvos piliečių grupės.

Projekte buvo vykdomos šios veiklos:

- a) žinių konkursas internete, konkursai jaunimui radijuje ir TV, Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose;
- b) vystymosi tematiką į kursus universitetuose ir kolegijose integruojančios veiklos, mokytojų apmokymas dirbti su vystymosi tematika, rašto darbų, žurnalistinio tyrimo konkursų rengimas,
- c) fotografijos konkursas ir pristatymai Lietuvos didžiuosiuose miestuose ir Lietuvos bendruomenėse.

Projekto vykdytojas - Nacionalinė nevyriausybių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma (NNVBO Platforma). Projekto partneriai:

- VšĮ „Psichikos sveikatos perspektyvos“ (PSP, www.perspektyvos.org)
- Lietuvos vaikų ir jaunimo centras (LVJC, www.lvjc.lt)
- Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija (LSŠA, www.lssa.smm.lt)
- VšĮ „Humana People to People Baltic“ (HPPB, www.humana.lt)
- Baltijos labdaros fondas (BLF, www.blf.lt)
- Ugdymo plėtotės centras (UPC, <http://www.upc.smm.lt>)
- VšĮ „GM Gyvai“ (www.gmgyvai.lt)

Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, bendradarbiaudama su kolektyviniais nariais Utenos kolegija (www.utenos-kolegija.lt) ir Vilniaus kooperacijos kolegija (www.vkk.lt), skatino aktyvesnę vystomojo bendradarbiavimo tematikos nagrinėjimą tarp kolegijų studentų. Įgyvendinant savąją projekto dalį, buvo suorganizuoti du susitikimai – diskusijos apie vystomojo bendradarbiavimo svarbą tarp kolegijų dėstytojų ir studentų, kolegijų dėstytojai vedė užsiėmimus apie vystomąjį bendradarbiavimą socialinio darbo, žmogaus teisių, ekonominės plėtros, švietimo, darnaus vystymosi srityse, skatino studentus rašyti kursinius/semestrinius darbus vystomojo bendradarbiavimo temomis.

Kiti projekto partneriai į bendrą projektą įsiliejo įvairiomis veiklomis. Žinių konkursus internete, skirtus vyresnių klasių moksleiviams, taip pat konkursus jaunimui radijuje ir TV, proto mūšius Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose ir gimnazijose, rašto darbų konkursus organizavo NNVBO Platforma ir Lietuvos vaikų ir jaunimo centras (LVJC). Vystymosi tematiką į kursus universitetuose ir kolegijose, be LSŠA, taip pat integravo VšĮ „Psichikos sveikatos perspektyvos“ (PSP) ir NNVBO Platforma, mokytojų apmokymą dirbti su vystymosi tematika rengė VšĮ „Humana People to People Baltic“ (HPPB) kartu su partneriu - Ugdymo plėtotės centru (UPC). Fotografijų konkursą ir pristatymą Lietuvos didžiuosiuose miestuose ir bendruomenėse organizavo NNVBO Platforma ir Baltijos labdaros fondas.

Projekto rezultatai

VB kursai universitete, kolegijose, mokytojams: parengtas 1 bakalauro darbas, skaitytos paskaitos VU Socialinio darbo ir ERASMUS studentams (97 dalyviai), pravesta tarptautinė diskusija su kviestiniais lektoriais (100 dalyvių), įvyko teorinės paskaitos ir praktikumai Vilniaus ir Utenos kolegijose (155 dalyviai). Kolegijų studentai parengė 21 rašto/projektinį darbą vystomojo bendradarbiavimo tematika, iš kurių 6 (3 Vilniaus kooperacijos kolegijos ir 3 Utenos kolegijos) buvo atrinkti kaip geriausi darbai, labiausiai atitinkantys projekte keliamus reikalavimus. Pravesti mokymai mokytojams Panevėžyje ir Klaipėdoje (30 dalyvių parengti integruoti VB temą savo mokyklose).

Virtualaus laiško draugui konkursas: 74 moksleiviai parengė 21 virtualų laišką, kurie paskelbti Youtube kanale. Daugiausiai laiškų sukurta Ukrainos (9) ir Afganistano (7) tema, mažiau - Gruzijos (3) Baltarusijos (1) ir Moldovos (1) temomis. Geriausi darbai apdovanoti ir parodyti finaliniame protų kovų renginyje Vilniuje. Išleistas leidinys, viešinantis sukurtus moksleivių rašinius bei vystomojo bendradarbiavimo temą.

Internetinė viktorina „Pasaulio smegenautojai“: viktorinos dalyviai buvo iš 68 Lietuvos miestų ir miestelių bei iš 6 kitų ES šalių (Estija, Prancūzija, Belgija, Liuksemburgas, Suomija ir Olandija) ir atstovavo 261 mokyklą bei jaunimo nevyriausybinę organizaciją. Viktorina vyko 26-iose LRT televizijos laidose "Labas rytas, Lietuva"; 17-oje radijo viktorinų Tauragės regioninėje radijo stotyje, kurias lydėjo diskusijos su klausytojais vystomojo bendradarbiavimo tema (konkurse aktyviai dalyvavo 40 jaunuolių); 6-iose LRT radijo laidose „Ryto garsai“, kurios buvo tiesiogiai transliuojamos iš radijo studijos per LRT televiziją. Viktorinų laimėtojai buvo apdovanoti muzikiniu kompaktiniu disku „Pasaulis tavo grotuve“, kurio įrašus kūrė iškilūs pasaulio muzikos atlikėjai: Baba Sissoko iš Malio ir Solo Cissokho iš Senegalo, taip pat etninę kultūrą puoselėjantys Lietuvos scenos profesionalai bei muzikantai iš skirtingų Europos šalių.

Žinių konkursai mokyklose: protų kovos surengtos 63-ose mokyklose, kovose dalyvavo 2850 dalyviai (10-19 m.). Protų kovų finale susitiko 63 komandos iš 54 mokyklų. Laimėtojai buvo apdovanoti privačių rėmėjų prizų - kelione į Tartu mokslo centrą „AHHAA“.

Fotografijų konkursas: bendradarbiaujant su VšĮ „Europos namai“, surengtas foto konkursas „Pasaulis tavo akimis“, į kurį registravosi 80 dalyvių, iš kurių 49 pateikė savo darbus dalyviai. Gauta virš 300 fotografijų su aprašymais. Konkurso nugalėtojai A.Norkutė, B. Tilmantaitė, S. Damulevičius. Fotografijų paroda buvo eksponuojama Vilniuje - kino teatre „Multikinas“, banke Swedbank, Vilniaus kooperacijos kolegijoje, LR Seime, Lietuvos vaikų ir jaunimo centre, Vilniaus

Universitete bei UNESCO parodų salėje, Klaipėdos Kultūros fabrike, Kaune – Vytauto Didžiojo universitete, o mažesne apimtimi - beveik dviejose dešimtyse Lietuvos miestų ir miestelių.

Nugalėtojų fotografijos buvo eksponuojamos ir konkurso partnerių parodose Slovakijoje, Estijoje, Čekijoje. Ir nugalėtojų, ir visų dalyvavusių nuotraukas galima pamatyti <http://pagalba.org/lt/galerija>.

Pagrindinis projekto rezultatas - didesnis visuomenės susidomėjimas Europos metais vystymuisi, jų noras įsitraukti į organizuojamas veiklas, intereso gilinti žinias apie vystomąjį bendradarbiavimą sustiprėjimas. Pastebėta, kad projektas turėjo įtakos visuomenės požiūrio į globalią problematiką pasikeitimą, paramos vystomajam bendradarbiavimui augimą. Pastebėta tendencija, kad fotografijos parodų atidarymo, susitikimų ir diskusijų dėka padidėjo visuomenės narių noras gilintis į kitų šalių kultūrą, susitikti su žmonėmis iš kitų šalių, pagerino bendravimo kompetencijas, vystė toleranciją ir supratingumą bei kritišką mąstymą.

Tikėtina, jog, geriau susipažinę su VB tematika ir problematika, studentai, moksleiviai ir jaunimo nevyriausybinių organizacijų atstovai bus jautresni VB temai bei geriau supras globalų kontekstą. Mokyklos gavo pilną rinkinį informacijos, kurią ir toliau naudos ugdymo procese, todėl su medžiaga bus supažindinti ir moksleiviai, tiesiogiai nedalyvavę konkursuose, kas užtikrins projekto veiklą tvarumą. VU ir kolegijose apie vystomojo bendradarbiavimo svarbą socialiniame darbe bei rengiant socialinio darbo specialistus buvo diskutuojama ne tik su studentais, tačiau ir su dėstytojais. Tikėtina, kad tai paskatins dėstytojus ateityje dažniau integruoti VB aspektus į dėstomus dalykus.

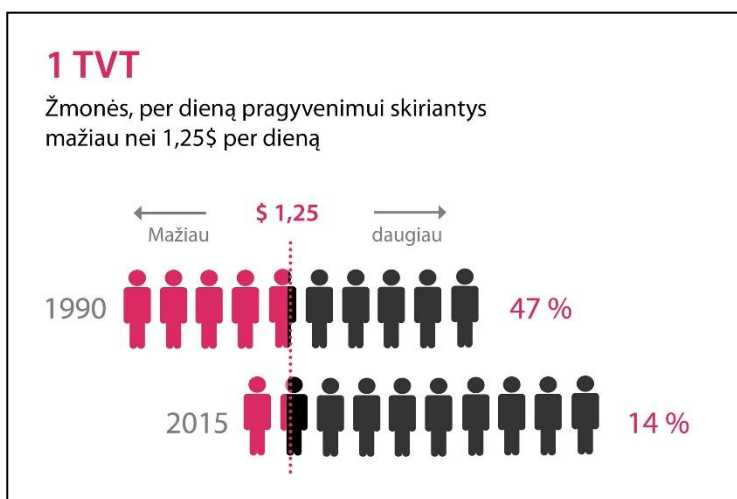
Nuotraukoje – LSŠA projekto dalies organizatoriai ir dalyviai

Marta Čubajevaitė,
Nacionalinės nevyriausybinių vystomojo
bendradarbiavimo organizacijų platformos
vykdančioji direktorė,
Vytauto Didžiojo Universiteto lektorė

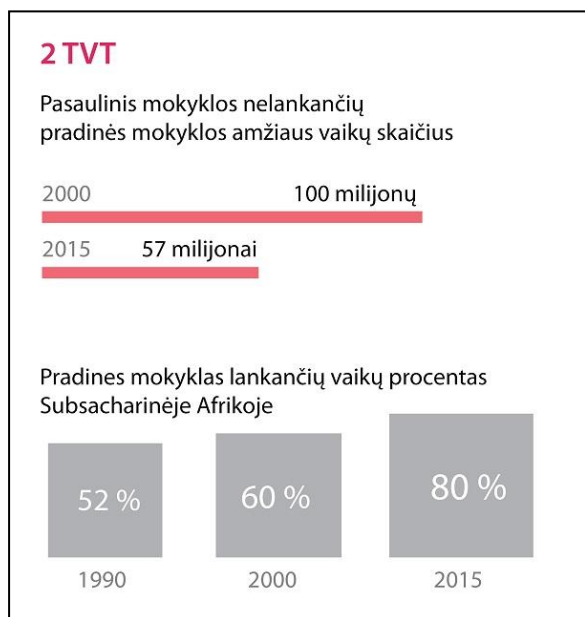
2015-ieji įrašyti į pasaulio istoriją

Esu tikra, jog istorijos vadovėliuose 2015-ieji bus minimi tarp kitų svarbiausių XXI amžiaus pasaulio istorijos datų. Ir ne tik todėl, kad Europa juos minės, kaip metus paskirtus vystymosi temai, kuriais siekė parodyti, kad Europos Sąjunga (ES) yra pasiryžusi padėti išgyvendinti skurdą pasaulyje, o prie to prisideda ir visų ES šalių vyriausybės, nevyriausybinių organizacijos bei kiekvienas iš mūsų. ES tebekrečianti pabėgėlių krizė taipogi įsisiūbavo būtent praėjusiais metais ir atkreipė dėmesį į tai, kad žmonės rizikuoja savo gyvybėmis ir masiškai plūsta į ES ieškodami darbo ir išgyventi leidžiančio uždarbio, taikos, galimybės laisvai reikšti savo mintis.

2015-ieji buvo svarbūs ir tuo, kad buvo paskutiniai **8 Tūkstantmečio vystymosi tikslų (TVT)** įgyvendinimo metai, kuriuos pasiekti per 15 metų 2000-aisiais susitarė 191-os pasaulio valstybės lyderiai, taip įsipareigoję bendradarbiauti skiriant lėšas ir kovojant su skurdu, užkrečiamoms ligomis, skatinant lyčių lygybę, darnų vystymąsi.

Šis pirmasis tokio masto pasaulinis susitarimas neabejotinai atkreipė dėmesį į labai sunkias beveik pusės visų pasaulio žmonių gyvenimo sąlygas: tai- pragyvenimui kasdien turintys ne daugiau nei 1.25 dolerio per dieną, nelankę net pradinės mokyklos, dažniausiai moterys, gimdžiusios be medikų pagalbos ir kenčiančios komplikacijas, o galbūt netgi praradusios savo kūdikius dėl lengvai išgydomų ligų. TVT atkreipė dėmesį ir į itin netolygų pasaulio vystymąsi- dėl tokių problemų kentėjo šalys, geografiškai išsidėsčiusios pasaulio pietuose, Afrikoje, Azijoje bei Lotynų Amerikoje, į kurias ir buvo nukreiptos išsivysčiusių Vakarų valstybių pastangos ir parama.

Per 15 metų buvo pasiekta daug: ženkliai sumažėjo skurstančių, išaugo vaikų, lankančių mokyklą, skaičius, sumažėjo gimdyvių mirtingumas (žr. paveikslus), tad neatsitiktinai Jungtinės Tautos TVT pavadino „pačiu sėkmingiausiu judėjimu prieš skurdą žmonijos istorijoje“. Visgi TVT buvo pagrįstai kritikuoti už tai, jog tokie globalūs iššūkiai kaip klimato kaita, taika, netolygus ekonominis vystymasis į juos įtraukti nebuvo, o tam, kad juos išspręstų, būtina įgyvendinti reformas ne tik besivystančiose šalyse, bet visose pasaulio valstybėse.

Būtent dėl to 2015-ųjų rugsėjį buvo patvirtinti naujieji **Darnaus vystymosi tikslai (DVT, žr. paveikslą)**, kuriuos

pasiekti visos pasaulio valstybės įsipareigojo iki 2030-ųjų. Darnaus vystymosi tikslus sudaro 17 tikslų (žr. paveikslą), kuriuose atsispindi ir išsivysčiusių valstybių, tokių kaip Lietuva, įsipareigojimai, pvz.: užtikrinti švarią energiją, atsakingai vartoti, aktyviai veikti prieš klimato kaitą.

Išties, tiek DVT, tiek gruodį priimtas Paryžiaus susitarimas dėl Klimato kaitos, yra vieni svarbiausių pasaulinio lygmens susitarimų, kuriais politiniai lyderiai pademonstravo suprantantys, kad kovoti su globaliais iššūkiais vien savo šalyje nepavyks ir išskylančias problemas teks

spręsti solidariai, visiems kartu. Per ateinančius metus, tikiu, išvysime, kaip sekasi įgyvendinti šiuos įsipareigojimus, tačiau iki tol pedagogų ir andragogų laukia labai svarbus darbas - šviesti ir informuoti Lietuvos visuomenę tiek apie Darnaus vystymosi tikslus, tiek apie kiekvieno iš mūsų vaidmenį juos įgyvendinant, nes kol kas vos 6% Lietuvos gyventojų tėra girdėję apie juos.

Tarptautinis vystymasis ir Lietuva

2004-aisiais Lietuvai tapus ES nare, paramą skurdžiau gyvenančioms šalims, įgyvendinant Tūkstantmečio vystymosi tikslus, pradėjome teikti ir mes. Lietuva daugiausiai dvišalės paramos teikia artimiausioms šalims kaimynėms: remia demokratines ir ekonomines reformas Armėnijoje, Azerbaidžane, Baltarusijoje, Gruzijoje, Moldovoje ir Ukrainoje, tačiau taip pat teikia paramą Afganistano gyventojams ir kitoms valstybėms partnerėms. Nuo 2004-ųjų Lietuvos skiriama oficiali

parama vystymuisi išaugo nuo 2 iki 13 eurų per metus vienam Lietuvos gyventojui. Šiomis lėšomis buvo finansuota daug svarbių iniciatyvų, pavyzdžiui, Lietuvos gydytojų sumanytas Naujagimių aklumo prevencijos centras Tbilisyje (Gruzija) ir praktiniai mokymai gruzinų gydytojams nuo aklumo išgelbėję 10 naujagimių. Tokių sėkmės istorijų, kaip skirta parama vystymuisi padėjo žmonėms išsivaduoti iš skurdo, išgelbėjo gyvybes, sukūrė galimybes dalyvauti demokratiname gyvenime, kiekviena išsivysčiusi pasaulio šalis donorė turi apsieiti - jų galite rasite oficialiojoje [Europos metų vystymuisi svetainėje https://europa.eu/eyd2015/lt](https://europa.eu/eyd2015/lt).

Pristatinėdama besivystančio pasaulio problemas, Lietuvoje dažnai išgirstu klausimą, kuris, tikiu, skaitant iškilo ir jums - kodėl turėtumėme skirti ir netgi didinti paramą besivystančioms šalims, jei Lietuvoje vis dar yra skurstančiųjų? Atsakyti į tokį klausimą nėra lengva, nes skurstantysis Lietuvoje dažnai yra pažįstamas, kaimynas, giminaitis, o skurstančių besivystančių šalių gyventojų dažnai nesame net savo akyse regėję. Visgi Lietuvoje skurdo rizikos riba - 241 euras per mėnesį vienam asmeniui, ir taip 2014-iaisiais Lietuvoje gyveno maždaug 19% jos gyventojų. Tuo pat metu kas septintas pasaulio žmogus gyvena nepalyginamai prasčiau, t.y. visoms savo reikmėms per dieną teturėdamas 1,25 dolerio (1.16 EUR) arba kiek mažiau nei 35 eurus per mėnesį. Galiausiai - parama besivystančioms šalims, jų gyventojams yra ir solidarumas, paremtas prisiminimais, kokia svarbi Lietuvos vystymuisi buvo jai po nepriklausomybės suteikta parama.

Ar vystymasis tai - tik valstybių skiriamos lėšos? Kaip galiu prisidėti?

Pasauliui sparčiai vystantis, tarpusavyje susisieję, įvykiai kitose pasaulio dalyse vis labiau daro įtaką mūsų kasdienybei, ekonominei gerovei bei saugumui, ir atvirkščiai – mūsų pasirinkimai ir veiksmai netrunka paliesti net ir labiausiai nutolusių pasaulio kraštų gyventojus. Pavyzdžiui, mūsų kasdieniniai ir, atrodo, paprasti sprendimai, kaip antai, kokią kavą gersiu ryte, kurioje šalyje gamintais marškinėliais vilkėsiu, lemia tą produkciją pagaminusių, dažniausiai besivystančių šalių gyventojų atlyginimus, jų gyvenimo perspektyvas ir pasirinkimus. Išties, ar žinojote, kad, jei už savo firminius džinsus sumokėjote 50 eurų, juos pasiuvusi moteris, tikriausiai iš Bangladešo, uždirbo vos 50 centų, jos mėnesinės algos (minimali tekstilės darbuotojų alga - 68 doleriai), kurią ji uždirbo dirbdama viršvalandžius kenksmingomis sąlygomis, vos užtektų prasimaitinti trijų asmenų šeimai, jau nekalbant apie neįkandamą būsto nuomą, drabužius ir kitus reikmenis.

Tad pirmas žingsnis, kurio gali imtis kiekvienas iš mūsų, tai - domėtis perkamų prekių kilme ir pagaminimo procesu, suprasti, kaip tokie veiksmai, kaip šiukšlių rūšiavimas, vandens bei energijos taupymas, prisideda arba sumenkina pastangas sumažinti pasaulio skurdą ir imtis atitinkamų veiksmų (ne)vartojant. Be to, kiekvienas gali skirti savo laiką savanoriaudamas su besivystančiomis šalimis

dirbančiomis organizacijomis Lietuvoje, ar ryžtis vykti į jas ir tiesiogiai padėti ten gyvenantiems žmonėms, ir jau šiemet Platforma pagelbės jums tai padaryti. Taipogi galima skirti lėšas ar [nieko jums nekainuojančius 2 procentus gyventojų pajamų mokesčio](http://www.pagalba.org/lt/nnvbo_platformos_naujienos/grazesni_pasauli_kurkime_kartu_skirkite_2_procentus_gpm_platformai) ([http://www.pagalba.org/lt/nnvbo platformos naujienos/grazesni pasauli kurkime kartu skirkite 2 procentus gpm platformai](http://www.pagalba.org/lt/nnvbo_platformos_naujienos/grazesni_pasauli_kurkime_kartu_skirkite_2_procentus_gpm_platformai)) besivystančiose šalyse dirbančioms nevyriausybinėms organizacijoms, arba tiesiogiai remti vystymosi ir savanorystės projektus.

Taip pat galima domėtis besivystančiomis šalimis, šviesti kitus, ir mes skubame jums į pagalbą su nuolatos atnaujinama šviečiamųjų leidinių, garso ir vaizdo medžiagos lietuvių kalba apie vystymąsi ir vystomąjį bendradarbiavimą duomenų baze www.pagalba.org/biblioteka. Tikime, jog švietimas apie globalaus pasaulio tarpusavio ryšius ir besivystantį pasaulį vis labiau populiarės ne tik kasmet paankstėjus pavasariui, bet ir LR Švietimo ir mokslo ministerijai priėmus [globaliojo švietimo koncepciją](#), pagal kurią ši tematika privalės būti integruojama į visų lygmenų formalųjį ir neformalųjį ugdymą.

2015-ų metų statistiniais duomenimis, vos 13% Lietuvos gyventojų taip dalyvauja vystomojo bendradarbiavimo veiklose. Mes tikime, kad šis skaičius gali ir turi išaugti, o tai galime pakeisti tik visi kartu, tad linkime Jums džiugų akimirkų suprantant vis labiau globaliu tampantį pasaulį ir prisidedant prie jo gerovės kūrimo!

Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma (Platforma) - asociacija, vienijanti 20 vystomojo bendradarbiavimo (VB) srityje dirbančių organizacijų iš Lietuvos. Platforma aktyviai dalyvauja formuojant ir įgyvendinant VB politiką Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, stiprina šioje srityje dirbančių organizacijų gebėjimus, atstovauja savo narėms, šviečia ir informuoja visuomenę apie VB. Platformos nariai dirba daugiau nei 20-yje besivystančių šalių su demokratijos plėtros, socialinės politikos, švietimo, lygių galimybių, sveikatos apsaugos, maisto saugos, vaikų teisių, ŽIV problematika, darnia plėtra. Daugiau informacijos apie Platformos veiklą galite rasti mūsų tinklapyje www.pagalba.org ir facebook'o paskyroje: [Socialinis vystomojo bendradarbiavimo tinklas https://www.facebook.com/NGDOPlatform.LT/](https://www.facebook.com/NGDOPlatform.LT/)

Skurdo mažinimas besivystančiose šalyse

*Renata Belevičienė,
Vilniaus kooperacijos kolegijos nVVI2v grupės studentė*

Ivadas

Šiandien skurdas yra aktuali besivystančių šalių problema: Su skurdu susiduria trečdalis gyventojų, o paramos skurstantiems dydis toks, kad žmogus numirtų iš bado, jei negautų pajamų iš „šešėlio“. „Besivystančios šalies“ terminas yra palyginti neutralus ir neturintis vertinančio atspalvio. Nepaisant daugybės bandymų, visuotinio ir vieningo apibrėžimo šiai sąvokai dar nėra. Besivystančioms šalims padėti yra skirta ištisa veiklos sritis – [vystomasis bendradarbiavimas](#). Šių šalių integracija į pasaulinę prekybos sistemą yra galingas augimo ir kovos su skurdu svertas, pastarąjį dešimtmetį padėjęs milijonams žmonių išbristi iš skurdo. Ir toliau ši integracija bus vienas iš pagrindinių mūsų darbo vystymosi srityje ramsčių. ES piliečių teigimu, vienas iš svarbiausių Europos Sąjungos prioritetų turėtų būti skurdo mažinimas besivystančiose šalyse.

ES vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslas - prisidėti prie ekonominio ir socialinio vystymosi besivystančiose šalyse, o ypač pačiose vargingiausiose; nuosekliai ir ilgainiui integruoti šias šalis į pasaulinę ekonomiką ir kovoti su skurdu besivystančiose šalyse. Besivystanti šalis, tai - valstybė, kuri dėl savo ekonominio, socialinio ir politinio išsivystymo yra palyginti žemesnėje stadijoje negu išsivysčiusios šalys. Besivystančių šalių grupei priskiriama apie 120 valstybių, kurios negali būti apibūdintos kaip išsivysčiusios arba pereinamosios ekonomikos šalys. Jose gyvena apie 80 % pasaulio gyventojų. Šiai problemai mažinti yra vykdoma vystomojo bendradarbiavimo politika.

ES prisideda prie demokratijos, įstatymo viršenybės bei pagarbos žmogaus teisėms plėtros ir konsolidavimo. ES vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslas - skurdo mažinimas pasaulyje. Skurdas – viena iš aktualiausių problemų, su kuria susiduria ne tik Lietuvos, bet ir išsivysčiusių pasaulio šalių gyventojai. Dar 2000 m. Jungtinių Tautų Tūkstantmečio viršūnių susitikime, kuriame dalyvavo 189 pasaulio šalys, buvo numatyti tūkstantmečio plėtros tikslai, kurių vienas svarbiausių- mažinti gyventojų skurdą ir socialinę atskirtį: iki 2015 m. perpus sumažinti gyventojų, kurių pajamos sudaro mažiau nei 1,25 JAV dolerį per dieną, skaičių ir badaujančių gyventojų skaičių.

Už vystymąsi atsakingas Europos Komisijos narys Andris Piebalgas sakė: „Mane labai optimistiškai nuteikia tai, kad ES piliečiai pasisako už solidarumą pasaulyje ir tiki, kad, veikdami kartu, galime gerokai sumažinti skurdą. Mūsų laukia dideli iššūkiai – reikia pasirūpinti, kad būtų pasiekti Tūkstantmečio vystymosi tikslai, o skurdas taptų tolimesniu praeitimi. Tik dirbdami drauge, galime judėti

į priekį – pasaulio bendruomenė turėtų sutarti dėl didelio užmojo bendro plano, skirto kovoti su skurdu ir užtikrinti tvarų vystymąsi. Šiandienos apklausa aiškiai rodo, kad europiečiai pasiruošę įnešti savo indėlį.“

1 pav. Pagalba besivystančioms šalims

Skurdo samprata ir jo raida

(Parengta pagal: <http://stopskurdas.lt/downloads/pts-metodika.pdf>)

Skurdas - tai būklė, kai trūksta materialinių, socialinių ir kultūrinių išteklių net mažiausiam, visuomenei priimtam, gyvenimo lygiui laidiuoti. Oficiali skurdo riba pasaulyje yra 1,25 dolerio per dieną. Praėjusiais metais Jungtinės Tautos paskaičiavo, kad beveik 2,2 milijardo žmonių 91-oje besivystančiojoje šalyje gyvena žemiau skurdo ribos arba balansuoja ant jos.

Skurdo tyrimų pradininkas B.S.Rowntree 1901 m. Anglijoje rašė, kad šeimos laikomos skurstančiomis, kai jų pajamos yra nepakankamos „įsigyti minimumą reikmenų paprasčiausio fizinio produktyvumo (pajėgumo – R.L.) išlaikymui“. Toms reikmėms patenkinti reikalingas maistas, pastogė, rūbai ir pan. Tokį skurdo supratimą lėmė tuometinis ekonominis poreikis daugiausia paprastai fizinei darbo jėgai. Buvo svarbu, kad vartojimas palaikytų asmens sugebėjimą dirbti tokį darbą. Egzistencinio minimumo idėja patraukli labai ribotu reikmių sąrašu, o todėl ribotu įsikišimu į socialines struktūrines reformas, suderinamumu su individualistine pasaulėžiūra.

Tačiau egzistencinio minimumo taikymą apibrėžiant skurdą imta kritikuoti dėl to, kad žmogaus reikmės yra interpretuojamos tik kaip fizinės (maistas, rūbai, pastogė), bet ne kaip socialinės. Neatsižvelgiama į tai, kad žmonės gyvena visuomenėje ir tai daro įtaką jų reikmėms. Septintajame XX a. dešimtmetyje pradėjo plisti pagrindinių reikmių samprata. Į pagrindines reikmes įtraukti du elementai. Pirmas elementas – minimalūs privataus vartojimo šeimoje poreikiai: maistui, pastogei, baldams, namų įrangai. Antras elementas – pagrindinės paslaugos teikiamos ir vartojamos bendruomenėje: geriamasis vanduo, sanitarija, viešasis transportas, sveikatos apsauga, švietimas ir kultūrinės priemonės. Industrinėse šalyse pastaraisiais dešimtmečiais vis dažniau remiamasi

santykinių nepriteklių skurdo samprata. Pagal ją žmonės laikomi skurstančiais, kai jų gyvenimo sąlygos yra žymiai blogesnės už įprastas toje visuomenėje. Šiems žmonėms pasiekiami ištekliai tiek daug skiriasi nuo vidutinių šeimų ar asmenų turimų išteklių, kad jie išstumiami iš įprasto gyvenimo būdo, papročių, veiklos galimybių.

Dalyvavimo ir atskirties kriterijus labai paplito naujai aiškinant skurdą. 1975 m. Europos Ministrų Taryba apibrėžė skurstančiuosius, kaip „individas arba šeima, kurių ištekliai yra tokie maži, jog išstumia juos iš jų gyvenamojoje šalyje – Bendrijos narėje minimaliai priimtino gyvenimo būdo“. 1984 m. Ministrų Tarybos sprendimu buvo patvirtinta tokia skurdo definicija: „skurstančiais turi būti laikomi tie asmenys, šeimos ir asmenų grupės, kurių ištekliai (materialiniai, kultūriniai ir socialiniai) yra tokie riboti, kad išstumia juos iš minimaliai priimtino gyvenimo būdo šalyje, kurioje jie gyvena“. Tačiau pastaraisiais dešimtmečiais Europoje paplito socialinės atskirties terminas. Europos Komisija pasirinko socialinės atskirties sampratą kaip centrinę formuojant socialinę politiką. Taip socialinė atskirtis tiesiai susiejama su neadekvačia socialinių teisių realizacija, su tam tikru gyvenimo standartų lygiu, su dalyvavimo socialinėse ir profesinėse veiklose galimybėmis. Tuo socialinė atskirtis yra artima skurdo definicijai, tačiau pabrėžiamas jos daugiamatiškumas, neapsiribojant vien tik pajamomis ar išlaidomis.

Skurdo priežastys

Skurdo priežastys labai įvairios. Tuo požiūriu skiriasi ir atskiros šalys, jų grupės, ir gyventojų sluoksniai, kategorijos šalių viduje. Masinis skurdas besivystančiose šalyse nulemtas merdinčios ekonomikos, labai mažų algų, didelio vaikų skaičiaus šeimose, tarpnacionalinių konfliktų, stichinių nelaimių. Net ir turtingose šalyse žmonės patenka į skurdą dėl bedarbystės, netekus pakankamos šeimos ir socialinių institucijų paramos senatvėje ar negalios atveju.

Pagrindinės išskiriamos skurdo priežastys:

- ✓ Skurdą sukelia individualūs trūkumai.
- ✓ Skurdą sukelia kultūriniai įsitikinimai
- ✓ Skurdą sukelia ekonominės, politinės ir socialinės deformacijos ar diskriminacijos.
- ✓ Skurdą sukelia geografiniai skirtumai.
- ✓ Skurdą sukelia sukauptos ir ciklinės tarpusavio priklausomybės.

Skurdo mažinimo galimybės

Egzistuoja visuotinai pripažintos skurdo profilaktikos priemonės – darbas, pajamų socialinis draudimas ir kategorinės išmokos, kurios mokamos neatsižvelgiant į asmens ar šeimos pajamas.

Tačiau kategorinės išmokos tinkamos tik tada, kai skiriamos pagal aiškų skurstančiųjų požymį, kuriems klientai negali daryti įtakos (pavyzdžiui, asmens įgimta fizinė ar protinė negalia). Svarbiausias etapas skurdo mažinime yra pagalba neturtingų žmonių savarankiškumo didinimui. Savarankiškumo padidinimui būtinos šios priemonės:

- ✓ Pajamos;
- ✓ Švietimas ir įgūdžiai;
- ✓ Būstas ir aplinka (saugi, patraukli);
- ✓ Galimybė naudotis sveikatos priežiūra ir kitomis būtinomis socialinėmis paslaugomis;
- ✓ Artimi asmeniniai ryšiai, taip pat kontaktai su kitais;
- ✓ Asmeninis išradingumas ir vadovavimo sugebėjimai.

Skurdo problemos mažinimo galimybės Lietuvoje

(Parengta pagal:

http://www.pagalba.org/images/leidiniai/1396107728_m_vystomasis_bendradarbiavimas_isipareigojimas.pdf
; R. KERŠIENĖ, *Skurdas ir jo priežastys Lietuvoje*, Kauno technologijos universitetas, Kaunas 2011).

Skurdas suvokiamas kaip sudėtingas ir kompleksinio pobūdžio klausimas, kuriam naujuoju programavimo laikotarpiu ES skiria didelį dėmesį – numatyta, kad šios problemos sprendimui turi būti skirta konkreti ES struktūrinės paramos dalis. Siekiant spręsti skurdo problemą Lietuvoje, visų pirma, reikalinga išsiaiškinti, kodėl santykinai didelė žmonių Lietuvoje dalis gyvena žemiau skurdo rizikos ribos – tai lemia ne tik makroekonominės, bet ir socialinės priežastys bei susiformavęs mentalitetas. Pagrindinės akcentuojamos skurdo priežastys Lietuvoje yra nedarbas ir žemos algos. Šioms problemoms spręsti, reikalinga vykdyti integralią valstybės socialinę mokesčių ir investicijų politiką. Trumpalaikiai pavieniai projektai neduoda pakankamų rezultatų, reikalingos didelio masto intervencijos bei tęstinumas. Pavyzdžiui, bedarbių profesinio mokymo projektai yra netikslingi ir neduoda naudos, kai šalyje yra didelis nedarbas. Dar aktuali ir socialinio/ kultūrinio skurdo sąvoka. Vien ekonominių priemonių nepakanka, siekiant išspręsti skurdo problemą. Tą patvirtina faktas, kad net ekonominio pakilimo metu žemiau skurdo rizikos ribos išliko stabili 20 proc. gyventojų dalis. Be to, pati valstybė skatina skurdo mentaliteto formavimąsi – nekuriamos priemonės, skatinančios pasitraukti iš pašalpų gavėjo statuso. Siekiant sėkmingai mažinti skurdą, reikalinga vertybių kaita – pagarbos darbui, tolerancijos formavimas, taip pat verslo kultūros kaita.

Siekiant išsiaiškinti tikrąsias skurdo priežastis ir parengti tinkamas priemones, reikalinga patikima informacija. Tačiau prieinami skurdo rodikliai nepakankamai tiksliai apibrėžia situaciją ir neleidžia nustatyti tikrųjų tendencijų. Siekiant didinti žinojimą, daugiau dėmesio reikia skirti moksliniams tyrimams, nagrinėjantiems ilgalaikį skurdą.

Dėmesys nukreiptas į stambaus verslo dominavimo Lietuvos ekonomikoje sukuriamas problemas ir didesnes prekių bei paslaugų kainas. Taip pat pabrėžiama, kad gyvenimas atokesniuose regionuose, kur nėra pagrindinių paslaugų (pvz., bankų filialų), dėl mobilumo trūkumo sukuria papildomą ekonominę naštą gyventojams.

Siekiant mažinti skurdą, reikalinga imtis inovatyvių kompleksinių priemonių, nes vien užimtumo skatinimas jos neišspręs. Siūloma imtis integralių iniciatyvų, įtraukiant ne tik LR Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, kurios kompetencija yra ribota, bet ir kitas institucijas, galinčias ES struktūrinėmis priemonėmis prisidėti prie skurdo problemos sprendimo, pavyzdžiui – teikti paramą energijos tinklams, kurie, pasinaudoję parama, galėtų sumažinti tarifus gyventojams ir taip sumažinti jiems ekonominę naštą.

Ieškant inovatyvių skurdo sprendimo būdų, siūloma pritaikyti metodus, kuriuos savo veikloje taiko privatūs veikėjai bei NVO ir didesnę dėmesį teikti rezultatų matavimui. Pasiūlytos galimos iniciatyvos – paramos teikimas maistui; sudaryti sąlygas jaunoms mamoms, auginančioms savo vaikus, ar pagyvenusiems asmenims prižiūrėti mažus vaikus – tokiu būdu būtų sprendžiama darželių trūkumo problema.

Prie skurdo problemos sprendimo svariai gali prisidėti ir LR Žemės ūkio ministerijos įgyvendinamos programos, remiami bendruomenių projektai, nukreipti socialinių įgūdžių lavinimui, turėtų būti derinami su socialinės integracijos priemonėmis, su socialinių paslaugų teikimu. Be to, daugiau priemonių turėtų būti įgyvendinamos bendruomenių lygmeniu. Patys žmonės ir bendruomenės turi prisidėti nustatant pagrindines problemas ir formuluojant intervencijas.

Lietuva numatė iki 2020 metų sumažinti skurde gyvenančių ir socialiai atskirtų žmonių arba žmonių, kuriems tai negresia, skaičių 170-čia tūkst. gyventojų.

Skurdo problema, jo mažinimo galimybės globaliu aspektu

(Parengta pagal: <http://europa.eu/rapid/press-release>; <http://stopskurdas.lt/downloads/pts-metodika.pdf>).

Pasaulio žmonių (dabar jau per 7 mlrd.) dauguma, t. y., per 5 mlrd. gyvena nepalyginamai skurdžiau, neturi tokių galimybių mokytis ar susirgę gydytis, kaip Lietuvoje. Daugiau nei milijardas planetos gyventojų alksta, eina miegoti alkani, daugiausia, aišku, tai vaikai ir moterys. Taigi absoliuti pasaulio dauguma - 4 iš 5 - vargsta. Žinoti apie tai yra žinoti apie pasaulį, koks jis yra iš tiesų ir kokia mūsų vieta jame, koks mūsų vaidmuo ir atsakomybė.

„Europa 2020“ strategijoje ES užsibrėžė socialinės įtraukties srityje siekti, kad iki 2020 m. bent 20 mln. sumažėtų skurde gyvenančių ir socialiai atskirtų žmonių arba žmonių, kuriems tai gresia, skaičius. Kiekviena šalis apsibrėžė tikslus ir numatė veiksmus, kaip sieks šių tikslų.

Galime pasidžiaugti, jog nuo 1990 m. pasauliui pavyko daugiau nei perpus sumažinti nepaprastai skurdžiai gyvenančių žmonių dalį. Pagal tarptautinę apibrėžtį kraštutinis skurdas konstatuojamas tada, kai pragyvenimui per dieną tenka mažiau nei 1,25 JAV dolerio. Nuo 1990 m. asmenų, gyvenančių žemiau šios ribos, skaičius sumažėjo 700 mln. ES prie šio rezultato prisidėjo padėjusi, pavyzdžiui, nutiesti ir suremontuoti daugiau kaip 87000 km kelių, kad žmonės savo šalyje galėtų vežti prekes ir maisto produktus ir taip stiprinti vietos ekonomiką. ES taip pat suteikė paramą grynaisiais pinigais ar kitomis išmokomis natūra daugiau kaip 46 mln. žmonių, kad jie galėtų apsirūpinti maistu. Tačiau darbo dar lieka daug: Šiandien itin skurdžiai gyvena 1,2 mlrd. žmonių, o vienas iš aštuonių pasaulio gyventojų negauna pakankamai maisto.

Šie metai, yra vystymosi veiklai ypatingi metai. Tai pirmas kartas, kai Europos metai skiriami Europos Sąjungos išorės veiksams ir Europos vaidmeniui pasaulyje. Visos Europos vystymosi srities organizacijoms tai puiki galimybė parodyti, kad Europa yra pasiryžusi išgyvendinti skurdą pasaulyje, ir paskatinti daugiau Europos gyventojų įsitraukti į vystymosi srities veiklą. Be to, 2015-ieji – tai paskutiniai Tūkstantmečio vystymosi tikslų, dėl kurių pasauliniu lygmeniu susitarta 2000 m., įgyvendinimo metai, ir metai, kai tarptautinė bendruomenė susitars, kaip ateityje kovoti su skurdu ir siekti tvaraus vystymosi.

Europiečiai mano, kad mes privalome padėti žmonėms skurdžiose šalyse, ir daugelis yra pasirengę dalyvauti šioje veikloje. Didžioji dauguma europiečių (85 %) mano, kad padėti žmonėms besivystančiose šalyse svarbu. Dauguma gyventojų sutinka, kad kova su skurdu šiose šalyse turėtų būti vienas iš pagrindinių ES prioritetų ir kad mūsų parama vystymuisi turėtų būti didesnė, nes parama skurdesnėms šalims daro teigiamą poveikį ir europiečiams. Kiekvienas gali atlikti tam tikrą vaidmenį kovojant su skurdu besivystančiose šalyse, o beveik pusė sutiktų mokėti daugiau už iš šių šalių tiekiamus maisto ir kitus produktus. Europiečių nuomone, savanoriška veikla yra veiksmingiausias pagalbos būdas, kitas - oficiali vyriausybės pagalba bei paramos organizacijos, padedančios besivystančioms šalims.

Vienas iš būdų mažinant skurdą yra mažinti prekybos ir investicijų barjerus, tačiau tai kai kuriais atvejais yra nepakankamos priemonės. Vidaus politikos stabilumas, gerai sutvarkytos ir veikiančios valdžios institucijos yra vienos iš ketinių akmenų mažinant skurdą ir pritraukiant užsienio investuotojus bei skatinant tarptautinę prekybą. Kita vertus, infliacija stipriausiai paveikia neturtingus

žmones labiau nei bet kas kitas. Dėl to kaltos tų šalių vyriausybės, kurios neskatina pajamų augimo ir taip dar labiau skurdina savo ir taip skurdžius žmones. Šalys, kurios yra charakterizuojamos kaip aukšto lygio prekybos bei paklausios užsienio investuotojams, natūraliai yra turtingesnės, savo ruožtu, žemesnio integracijos laipsnio šalys yra skurdesnės. Besivystančios šalys gali pritraukti užsienio investicijas tik tuo atveju, jei gali pasiūlyti stabilią investicijoms aplinką ir jos tikrai nebus patrauklios užsienio investuotojams bei tarptautinėms korporacijoms jei tos šalys yra įsitraukusios į kokius nors tarptautinius konfliktus ar jų viduje vyksta kokie nors neramumai ir politinė padėtis yra nestabili. Visi šie veiksniai gali sukelti ir dažniausiai sukelia užsienio investuotojų nepasitikėjimą bei riziką. Jokiai valstybei per penkiasdešimt metų nepasisekė sumažinti skurdo lygį pasirenkant uždaresnę prekybos bei investicijų sistemą.

Skurdžiausių pasaulio valstybių nuosmukio priežastis yra silpna ir korumpuota valdžia, kuri kartais būna tarptautinių konfliktų priežastis. Skurdžios šalys, kurios laimi kovą su skurdu, dažniausiai priklauso šalių, turinčių vieningą visuomenę, valdomų sumaniai sutvarkytų valdžios institucijų ir besiremiančių orientuota į užsienio šalis ekonomika, grupei. Mokesčių bazės stiprinimas, reguliavimo bei kitų barjerų pašalinimas, socialinės apsaugos programų vystymas priklauso nuo tautos pasirinkimo ir įtakoja naudą, kurią šalis gauna atsivėrusi tarptautinei prekybai. Skurdo pasaulyje priežasčių daug ir jos įvairios, apie jas nuolat diskutuojama, atliekami tyrimai, rašomos knygos, tam tikra prasme tai lieka mįsle žmonijai. Mūsų atveju kalbame apie didžiulius gyvenimo sąlygų skirtumus tarp tautų – ištisų šalių gyventojų daugumos. Viena aišku, kad skiriasi pasaulio regionai: turtingi Šiaurės Vakarai, su keletu išimčių, pvz., Japonija, ir žmonijos dauguma. Tai ir blogas šalių politinis valdymas, karai (dėl vidaus ar/ir išorės priežasčių), klimatas (dykumos, mažai gėlo vandens, mažai derlingos žemės), dalykai, kurie aukščiau asmeninių gabumų ir laimės.

Lietuva prisidės prie skurdo mažinimo problemos pasaulyje

(Parengta pagal: <https://europa.eu/eyd2015/lt/balticfoundation/posts/eydambassadoropinion>).

Beveik milijardas pasaulio gyventojų gyvena ties ekstremalaus skurdo riba, per 800 milijonų susiduria su neprievalgiu, dar beveik tiek pat neturi švaraus geriamojo vandens. Tai problemos, kurias pasaulis ketina spręsti pagal darnaus Vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. Kaip prie pasaulio gerovės artimiausius penkiolika metų turėtų prisidėti Lietuva, pakomentavo Aleksandro Stulginskio universiteto rektorius bei profesorius, Europos metų vystymuisi, ambasadorius Antanas Maziliauskas. Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m. buvo priimta rugsėjo pabaigoje vykusiame Jungtinių Tautų aukščiausiojo lygio susitikime Niujorke. Darbotvarkę sudaro 17 darnaus vystymosi tikslų ir 169 uždavinių, kurie pakeis dar 2000 metais priimtus Tūkstantmečio vystymosi tikslus. Nors per penkiolika metų pasiekta daug svarių rezultatų (daugiau kaip perpus sumažėjo ekstremaliame

skurde gyvenančių žmonių skaičius, daugiau nei dvigubai sumažėjo vaikų iki 5 metų mirtingumas, beveik perpus sumažėjo pradinio išsilavinimo neįgyjančių vaikų skaičius) visų tikslų įgyvendinti nepavyko. Be to, didžiausias dėmesys buvo skiriamas tik besivystančios šalims. Tačiau geopolitiniai, ekonominiai ir socialiniai pokyčiai lėmė, kad prireikė išsikelti įvairiapusiškesnius ir ambicingesnius tikslus, kuriuos įgyvendinant įsitrauktų ir dar plačiau bendradarbiautų visos pasaulio šalys.

Lietuva šiuo metu dvišaliu pagrindu teikia pagalbą Afganistano Islamo Respublikai, Baltarusijos Respublikai, Gruzijai, Moldovos Respublikai ir Ukrainai. Pagal galimybes bei atsižvelgiant į Europos Sąjungos prioritetus, daugiašaliu pagrindu parama teikiama ir kitų regionų šalims.

Kokie iššūkiai laukia?

(Parenkota pagal: <https://europa.eu/eyd2015/lt/balticfoundation/posts/eydambassadoropinion>)

Vystymosi darbotvarkė iki 2030 m. yra pirmas pasaulinio lygmens žingsnis į vientisą veiksmų planą, kuris turės įtakos visoms šalims, įskaitant jų nacionalinius politinius sprendimus. Aleksandro Stulginskio universiteto (ASU) rektorius bei profesorius, Europos metų vystymuisi geros valios ambasadorius Antanas Maziliauskas teigia, kad pagrindiniu naujosios darbotvarkės tikslu pasaulyje, tad neišvengiamai ir Lietuvoje, bus visiškas skurdo panaikinimas. Profesorius pabrėžia, kad tose šalyse, kurios yra mūsų tiksliniai regionai vystomajame bendradarbiavime – Ukraina, Moldova, Kaukazas, Centrinės Azijos šalys, kai kurios šiaurinės Afrikos valstybės – šis tikslas išliks labai svarbus ir ateinančiais dešimtmečiais, nes skurdo problema ten vis dar labai opi. Antra, anot profesoriaus, itin svarbi darnaus vystymosi sritis Lietuvai – aprūpinimas maistu ir dalinimasis gerąja praktika. „Lietuva – žemės ūkio kraštas, todėl, turėdami praktikos ir žinių, jomis galime pasidalinti su pasauliu. Man teko būti Jungtinių Tautų maisto ir žemės ūkio organizacijos specialiosios aprūpinimo maistu programos vertintoju. Lankantis daugelyje besivystančių šalių, ypač tokiose vargingose šalyse kaip Malis, Nigeris, Mauritanija, Senegalas, Haitis, Ekvadoras, pamatėme, kaip svarbu padėti žmonėms patiems užsiauginti jų vietovėms ir klimatui pritaiktą žemės ūkio kultūrą. Taip pat svarbu patiems aprūpinti maistu ne tik savo šeimas, bet ir parduoti, tokiu būdu užsidirbant būtiniausioms oesnio pragyvenimo reikmėms. Lietuvoje turimomis žiniomis, kaip pasigaminti maisto, kaip jį užauginti, galime pasidalinti tikslinėse darnaus vystymosi šalyse ir ilgainiui sumažinti didžiulius bado ir neprievalgio skaičius“, – teigė A. Maziliauskas.

Taip pat kaip vieną svarbiausių 2030 m. darnaus Vystymosi darbotvarkės tikslų Lietuvai A. Maziliauskas nurodo ekonominio augimo užtikrinimą. Profesoriaus teigimu, efektyvus šio tikslo įgyvendinimas iš dalies padėtų susitvarkyti su naujuoju Europą užklupusiu iššūkiu – pabėgėlių problema. „Juk svarbu galvoti ne tik kaip juos priimti, bet ir ką daryti, kad žmonėms net nereikėtų

bėgti iš savo šalies“, – pabrėžia A. Maziliauskas. ASU rektoriaus manymu, patvirtinus naują Vystymosi darbotvarkę iki 2030 m., reikės patikslinti ir Lietuvos darnaus vystymosi politiką bei strategiją. „Dabar Lietuvoje darniam vystymuisi skiriame tik 0,10 proc. BNP (bendrų nacionalinių pajamų), nors iki 2015 m. buvome įsipareigoję šį skaičių padidinti iki 0,33 proc. – triskart. Tad toliau dėliojant savo planus pagal 2030 metų darnaus vystymosi darbotvarkę, šį skaičių ir paramą reikės didinti“, – komentuoja Europos metų vystymuisi geros valios ambasadorius.

Vystomojo bendradarbiavimo vizija

(Parenkota pagal: <https://europa.eu/eyd2015/lt/balticfoundation/posts/eydambassadoropinion>)

2015-tieji Europos Parlamento ir ES Tarybos bendru sprendimu paskelbti Europos metais vystymuisi. Tai metai, kuriais siekiama peržvelgti praėjusių penkiolikos metų nuveiktus darbus darnaus vystymosi srityje bei paskatinti diskusiją apie tolimesnę darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. „Pati Europos metų vystymuisi idėja – informuoti gyventojus apie vystomąjį bendradarbiavimą, prie kurio prisidedame kiekvienas iš mūsų. Pavyzdžiui, Europos Sąjunga (įskaitant šalių narių ir ES institucijų indėlį) 2014 m. šiai sričiai skyrė net 58 mlrd. eurų. Padalinus šią sumą iš 507 milijonų Europos Sąjungos gyventojų, vidutiniškai apie 120 eurų per metus arba 10 eurų per mėnesį tenka vienam gyventojui, kuriuos jis per mokesčius skiria vystomajam bendradarbiavimui. Lietuvoje mes skiriame mažiau, apie 1,2 euro per mėnesį, tačiau tai taip pat reikšminga suma, apie kurią kiekvienas iš mūsų turėtume žinoti“, – komentuoja A. Maziliauskas.

Europos Sąjunga ir jos narės yra didžiausios pasaulyje paramos donorės. 2013 m. jos skyrė beveik pusę oficialios išorės pagalbos – 56,5 mlrd. eurų. Ši parama padėjo besivystančioms šalims visame pasaulyje kovoti su skurdu, sumažinti vaikų mirtingumą, pagerinti jiems sąlygas lankyti pradinę mokyklą ir pan.

Dabar daug žmonių iš Lietuvos dalyvauja ir dirba savanoriais darnaus vystymosi projektuose. Pavyzdžiui, mūsų žemės ūkio sektoriuje įvairios Lietuvos tarnybos, kaip Maisto ir veterinarijos tarnyba, Valstybinė augalininkystės tarnyba, prisideda prie darnaus vystymosi projektų.

Mūsų universitetas taip pat prisidėjo kuriant Afganistano Goro provincijos žemdirbystės struktūrą, vystant gyvulių priežiūros institucijas Moldovoje. Šie pavyzdžiai rodo, kad per penkiolika metų atsirado patirtis, kuria nuo šiol galime dalytis“, – teigia profesorius.

Lietuva 2005-2013 metais vadovavo Goro provincijos atkūrimo grupei Afganistane, dalyvavo lygių galimybių ir moterų socialinio aktyvumo skatinimo projektuose Gruzijoje, Moldovoje ir Ukrainoje, stiprino Tuniso demokratinius procesus ir rėmė šalyje vykusias reformas, skyrė paramą Europos

humanitariniam universitetui Vilniuje, rėmė demokratinius judėjimus, jaunimo iniciatyvas Baltarusijoje – ir tai tik keletas sėkmingų pavyzdžių, kuriais kiekvienas Lietuvoje prisidedame prie pasaulio gerovės.

Šiek tiek statistikos

(Parengta pagal: europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1131_lt.pdf).

Vis daugiau žmonių jaučiasi atsakingi už vystymąsi. 48 proc. ES piliečių pasirenkę mokėti daugiau už bakalėjos ir kitus produktus, kad būtų paremtos besivystančios šalys – tai 4 procentiniais punktais daugiau palyginti su 2012 m. Smarkus padidėjimas užfiksuotas stipriai nuo ekonominės krizės nukentėjusiose šalyse: Airijoje (47 proc., +12), Latvijoje (27 proc., +8) ir Ispanijoje (+7).

Daug žmonių ir toliau pasisako už paramą vystymuisi. 83 proc. respondentų mano, kad svarbu padėti besivystančių šalių gyventojams, palyginti su 85 proc. praeitais metais. Respondentų, manančių, kad ES turi padidinti skiriamą paramą, skaičius išlieka stabilus (61 proc.).

Jaunimas ypač domisi vystymosi klausimais ir yra pasiryžęs juos spręsti. Jaunimas visų pirma mano, kad jie kaip pavieniai asmenys gali prisidėti prie skurdo mažinimo besivystančiose šalyse. Taip mano 61 proc. 15–24 m. amžiaus asmenų, tačiau tokios pačios nuomonės laikosi tik 45 proc. 55 m. sulaukusių ir vyresnių respondentų. 53 proc. 15–24 m. amžiaus asmenų pasirenkę mokėti brangiau už produktus, jeigu taip galėtų padėti besivystančioms šalims, tačiau 55 m. sulaukusių ir vyresnių respondentų grupėje taip manančių yra 45 proc.. Jaunesni respondentai taip pat labiau linkę manyti, kad vienas iš pagrindinių ES ir jų nacionalinių vyriausybių prioritetų turėtų būti skurdo mažinimas besivystančiose šalyse.

Išvados

Skurdas būdingas tiek ekonomiškai stiprioms, tiek silpnoms valstybėms. Pagrindinės skurdo priežastys besivystančiose šalyse – mažos pajamos ir silpna ekonomika. Asmenys skursta, jei jų ištekliai ir galimybės yra nepakankami minimalioms reikmėms patenkinti.

Skurdas reikalingas kapitalistinei santvarkai palaikyti, tai vienas iš manipuliavimo įrankių, – juo bauginami žmonės pigiai parduoda savo darbo jėgą, taip atnešdami didelius pelnus kapitalo savininkams, o patys gauna tik labai nedidelę dalelę savo darbo vaisių. Skurdo nebuvimas kapitalo turėtojams nėra parankus, nes per jį jie gali valdyti žmones. Tie, kurie neturi jokio kapitalo, neturi ir pasirinkimo, kaip tik parduoti savo darbo jėgą už žemą rinkos siūlomą kainą ir paklusti galingųjų sprendimams. Šį faktą atskleidžia ekonominės situacijos Lietuvoje analizė: remiantis statistiniais

duomenimis, augant Lietuvos BVP ir gerėjant ekonominei situacijai, skurdas toliau liko svarbia šalies problema, tačiau socialinei apsaugai skiriamų lėšų dalis nedidėjo, priešingai, augant BVP, socialinei apsaugai buvo išleidžiama vis mažiau lėšų. Tas pats pasakytina ir apie tai, kad, nepaisant augančio BVP ir ekonominės plėtros, Lietuvoje kasmet daugėjo skurstančių samdomų darbuotojų, dirbančiųjų sau ir pensininkų. Mažiausiai uždirbo žemės ūkio darbininkai, prekybos ir paslaugų sektoriaus darbuotojai, daugiausiai – įstatymų leidėjai, vyresnieji valstybės pareigūnai, įmonių, įstaigų, organizacijų vadovai.

Socialinės apsaugos sistemai priskirtas skurdo sumažinimas arba eliminavimas nėra toks efektyvus, kokio visuomenė iš jo tikisi, nes socialinės apsaugos sistema taip pat palaiko skurdą kaip masės drausminančią priemonę, kaip ir stengiasi jį įveikti. Priemonės, kurias ji naudoja skurdui įveikti (pvz., pašalpos, išmokos), kaip rodo šalių praktika, iš principo nėra veiksmingos ir neduoda ilgalaikių rezultatų, nes jos skirtos tik sušvelninti problemos padarinius, o ne spręsti ją iš esmės. Socialinės pašalpos skatina jas gaunančius žmones ne pačius gerinti savo ekonominę situaciją, o būti nuo valstybės geranoriškumo ir socialinės politikos strategijos priklausomais pašalpų gavėjais.

Norint įveikti skurdą, reikėtų imtis aktyvių ir kompleksinių priemonių. Jos turėtų būti orientuotos į skurdo atsiradimą skatinančias aplinkybes (nedarbą, atskirtį), jų prevenciją, taip stengiantis užkirsti kelią skurdo atsiradimui, o ne vien mėginti kovoti su skurdu, kaip socialinių rizikų sukeltu padariniu. Siekiant apsaugoti žmones nuo skurdo, reikalingas valstybės įsikišimas į šalies ekonomiką. Valstybė turėtų siekti padidinti žmonių galimybes pasinaudoti rinkos ekonomikos galimybėmis taip, kad dalyvavimas joje būtų naudingas ne tik kapitalo valdytojams, bet ir visiems jos dalyviams.

Ištisus metus skiriama daug dėmesio mūsų žmonėms, gyvenantiems kitose šalyse, daug kalbama ir apie ten nuveiktus darbus. Be to, sparčiai kintančiame pasaulyje ribos tarp besivystančių ir išsivysčiusių šalių tampa vis neryškesnės. Kai kurios šalys, anksčiau laikytos besivystančiomis, tapo naujomis paramos teikėjomis, o kitoms niekaip nepavyksta išbristi iš skurdo. Atsirado naujų finansavimo šaltinių ir naujų vystymosi partnerių. Vystymosi srityje tradicinius paramos teikėjo ir gavėjo santykius pakeitė bendradarbiavimu, abipuse atsakomybe ir bendrais interesais grindžiami santykiai. Padėti viso pasaulio besivystančioms šalims kurti taikią ir klestinčią visuomenę svarbu ne tik siekiant teisingumo. Tai svarbu dar ir todėl, kad dėl to pasaulis bus saugesnis, o Europa turės daugiau ekonominės plėtros ir prekybos galimybių. Šiais metais tam bus skiriama daug dėmesio, taip pat šioje interneto svetainėje.

Nežiūrint visų pasiekimų mažinant skurdą ir tarptautinę nelygybę, šios problemos ir toliau išlieka vienos iš rimčiausių žmonijos rūpesčių. Iš 4.8 milijardo besivystančių pasaulio šalių žmonių, 1.2

milijardo gyvena visiškame skurde. Guodžia tas faktas, kad turtingose šalyse gyvenantys žmonės kuria įvairias tarptautines pagalbos organizacijas ir ieško būdų, kaip padėti skurstančiose šalyse gyvenantiems žmonėms, tuo pačiu siekia sumažinti skurdą bei nelygybę. Gerai apmąstyta išsivysčiusių šalių pagalba gali padėti skurdžioms valstybėms sukurti tokias institucijas, kurios galėtų padėti šaliai orientuotis ir manevruoti tarptautinėje aplinkoje. Kita šių institucijų funkcija galėtų būti tvirtos vidaus politikos vystymas bei įvairių nesklaidumų, kurie gali atsirasti vykstant pokyčiams, šalinimas. Galima teigti, jog pagalba vaidina svarbų vaidmenį palengvinant vystymosi proceso palaikymą, nes ji sustiprina silpną infrastruktūrą, silpną sveikatos apsaugos sistemą bei žemą raštingumo lygį. Globalūs veiksmai mažinant prekybos ir investicijų barjerus yra lemiami tiek besivystančioms, tiek išsivysčiusioms šalims. Skurdo lygį mažinantis ekonomikos augimas nevyksta be tarptautinės prekybos bei investicijų. Nepasiseks pasipriešinti šioms problemoms, jei nesuprasime skurdo ir nelygybės kilmės arba dar blogiau – priskirsime šias problemas ekonominei integracijai, kuri kaip tik stengiasi ištraukti besivystančias pasaulio šalis iš skurdo, taigi, svarbu suprasti, kad išsivysčiusios šalys padėtų atsiverti skurdžios šalies ekonomikai tarptautinei prekybai ir investicijoms, sustiprintų valdžios pozicijas šalies viduje bei sumažintų nelygybę. Visa tai turi būti atlikta visų išsivysčiusių šalių jėgomis.

Literatūra

1. EUROPOS KOMISIJA, Pranešimai spaudai, Briuselis, 2013 (žiūrėta 2015 m. spalio 23 d.) Prieiga per internete: <http://europa.eu/rapid/press-release>
2. REDA KERŠIENĖ, Skurdas ir jo priežastys Lietuvoje, Kauno technologijos universitetas, Kaunas 2011
3. PROF. DR. ROMAS LAZUTKA, PROF. DR. BOGUSLOVAS GRUŽEVSKIS, SKIRMA KONDRATIENĖ, VAIDOTAS ILGIUS, ROMAS SAKADOLSKIS, PILIETINĖS VISUOMENĖS INSTITUTAS, Projekto „Telkiamės skurdo mažinti“ metodika (žiūrėta 2015 m. spalio 23 d.) Prieiga internete: <http://stopskurdas.lt/>
4. Irytas.lt, [Baltijos labdaros fondas](http://europa.eu/eyd2015/lt), 2015 (žiūrėta 2015 m. spalio 23 d.) Prieiga per internete: <http://europa.eu/eyd2015/lt>
5. VYSTOMASIS BENDRADARBIAVIMAS / PASAULIO IR LIETUVOS ĮSIPAREIGOJIMAS. Vilnius, 2011 (žiūrėta 2015 m. spalio 23 d.) Prieiga internete: http://www.pagalba.org/images/leidiniai/1396107728_m_vystomasis_bendradarbiavimas_isipareigojimas.pdf
6. BUSINESS INSIDER UK, The 16 most socially advanced countries in the world 2015 (žiūrėta 2015 m. spalio 24 d.) Prieiga internete: <http://uk.businessinsider.com/>

Neraštingumo šalinimas ir parama Zambijos vaikų švietimui

*Jolanta Jurėnienė,
Vilniaus kooperacijos kolegijos
nVVI2v grupės studentė*

Ivadas

Kasmet besivystančioms šalims Jungtinės Tautos teikia finansinę paramą. Jungtinių Tautų vystymo programa (UNDP) kartu su daugiau kaip 170 valstybių bei 30 tarptautinių ir regioninių organizacijų, kitomis Jungtinių Tautų agentūromis paruošia, remia ir įgyvendina daugiau kaip 5000 įvairių žemės ūkio, pramonės, švietimo ir mokslo, aplinkos apsaugos projektų. Jungtinių Tautų vystymo programa – tai didžiausias pasaulyje daugiašalis subsidijavimo šaltinis, skirtas finansuoti bendradarbiavimą plėtros srityje. Visose besivystančiose šalyse Jungtinių Tautų vystymo programa vaidina pagrindinį vaidmenį koordinuojant vykdomą plėtros veiklą, kurios imasi visa Jungtinių Tautų sistema.

86 proc. Zambijos šeimų dienos pajamos siekia vos 1 JAV dolerį. Zambijos vaikams ir šeimoms reikalinga paprasta, tačiau gyvybiškai svarbi pagalba – prieinamumas prie medicininių paslaugų, minimalios priemonės pramaitinti šeimą, švietimo prieinamumas, dviračiai, kurie įgalina vaikus ir šeimas greičiau pasiekti mokyklą, medicinos punktą ir kitas vietas.

Zambijos vaikai kenčia nuo pastovaus maisto trūkumo, apie 1 mln. vaikų neturi galimybių lankyti mokyklos ir siekti išsilavinimo. Tik tas, kuris moka skaityti, rašyti ir skaičiuoti, gali apginti savo teises ir ieškoti geriau apmokamos darbo vietos. Deja, 862 mln. pasaulio žmonių nemoka skaityti ir rašyti. Pasaulyje maždaug penktadalis mokyklinio amžiaus vaikų neturi galimybių lankyti mokyklos. Todėl vystomojo bendradarbiavimo programos teikia paramą švietimui, pvz., mokyklų statyboms, pedagogų rengimui ir mokymo priemonių įsigijimui.

Zambijoje gyvena apie 12,5 mln. žmonių, iš kurių 51 proc. sudaro vaikai iki 18 m. Šalis užima 12 vietą pasaulyje pagal skurdo lygį, net 3 mln. Zambijos vaikų kenčia nuo pastovaus maisto trūkumo, apie 1 mln. vaikų neturi galimybių lankyti mokyklos ir siekti išsilavinimo, 0,5 mln. vaikų gyvena gatvėje, be tėvų, gimdymo metu miršta 1 iš 5 kūdikių, o dar didesnis skaičius vaikų miršta iki 5 metų nuo maliarijos, plaučių uždegimo, diarėjos, dėl medicininės pagalbos stokos.

1 pav. Savanorė Afrikoje

Zambija – valstybė Pietų Afrikoje

(parengta pagal: (1) https://www.google.lt/?qws_rd=ssl#q=maisto+bankas)

Zambija – viena skurdžiausių pasaulio valstybių Pietų Afrikoje. Centrinėje Zambijos dalyje, visai netoli Kongo Demokratinės Respublikos sienos, įsikūręs Mikutos kaimas. Gyvenvietė nėra nei didelė, nei įžymi, todėl daugelis vietos paieškos sistemų ją aplenkia, tačiau ten gyvena apie 3000 gyventojų, kurie niekada nematė nei kompiuterio, nei interneto ir visai dėl to nesirūpina. Organizacijos „Gelbėkit vaikus“ misija šiemet vyko būtent į Mikutos kaimą Zambijoje. Klaidžiojant kaimo takais aplanko mintis, kad laikas čia sustojo prieš daugelį metų. Žmonės glaudžiasi mažose trobelėse, kurių plotas neretai nesiekia net 10 ar 15 kvadratinųjų metrų. Įprastą būstą sudaro molinės sienos, mažas langelis be stiklo, iš kelių lentų sukaltos durys ir šiaudinis stogas. Viduje gyvenamoji ir miegamoji namo dalis perskirtos nedidele siena arba paprasčiausia medžiagine širma.

Interjeras minimalus – pagrindinėje trobos dalyje galima rasti kelias kėdes šleivomis kojomis arba kokį nors seną nutrintą fotelį, rankų darbo komodą, nedidelę spintelę ar suoliuką prie sienos. Mažesnėje pusėje tėra kelios lovos arba vietoje jų skudurais apkloti šiaudai. Plikos sienos dekoruojamos tuo, ką šeima turi geriausio, tai gali būti nedideli medžio drožinukai, spalvotos gobeleno skiautės, kelių metų senumo kalendorius, reklamos plakatų iškarpos, nuskilęs laikrodis ar pageltusi nuotrauka.

Viena moteris savo namus papuošė plonomis virvutėmis prie lubų pritvirtinusi daugybę pakuočių nuo skalbimo miltelių. Kaskart, kai pro atdaras duris į trobelę užklysta šilto oro gūsis, tuščios kartono dėžutės supasi lyg spalvoti vėjo varpeliai – nesudėtingi rankdarbiai, kurie Afrikos tyloje

sugeba paliesti jautriausias širdies stygas.

Afrikietiško kaimo kasdienybė

(parengta pagal: (2) <https://www.aukok.lt/>)

Kaimo samprata Zambijoje yra kiek kitokia nei Lietuvoje ar mums įprastose kaimyninėse šalyse. Ant raudonos savanų žemės, aukštos žolės apsuptyje įsikūrusios miniatiūrinės bendruomenės. Nedideliuose žmonių apgyvendintuose žemės lopinėliuose galima rasti nuo vienos iki dešimties trobelių. Kartais tokias gyvenvietes vieną nuo kitos skiria vos keli šimtai metrų, kartais atstumai tarp jų gerokai didesni. Keliaujant tarp laukuose išmėtytų trobelių neretai sunku atskirti kur baigiasi viena gyvenvietė ir kur prasideda kita. Tiksliai skirtingų kaimų ribas greičiausiai žino tik vietos gyventojai.

Maistas gaminamas lauke po atviru dangumi arba specialiai tam įrengtoje pašiūrėje iš medžių rąstų, molio ir šiaudų. Pagrindinis valgis pavasarį, vasarą, rudenį ir žiemą – dideliame puode ant laužo verdama kukurūzų miltų košė, kurią vietiniai vadina šeima. Kiekviena diena mažiems ir dideliems prasideda ir pasibaigia ta pačia šeima. Jei pasiseka, pagardinimui gali būti patiekta virtos pupelės, žirniai, špinatai ar salotų lapai. Mėsa valgoma itin retai, dažniausiai tik ypatingomis progomis. Išimties tvarka, mėsos sultinys gali būti paruošiamas sunkiai sergantiems ir labiausiai nusilpusiems vaikams.

Mikutos kaimo gyventojai

Mikutos kaimo gyventojai užsidirba parduodami užaugintas daržoves, vištas ar ožiukus. Suaugę ir vaikai skaldo akmenis pakelėse, gamina plytas namų statyboms, degina akmenis anglį. Vyrų keliauja į artimiausius miestelius dirbti lauko arba statybos darbų, leidžiasi į vario kasyklas, moterys tvarko turtingesnių miestiečių namus ir prižiūri jų vaikus. Per mėnesį šeima uždirba nuo 10 iki 30 JAV dolerių. Tokių sumų dažnai nepakanka net maistui, nes Zambijoje kainos labai panašios į tas, kurias turime Lietuvoje.

Mikutos kaime ir jo apylinkėse auga apie 1700 vaikų, o tai sudaro didžiąją gyventojų dalį. Baisiausias vaikystės priešas – ligos ir nuolat persekiojantis alkio jausmas. Nepaisant to, Mikutos kaimo vaikai yra geraširdžiai, atviri ir draugiški. Jie žavi savo neišsemiama energija, plačiomis šypsenomis, teigiamomis emocijomis ir begaliniu noru bendrauti. Vaikai nepratę sielotis dėl nepritekliaus ir skurdo, priešingai, jie nuolat atranda ir nuoširdžiai džiaugiasi mažais stebuklais. Vaikų laimei Zambijoje nebūtinai naujas mobilusis telefonas, vardiniai sportiniai bateliai ar įspūdinga gimtadienio šventė su animacinių filmukų herojais.

Mikutos kaime gyvenantys vaikai, norėdami pasiekti artimiausią valstybinę St. Joseph arba Chimoto mokyklą, turi keliauti į artimiausius kaimyninius kaimus, o tai reiškia, kad kasdien jiems reikia nueiti nuo 7 iki 10 km pirmyn ir tiek pat atgal. Truputį ūgtelėję vaikai mielai eina tiek, kiek driekiasi kelias link artimiausios mokymo įstaigos, jei tik jų tėvai turi pinigų sumokėti mokyklos lankymo mokesį, ir jeigu nėra neišvengiamos būtinybės dirbti kartu su suaugusiaisiais tam, kad padėtų šeimai prasimaitinti.

Tiesa, liūčių sezono metu tokios kelionės tampa neįmanomos net patiems ryžtingiausiems mokiniams, nes keliai patvinsta ir tampa visiškai nepraeinami ne tik vaikams, bet ir suaugusiesiems.

2 pav. Žurnalistės viešnagė Afrikoje

Tarp Afrikos ir Lietuvos

Afrikos žemyno pakraštyje yra kitoks pasaulis. Toli nuo Lietuvos, skurdžiausiose pasaulio valstybėse gyvena žmonės, kuriems likimas dovanojo sudėtingus istorijos vingius ir savitas gyvenimo aplinkybes. Mums nėra paprasta suvokti kitos kultūros gyvenimo būdą, žmonių mąstymą bei priimamus sprendimus. Tačiau vertindami tai, nebūkime labai griežti ir kategoriški, nepamirškime atsižvelgti į tai, kad ne visos šalys gali didžiuotis mums įprasta infrastruktūra, švietimo ar sveikatos apsaugos sistema. Žmonių galimybės tobulėti ir augti nėra vienodos. Mūsų pasaulyje dar ir šiandien yra vaikų, kuriems elementarios pradinukų lygio žinios yra nepasiekiamos.

Norint iš tiesų suprasti Afriką, reikėtų verstį daugybę senų istorijos puslapių, kruopščiai dėlioti

prieštaringus faktus ir smulkias detales, iš kurių susideda visuma, ieškoti atsakymų galimų priežasčių ir pasekmių sekose, tačiau ir be didelių išvedžiojimų aišku, kad labiausiai skurstančioms žemyno šalims po vandens ir maisto visų pirma reikalingas švietimas bei ugdymas.

Zambijoje, nedideliuose nuo civilizacijos nutolusiuose kaimeliuose gyvena žmonės, lygiai tokie patys kaip ir mes. Jie turi savo rūpesčius ir džiaugsmus, augina vaikus bei kaip išmanydami stengiasi dėl jų gerovės, skiriasi tik mūsų esminiai poreikiai, svajonės ir gyvenimo dovanotos galimybės jas realizuoti. Paprastų žmonių likimai tolimoje šalyje nėra mūsų tautos atsakomybė. Kaimelis Zambijoje tėra dar vienas būdas pasidalinti savo širdies gerumu. Jeigu tik yra noras. Padėti Afrikai nėra privaloma, kiekvienas turi teisę pasirinkti – užjausti ar ne, ištiesti ranką svetimam vaikui arba praeiti pro šalį.

3 pav. Mikutos kaimo bendruomenė

Neįprastos vaikų svajonės

(parengta pagal: <https://www.aukok.lt/>; https://www.google.lt/?gws_rd=ssl#q=lnk)

Čia vaikai moka džiaugtis tuo, ką turi, nesvarbu, ar tai gerokai nutrintas pliušinis meškutis, iš senų skudurų suvyniotas futbolo kamuolys, ar paprasčiausias sausų kukurūzų kalnas. Tačiau yra viena svajonė, kurią puoselėja daugybė mažų širdelių.

Svajonė – lankyti mokyklą

Iš pirmo žvilgsnio toks vaikų smalsumas atrodo kiek neįprastai, bet – labai logiškas. Mokykloje

vaikai ne tik išmoksta kalbėti angliškai, skaityti, rašyti, skaičiuoti, bet ir įgyja tokių žinių, kurių dažnai neturi net jų tėvai. Vaikai, lankantys mokyklą, gauna tvarkingą aprangą, kuprinę, sąsiuvinį ir rašymo priemonių, o tai vietos vaikams yra begalinis džiaugsmas ir didelis turtas. Skurdžiausiose šeimose gyvenantiems vaikams nemokami pietūs mokykloje yra vienintelė galimybė pavalgyti bent kartą per dieną.

Laikinoji mokykla iš rąstų ir šiaudų

Patys mažiausi Mikutos kaimo bendruomenės vaikai ir tie, kurių tėvai neturi pinigų sumokėti mokyklos lankymo mokesčio, mokosi nedidelėje, kaimo žmonių iniciatyva įrengtoje mokyklėlėje. Vietiniams gyventojams nepaaiškinus, kad nedidelė, sukrypusi pašiūrė lauko viduryje – tai mokykla, sudėtinga nuspėti, kokią garbingą funkciją atlieka paprasta aptriušusi pavėsinė. Laikinosios mokyklos konstrukciją sudaro karkasas iš medžių rąstų, šiaudinis stogas ir mažomis kojytėmis sutriptas smėlis. Keli rąstai skirti vaikams susėsti, kam „suolų“ nepakanka, sutūpia ant akmenų.

Klasės lenta, o tiksliau, nedidelis nuskeltas medienos lakštas, ir kelios baltos kreidelės yra vienintelės rašymo priemonės, saugomos lyg brangiausias turtas ir naudojamos tik išimtiniais atvejais. Vadovėlių, sąsiuvinų, popieriaus, spalvotų pieštukų ar net paprastų rašiklių mokykloje nėra, todėl vaikai mokosi mintinai, įdėmiai klausydami ir choru kartodami mokytojo tariamus žodžius. Į mokytojo klausimus klasei vienas per kitą skrieja gausybė atsakymų, nes kiekvienas mokinytis nori pasireikšti, pademonstruodamas savo turimas žinias. Kai mokytojas paprašo, savo atsakymus vaikai rašo pasilenkę prie žemės, mažais pirštukais vedžiodami per baltą smėlį.

Vaikai į mokyklą skuba su dideliu džiaugsmu ir pačiomis geriausiomis nuotaikomis, nekantraudami išgirsti naują istoriją, išmokti dar negirdėtą žodį ar išspręsti mokytojo padiktuotą užduotį. Geranoriškai ir be jokio atlygio lauko sąlygomis dirbantis kaimo mokytojas yra visų gerbiamas bendruomenės narys.

Visuomeninė organizacija „Gelbėkit vaikus“

(parengta pagal: <https://www.gelbokitvaikus.lt/>)

Apie organizaciją. Visuomeninė organizacija „Gelbėkit vaikus“ – tai 1991 m. įkurta nevyriausybinė, nepolitinė ir nereliginė organizacija, kovojanti už vaiko teises ir gerovę bei siekianti savo veikla skatinti reikšmingus pokyčius vaiko ir šeimos gyvenime. „Gelbėkit vaikus“ yra tarptautinės organizacijos Save the Children narė. „Gelbėkit vaikus“ dirba pagal 5 kryptis: smurto prieš vaikus ir vaikų išnaudojimo mažinimas, vaikų socialinio apleistumo ir

institucionalizacijos mažinimas, vaiko teisių valdymas, tarptautinės programos - organizacijos pajėgumo ir finansinio stabilumo stiprinimas.

Apie projektą. Vykdamas šį projektą bus užkertamas kelias vaikų ir kitų šeimų narių mirčiai nuo bado. Taip pat bus suremontuotos bendruomeninės mokyklos patalpos, nupirkti suolai (šiuo metu vaikai per užsiėmimus sėdi ant rąstų). Vaikams bus nupirkti vadovėliai ir uniformos, kad jie galėtų lankyti pamokas ir siekti bent minimalaus išsilavinimo. Galiausiai, bus organizuojami sveikatos savanorių mokymai siekiant paruošti juos teikti tinkamą pagalbą vaikams. Savanoriams nupirkti dviračiai padės jiems greičiau pasiekti vaikus ir motinas tolimose vietovėse, laiku apsirūpinti vaistais.

Parama bus skiriama Zambijos vaikų mokyklinėms prekėms (uniformoms, suolams, vadovėliams); bendruomeninės mokyklos atnaujinimui; sveikatos savanorių mokymams ir mokomajai medžiagai; sėkloms, trąšoms, daržo įrankiams, daržininkystės priemonėms, dviračiams.

Lietuvos verslo dovana Zambijos kaimui – mokykla

(parengta pagal: https://www.google.lt/?gws_rd=ssl#q=rubineta)

Visuomeninė organizacija „Gelbėkit vaikus“ jau ketvirtus metus dalyvauja tarptautinėje programoje „Zambia EveryOne“, kurios vienas iš tikslų – padėti nutolusiuose šalies regionuose gyvenantiems vaikams įgyti bent pradinį išsilavinimą. Šiais metais prie projekto prisijungė lietuviško kapitalo įmonė UAB „Rubineta“, kuri siekdama prisidėti prie ilgalaikių teigiamų pokyčių viename skurdžiausių Zambijos regionų, nusprendė padovanoti Mikutos kaimo bendruomenės vaikams tikrą mokyklą.

Organizacijos „Gelbėkit vaikus“ organizuotos misijos į Zambiją metu buvo įmūryta simbolinė pirmoji Mikutos kaimo mokyklos plyta ir tokiu būdu pradėtos oficialios „Rubineta mokyklos“ statybos. Afrikos žemyno pakraštyje, statybų vietoje iškilo būsimos mokyklos iškaba, kurioje Lietuvos ir Zambijos trispalvės simbolizuoja, kad tūkstančiai kilometrų ir net skirtingi pasaulio pusrutuliai ne kliūtis ištiesti pagalbos ranką, nes širdies gerumui nėra nei sienų, nei ribų.

Mikutos kaime statomoje mokykloje bus įrengtos dvi klasės, kuriose vienu metu galės mokytis 30 vaikų. Iš viso planuojama suburti 8 vaikų grupes, kad mokyklą galėtų lankyti 240 vaikų. Mokykla bus nemokama, todėl taps prieinama net pačioms vargingiausioms bendruomenės šeimoms. Mokykloje vaikai pabaigs keturias klases ir įgis pradinį išsilavinimą.

Tai yra įprasta nedidelėse Zambijos gyvenvietėse. Šiuo metu Mikutos kaime yra du mokytojai, kurie lankydami pagrindinę mokyklą įgijo 9 klasių išsilavinimą. Prie „Rubineta mokyklos“ projekto prisijungusi Zambijos Švietimo ministerija įsipareigojo atsiųsti bendruomenei tikrą mokytoją, įgijusį aukštąjį išsilavinimą ir turintį pedagogo kvalifikaciją.

Tai puiki žinia visiems kaimo gyventojams, nes išsilavinęs žmogus nuo didmiesčių nutolusioje uždaroje provincijoje yra didelė vertybė. Taip pat Zambijos Švietimo ministerija įsipareigojo skirti finansavimą naująją mokyklą lankančių vaikų maitinimui, o tai yra gyvybiškai svarbu ant bado ir skurdo ribos balansuojančioms šeimoms.

Šiandien bendruomenės nariai dar pluša statybose, tačiau mažiausieji Mikutos kaimo gyventojai su nekantrumu jau laukia dienos, kai galės praverti naujos, tikros mokyklos duris.

Lietuvos teikiama pagalba

Už vystomojo bendradarbiavimo politikos inicijavimą, įgyvendinimą ir koordinavimą Lietuvoje atsako Lietuvos Respublikos Užsienio reikalų ministerija. Ši programa vykdoma pagal nuo 2013 metų spalio 1 d. įsigaliojusį Vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymą.

Lietuvos Nacionalinė nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma (NNVBO platforma) ir Nevyriausybinių vystomojo švietimo ir bendradarbiavimo organizacijų tinklas LITDEA – tai dvi didžiausios skėtinės asociacijos, vienijančios Lietuvos nevyriausybines organizacijas, dirbančias vystomojo bendradarbiavimo srityje.

Lietuva teikia pagalbą šioms valstybėms: Armėnijai, Azerbaidžanui, Baltarusijai, Gruzijai, Moldovai, Ukrainai, Afganistanui ir Irakui. Atsižvelgiant į galimybes, parama teikiama ir kitų regionų šalims, ypač skurdžiausioms [Afrikos](#) valstybėms.

Ignalinos Rajono Didžiasalio „Ryto“ gimnazija

parengta pagal: <http://www.didziasalis.lm.lt/>

Ignalinos rajono Didžiasalio „Ryto“ gimnazija, kaip ir daugelis kitų Lietuvos mokyklų, gavo kvietimą registruotis į Solidarumo bėgimą. Gimnazijos Mokinių taryba nutarė užsiregistruoti į šią akciją ir joje dalyvauti. Spalio 9 d. gimnazijoje buvo bėgami Solidarumo kilometrai.

Solidarumo bėgimas – tai unikalus projektas, kurio metu visi moksleiviai skatinami bėgti solidarumo kilometrus ir paremti vargstančius Lietuvos bei Zambijos vaikus. Šio bėgimo metu

moksleiviai ne tik suburiami bendrai sportinei veiklai, bet ir skatinami ugdyti solidarumo vertybes bei socialinę atsakomybę. Todėl Mokinių taryba prieš bėgimą vedė valandėles kiekvienoje klasėje. Mokiniai buvo supažindinami su vaikų problemomis Zambijoje.

Pradinukai piešė atvirukus ir kūrė palinkėjimus vargstantiems vaikams, žiūrėjo filmukus apie vaikus, kuriems reikia pagalbos. Vyresni žaidė solidarumo žaidimus, sėmėsi žinių apie Zambiją, sprendė kryžiažodžius. Kiekviena klasė turėjo atskirą užduotį, septintokai piešė Solidarumo bėgimo startinį plakatą Junkis – Bėk – Padėk!

Prieš bėgimą kiekvienas dalyvis tarp savo artimųjų ieškojo rėmėjų – žmonių, kurie sutiktų skirti jiems priimtina sumą už kiekvieną moksleivio nubėgtą simbolinį kilometrą. Mokinių tarybos nariai taip pat tuo labai rūpinosi. Rengėjai ir dalyviai labai džiaugėsi ir dėkojo akcijos rėmėjams: ūkininkui Juozui Mikštui ir UAB „Birvėtos tvenkiniai“. Jų dėka šis projektas įgavo didesnę prasmę.

Solidarumo bėgimas Ignalinos rajono Didžiasalio „Ryto“ gimnazijos bendruomenėje susilaukė didžiulio dėmesio – bėgime dalyvavo net 75 žmonės. Tarp projekto dalyvių buvo ir mokytojų, ir tėvų. Tą dieną visi jautėsi pakylėti ir buvo vieningi.

4 pav. Solidarumo bėgimo startinis plakatas

5 pav. Solidarumo bėgimo dalyviai

Surinkome 380 eurų ir 53 centus, pervedėme juos į organizacijos „Gelbėkit vaikus“ sąskaitą. Nubėgome net 656 ratus mūsų gimnazijos stadione. Tai nepamirštama diena mums, nes mes esame laimingi galėdami padėti vargstantiems vaikams. Nuoširdžiai ačiū visiems dalyviams, organizatoriams ir rėmėjams.

Apibendrinimas

Šios vaikų šalies problemos iš tiesų visai nevaikiškos, nes 0,5mln. Zambijos vaikų gyvena gatvėje be tėvų, apie 1 mln. nelanko mokyklos, apie 3 mln. nuolat trūksta maisto, o 1 iš 5 Zambijos vaikų miršta nuo paprastai gydomų ligų. Būtų galima ir toliau be galo vardinti minėtosios vaikų šalies problemas, kurios yra aiškiai įvardintos ir prie kurių sprendimo prisideda „Gelbėkit vaikus“ organizacija bei suteikia progą prisidėti Lietuvos žmonėms.

Savanoriaudami šioje srityje, įgysite daug naudingos patirties sau, o savo darbu padėsite pritraukti paramą vaikams bei šeimoms, kurioms tos paramos reikia labiausiai. Turėsite galimybę pamatyti, kaip veikia organizacijos iš vidaus, galėsite prisidėti prie projektų organizavimo bei jų įgyvendinimo, taip pat kartu su kitais nariais padėsite įgyvendinti komunikacijos planą, ieškosite rėmėjų, bendrausite su įmonėmis, kurios ateityje gali tapti jūsų darbovieta. Jei esate kūrybiški, galėsite prisidėti prie socialinės reklamos kūrimo ir kitų kūrybinių komunikacijos projektų.

Galime daryti šias išvadas:

Organizacija „Gelbėkit vaikus“ vyko į Mikutos kaimą Zambijoje, padėti išsipildyti vaikų svajonei. Ta svajonė – lankyti mokyklą.

Ignalinos r. Didžiasalio „Ryto“ gimnazija prisidėjo ir turiningai, prasmingai vykdė unikatų projektą „Solidarumo bėgimas“.

Visi moksleiviai skatinami bėgti solidarumo kilometrus ir paremti vargstančius Lietuvos bei Zambijos vaikus.

Mikutos kaime statomoje mokykloje bus įrengtos dvi klasės, kuriose galės mokytis 30 vaikų.

Literatūra

Prieiga internete: https://www.google.lt/?gws_rd=ssl#q=maisto+bankas

Prieiga internete: <https://www.aukok.lt/>

Prieiga internete: https://www.google.lt/?gws_rd=ssl#q=lnk

Prieiga internete: <https://www.gelbektivaikus.lt/>

Prieiga internete: https://www.google.lt/?gws_rd=ssl#q=rubineta

Prieiga internete: <http://www.didziasalis.lm.lt/>

*Kai lieptelis atstoja virtuvę, vonią, skalbyklą, uostą... 2013 m., Indonezija.
Fotokonkurso „Pasaulis tavo akimis“- I vietos laimėtojos Akvilės Norkutės nuotrauka*

Banjarmasin – daugiau nei pusė milijono gyventojų turinti Pietų Kalimantano sostinė, įsikūrusi upės deltoje. Dauguma namų stovi ant polių, tiesiai ant vandens, kuris atlieka pagrindinį vaidmenį žmonių gyvenime. Vanduo yra kelias, kuriuo juda transportas – valtelėmis vykstama į ant vandens veikiančių turgų, kitus kaimus, vandeniui plukdoma mediena. Iškyla higienos, aplinkosaugos problemos – prie kiekvieno namo stovi tualetai, per langą metamos šiukšlės, cheminėmis priemonėmis skalbiami drabužiai, indai; čia pat žmonės atsigaivina, prausiasi prieš kiekvieną maldą (5 kartus per dieną). Fotografijoje moteris skalbia drabužius, šalia – higienos reikmenys: po skalbimo laukia maudynės. Dažna namų šeimininkė didžiąją laiko dalį praleidžia ant lieptelio prie durų slenksčio.

Vystomasis bendradarbiavimas Liberijoje: parama skurstantiems

*Sandra Nečiuškytė,
Utenos kolegijos Medicinos fakulteto
Socialinės gerovės katedros
socialinio darbo studijų programos studentė*

Ivadas

XXI amžiuje demokratinės gerovės valstybės sunkiai įsivaizduojamos besirūpinančios tik nacionaliniais ekonominio, socialinio vystymosi reikalais ir nedalyvaujančios lygiagrečiuose globaliuose procesuose. Mažiau išsivysčiusių valstybių rėmimas yra vienas svarbiausių bet kurios modernios valstybės politikos aspektų. Per praėjusius šimtą metų du pasaulinius karus išgyvenusi žmonija patyrė daugybę pokyčių – kūrėsi ir griuvo sąjungos, jungėsi ir skyrėsi, atsikūrė daugybė valstybių. Nors vyksta spartus pasaulio vystymasis, tačiau nuolat didėja skirtumai tarp atskirų regionų. Tai viena pagrindinių priežasčių, kodėl kasmet ėmė atsirasti vis daugiau bada ir skurdą kenčiančių šalių, seni nesutarimai dėl sienų, religiniai, civiliniai karai atneša vis daugiau aukų, palieka be pastogės, maisto tūkstančius žmonių, dėl žemo gyvenimo lygio plinta ligos. Atsirado didelis tarptautinės pagalbos poreikis – tiek humanitarinės, tiek vystymosi. Išsivysčiusios pasaulio šalys, atskiros organizacijos įsipareigojo tokią pagalbą teikti. Kartu su šiuo procesu atsirado ir vis daugiau problemų, diskusijų, susijusių su teikiamos paramos tikslais, efektyvumu, nauda. Pirmoji visą tarptautinės paramos kontekstą įvertino ir suformulavo koncepciją, kuria turėtų būti paremta visa paramos politika ir jos organizavimas, buvo Jungtinių Tautų Organizacija (toliau – JTO). Ji apibrėžė skirtingas tarptautinės pagalbos rūšis – humanitarinę ir vystymosi, peržvelgė keliasdešimties metų pasaulio patirtį ir pastangas teikiant, dažniausiai, ekonominę ir finansinę paramą besivystantiems ar nukentėjusiems regionams ir pateikė svarbią išvadą - ekonomikos skatinimas ir pažanga pati savaime negarantuoja socialinės visų sluoksnių pažangos. Jungtinės Tautos perorientavo paramos teikimo esmę – parama yra tik įrankis, siekiant aukštesnių, žmonių galimybes plečiančių, tikslų. Viena didžiausių Jungtinių Tautų partnerių, įgyvendinant vystomąjį bendradarbiavimą ir siekiant kartu užsibrėžtų tikslų, yra Europos Sąjunga. Ji yra sukūrusi unikalų modelį, kurio veikėjai – įgaliotos institucijos, atstovybės, šalys narės, nevyriausybinės organizacijos – yra tiesiogiai įtrauktos į vystomojo bendradarbiavimo įgyvendinimą, kuriuo siekiama vykdyti darnesnę politiką besivystančių šalių atžvilgiu. Lietuva šiame kontekste turi ypatingos patirties. Atkūrusi nepriklausomybę, ji sulaukė nemažos paramos iš tarptautinės bendruomenės. Per nepriklausomybės metus sukaupė Lietuvos įdirbis, pereinant į demokratinio, teisinio ir liberalaus režimo valstybę, eurointegracijos procesai lėmė

tai, kad Lietuva buvo pasiruošusi pati pradėti remti kitas besivystančias valstybes. Tapusi Europos Sąjungos nare, Lietuva oficialiai įsipareigojo teikti paramą ir jos apimtis ateityje tik didinti.

Nors Lietuva šiandien jau yra šalis donorė, jos paramos vystymuisi politikos praktikos patirtis dar tik formuojasi ir sukurtos struktūros veikia dar per trumpai, kad būtų galima objektyviai įvertinti, ar pasirinktas kelias, būdas buvo tinkamiausias. Kaip Europos Sąjungos narė ji yra dalis didesnės ir darnesnės sistemos, tad Lietuvai tenka tiek derintis prie įsipareigojimų Europos Sąjungai, tiek ieškoti sau geriausio, efektyviausio būdo vykdyti nacionalinę šios srities politiką. Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos naujumas, paramos vystymuisi pasauliniu mastu aktualumas ir dar mažai Lietuvoje tyrinėtos problemos, susijusios su paramos vystymuisi organizavimu, paskatino giliau domėtis globaliais vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslais, veikiančiomis tarptautinėmis paramos vystymuisi teikimo struktūromis bei Lietuvos vaidmeniu ir problemomis šiame kontekste.

Projektinio darbo tikslas – išanalizuoti Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politiką ir jos tikslų įgyvendinimą, organizuojant paramą skurstantiems Liberijoje vystomojo bendradarbiavimo politikos kontekste.

Projektinio darbo uždaviniai:

1. Aptarti Europos Sąjungos vystomojo bendradarbiavimo politiką ir jos organizavimą.
2. Išskirti pagrindines paramos vystymuisi organizavimo problemas Lietuvoje ir aptarti pasitelktus instrumentus joms spręsti.
3. Apibendrinti Lietuvos paramą vystymuisi ir Utenos kolegijos praktikas bei patirtis Liberijoje, siekiant vystomojo bendradarbiavimo tikslų.

Projektiniame darbe taikyti tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, statistinių duomenų analizė, dokumentų analizė.

Europos Sąjungos ir Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika

Vystomasis bendradarbiavimas tarp išsivysčiusių ir besivystančių šalių yra viena iš priemonių, kuria tarptautinė bendruomenė gali ir turi prisidėti siekiant praplėsti tų šalių žmonių pasirinkimo galimybes sveikai gyventi, įgyti žinių bei apsirūpinti ištekliais, reikalingais normaliam gyvenimo lygiui pasiekti. Vystomasis bendradarbiavimas apima bendradarbiavimą švietimo, aplinkos atkūrimo, sveikatos, efektyvesnio demokratinio valdymo, lyčių lygybės ir kitas svarbias sritis.

Vystomojo bendradarbiavimo politikos principais ir kryptimis, būdais vystomajam bendradarbiavimui organizuoti, pirmiausiai siekiama paremti darnų, nešališką ir visuotinį žmogiškąjį bei socialinį valstybių vystymąsi.

Europos Sąjungos vystomasis bendradarbiavimas

Dabartiniu metu demokratinės gerovės valstybės sunkiai įsivaizduojamos besirūpinančios tik nacionaliniais ekonominio, socialinio vystymosi reikalais. Didėjantis skirtumas tarp besivystančių ir išsivysčiusių šalių bei vykstantys konfliktai ir vis dažnesnės stichinės nelaimės įpareigoja išsivysčiusias šalis skirti daugiau dėmesio mažiau išsivysčiusioms šalims, organizuoti ir teikti paramą. Kadangi šie procesai vyksta pasauliniu mastu, paramos teikimas taip pat yra tarptautinis. Europos Sąjunga yra viena didžiausių tarptautinės pagalbos donorių pasaulyje, savo užsienio politikoje skirianti didelį dėmesį tarptautinės paramos organizavimui.

Tarptautinės paramos apibrėžimas. Jungtinių Tautų Organizacija tarptautinę paramą yra apibrėžusi kaip išsivysčiusių šalių pagalbą, dažniausiai finansinę, besivystančioms arba nuo stichinių nelaimių, karo nukentėjusioms šalims. Parama gali būti humanitarinė arba gali būti vykdomas vystomasis bendradarbiavimas. Humanitarinė pagalba paprastai būna neatidėliotina įvykus stichinei nelaimei (žemės drebėjimai, sausros, konfliktai), o **vystomojo bendradarbiavimo tikslas yra siekti taikos, skatinti ekonominį augimą bei socialinį stabilumą pasaulyje, mažinti skirtumus tarp išsivysčiusių ir besivystančių šalių bei integruoti besivystančias šalis į pasaulio ekonomiką.** Humanitarinė pagalba – tai parama, teikiama humanitariniais tikslais, reaguojant į stichines nelaimes, karinių konfliktų ir destruktivios žmogaus veiklos padarinius. Pirminis humanitarinės pagalbos tikslas – išgelbėti žmonių gyvybes, palengvinti kančias ir išsaugoti jų žmogiškąjį orumą. Tarptautinė parama apima tiek vystomąjį bendradarbiavimą, tiek humanitarinę pagalbą. Pagrindinis jų skirtumas tas, kad pastaroji orientuota išgelbėti ir išsaugoti gyvybes humanitarinių krizių metu arba iš karto po jų, taigi ji gali būti tik laikina, kol situacija stabilizuojasi. Nukentėjusioje šalyje pradėjus atkūrimo darbus pagalba tampa parama vystymuisi arba vystomuoju bendradarbiavimu, kurio trukmė gali apimti metus ar dešimtmečius arba tol, kol besivystanti šalis pati gali užtikrinti pagrindines sąlygas žmogui ilgai ir sveikai gyventi, dirbti ir mokytis.

Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politika

Lietuva, 2004 m. tapusi visateise Europos Sąjungos nare, kartu su kitomis naujosiomis narėmis tapo ir tarptautinės donorų bendruomenės dalimi, taigi, teikia paramą besivystančioms valstybėms. Nepriklausomybę atkūrusi Lietuvos valstybė sulaukė dėmesio, pagalbos ir bendradarbiavimo iš įvairių tarptautinių institucijų. Pereinamuoju laikotarpiu Lietuva patyrė daug socialinių įtampų,

netikrums dėl ateities, o kartais ir skurdo. Tad nuo pat pradžių Lietuvoje veikė nemažai paramos programų. Šalyje per pirmuosius 15 nepriklausomybės metų įvyko didžiulių pokyčių visose vystymo srityse. Lietuva teikti paramą vystymuisi pradėjo jau 2001 m. įmokomis tarptautinėms organizacijoms, vykdydama dvišalius paramos projektus, įkurdama pabėgėlių centrą. Lietuva pamažu įsitvirtino šalių, kurios turi aukštą žmogaus socialinės raidos indeksą, grupėje. Lietuva yra pakankamai išsivysčiusi, jog galėtų pradėti bendradarbiavimą su mažiau išsivysčiusiomis šalimis. Įstojus į ES, Lietuva prisijungė prie kitų ES narių, įgyvendindama ES vystomojo bendradarbiavimo politiką ir siekdama Tūkstantmečio vystymo tikslų. Kuriant Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo sistemą, Lietuva ruošėsi šiam vaidmeniui, rengdama įvairias strategijas, apibrėždama tikslus ir uždavinius bei nustatydamą tikslines šalis, su kuriomis norėjo pradėti vystomąjį bendradarbiavimą ir perkelti sėkmingo pereinamojo laikotarpio ekonomikos patirtį. Už vystomojo bendradarbiavimo politikos inicijavimą, įgyvendinimą ir koordinavimą dabar atsakinga yra LR Užsienio reikalų ministerija (toliau – URM). Politikos įgyvendinimą koordinuoja URM Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai departamentas. Svarbų vaidmenį vystomojo bendradarbiavimo įgyvendinime atlieka šalies nevyriausybinių organizacijų. Grupė vystomojo bendradarbiavimo srityje dirbančių nevyriausybinių organizacijų 2007 m. kovo 29 d. įsteigė NNVO Platformą. Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo sistemą taip pat sudaro pagrindiniai teisiniai įsipareigojimai ir susitarimai šioje srityje. Atsižvelgiant į naujausias vystomojo bendradarbiavimo politikos tendencijas, siekiant efektyviai įgyvendinti šią politiką Lietuvoje ir vykdyti priimtus tarptautinius įsipareigojimus, 2006 m. birželio 8 d. LR Vyriausybė patvirtino Lietuvos Respublikos Vystomojo bendradarbiavimo 2006 - 2010 m. politikos nuostatus. Šiame strateginiame dokumente numatyti pagrindiniai Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos principai, tikslai ir uždaviniai, įvardytos prioritetinės paramos teikimo sritys, valstybės partnerės, reglamentuojamos bendradarbiavimo formos ir finansavimo pobūdis. ES tarptautiniai įsipareigojimai paskelbti JT 2000 m. Tūkstantmečio deklaracijoje. Taigi Lietuva yra įsipareigojusi derinti savo nacionalinę vystomojo bendradarbiavimo politiką su ES su politikos principais. Be šio strateginio dokumento, Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos teisinę bazę sudaro kasmet formuojamos metų gairės ir trumpalaikės tikslinės programos, kuriose konkretizuojami strategijoje nubrėžti tikslai, uždaviniai ir nustatomos galimos alternatyvos jiems įgyvendinti. Metų gairėse yra nustatomi tikslai, keliami ateinantiems biudžetiniams metams, tikėtini rezultatai ir tiems tikslams pasiekti reikalingos priemonės, pateikiamas prioritetinių šalių ir sektorių sąrašas, pagal prioritetus preliminarai paskirstomas ateinančių metų biudžetas. Strateginis vystomojo bendradarbiavimo politikos nuostatų dokumentas svarbus ir tuo, jog įvardija paramos teikimo priemones, per kurias Lietuva vykdo vystomąjį bendradarbiavimą:

- tai dvišalė parama vystymuisi – iš valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansuojama parama valstybės partnerės vyriausybei, atsižvelgiant į jos prašymą suteikti ekonominę ar socialinę paramą vystymuisi;
- trišalė parama vystymuisi - besivystančiose valstybėse įgyvendinami paramos projektai, kuriuos finansuoja LR Vyriausybė kartu su kitomis valstybėmis donorėmis arba kuriems Lietuvos Respublikos Vyriausybė teikia bendrąjį finansavimą;
- daugiašalė parama vystymuisi - Lietuvos privalomieji ir savanoriški įnašai ar dalyvavimas įgyvendinant projektus ir programas, koordinuojamus ir vykdomus tarptautinių institucijų ir organizacijų;
- bendroji biudžeto parama – tiesiogiai skirtos lėšos į bendrąjį valstybės partnerės biudžetą;
- sektorinė biudžeto parama – finansinė parama valstybės partnerės biudžetui, nurodant, kuriuo tikslu lėšos naudotinos.

Taigi Lietuva, kaip ir Europos Sąjunga, kaip paramos teikėja, naudoja du pagrindinius metodus paramai teikti – projektų metodą ir tiesiogines dotacijas į valstybių partnerių biudžetus. Šią paramą koordinuoja ir vykdo Užsienio reikalų ministerija. Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai departamentas ir Komisija yra atsakingi už projektinės paramos organizavimą. Teikti projektų paraiškas ir formuoti projektus gali tiek NVO, tiek verslo subjektai, tiek valstybės institucijos. Kadangi Lietuvos teikiamos paramos apimtys nėra labai didelės, dažniausiai didelio masto projektai yra vykdomi tam tikrų ministerijų ar kitų valstybės institucijų, turinčių reikiamų kompetencijų.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuva, buvusi šalimi, kurią remia tarptautinė bendruomenė, tapo šalimi, pasirengusia teikti pagalbą kitoms, besivystančioms šalims. Nors Lietuva šiandien jau yra šalis donorė, tačiau paramos vystymuisi politikos praktikos bei patirties turi dar nedaug, o sukurtos struktūros veikia dar per trumpai, todėl sunku įvertinti jų efektyvumą.

Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo organizavimas

Vystomasis bendradarbiavimas Lietuvai, įstojusiai į ES, didžia dalimi buvo nauja sritis. Nors ir prieš integraciją šalyje buvo dvišalės ir daugiašalės paramos politikos užuomazgų ir netgi realių veiksmų teikiant paramą kelioms mažiau išsivysčiusiom valstybėms, Lietuvai VB politikos formavimas ir oficialus paramos vystymuisi teikimas po 2004 m. tapo nemažu iššūkiu. Lietuva, būdama ES nare, dalyvauja bendroje ES vystomojo bendradarbiavimo politikoje. Pagrindinis Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslas – paremti socialinę valstybių partnerių vystymąsi. Svarbiausia šios politikos dalis yra žmogaus teisių, demokratijos, įstatymų viršenybės, lyčių lygybės ir gero valdymo

skatinimas. Kaip jau buvo minėta, Lietuva yra sukaupusi vertingos perėjimo prie rinkos ekonomikos ir demokratijos atkūrimo patirties, tad vykdydama vystomojo bendradarbiavimo politiką, ji perduoda sukaupią patirtį ją perimti pageidaujančioms, reformas vykdančioms valstybėms. Lietuva teikia paramą demokratijos stiprinimo, žmogaus teisių, gero valdymo, ekonominės plėtros, eurointegracijos, administracinių gebėjimų sektoriuose. Dalyvaujama ES vystomojo bendradarbiavimo politikoje, Lietuva yra įsipareigojusi savo nacionalinę VB politiką grįsti ne tik nacionaliniais, bet ir globaliais interesais. Lietuvos VB strategijoje yra apibrėžta, jog Lietuvos dalyvavimas įgyvendinant tarptautinę vystomojo bendradarbiavimo politiką grindžiamas šiais interesais:

- globaliais – prisidėti prie tarptautinio saugumo didinimo, kovos su terorizmu ir tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu; skatinti darnų valstybių partnerių ekonominį ir aplinkos vystymąsi; stiprinti sveikatos ir socialinę apsaugą pasaulyje;
- regioniniais – prisidėti prie valstybių partnerių vidaus politikos reformų vykdymo – perduoti joms demokratijos stiprinimo, teisinės valstybės kūrimo ir žmogaus teisių apsaugos patirtį;
- nacionaliniais – stiprinti Lietuvos prekybinius ir ekonominius santykius su valstybėmis partnerėmis; gerinti Lietuvos įvaizdį ir stiprinti tarpusavio supratimą remiant valstybių partnerių išsilavinimo lygio kėlimą, kultūros ir istorinio paveldo išsaugojimą.

Lietuvos VB ypatingas tuo, kad Lietuva turi ilgalaikį tikslą pasiekti, kad ES skiriamos paramos kryptys būtų labiau subalansuotos ir priderintos prie Lietuvos interesų. Lietuva siekia, kad teikiama parama būtų koncentruojama ne tik į Afrikos, Lotynų Amerikos ar kitus mažiau išsivysčiusius regionus, bet ir į Lietuvai prioritetines šalis – Rytų Europą bei Pietų Kaukazą, nes Lietuva su savo tolimesnėmis ir artimesnėmis kaimynėmis turi ilgalaikius prekybinius, ekonominius ir kultūrinius santykius, bendrą istorinę praeitį, bendrus siekius. Pereidama iš planinės į rinkos ekonomiką bei iš autoritarinio valdymo į demokratinį, Lietuva sukaupė nemažai patirties, kurią gali ir nori perteikti savo kaimynėms. Taigi 2007 – 2008 m. Lietuva dvišaliu pagrindu teikė pagalbą Baltarusijos Respublikai, Ukrainai, Moldovos Respublikai, Gruzijai, Armėnijos Respublikai, Azerbaidžano Respublikai. Beveik visos išvardintos šalys yra Lietuvos partnerės, teikiant joms paramą vystymuisi nuo pat Lietuvos įstojimo į ES. Paminėtina, jog Lietuva 2002 – 2004 m. teikė paramą vystymuisi Rusijos Kaliningrado srityje, o 2006 m. keletas projektų buvo įvykdyta bendradarbiaujant su Libanu ir Mauritanija. Projektas su Mauritanija ir buvo vienintelis bandymas užmegzti santykius su Afrikos šalimis.

Lietuva kol kas bendradarbiauja su savo regiono šalimis, pirmenybę teikdama jų poreikiams VB srityse. Su aptartomis šalimis Lietuva bendradarbiauja dvišaliu ar daugiašaliu pagrindu, taip pat

teikdama dotacijas jų biudžetams. Tačiau tai tik dalis Lietuvos teikiamos paramos. Oficialią Lietuvos paramą vystymuisi sudaro:

- 4,68% nuo Lietuvos įmokų į ES biudžetą.
- Įmokos tarptautinėms organizacijoms, kurios vykdo vystomojo bendradarbiavimo veiklą.
- Pabėgėlių rėmimo centro Rukloje bei Užsieniečių registravimo centro veiklos finansavimas.
- Humanitarinė pagalba.
- URM finansuojami dvišaliai ir daugiašaliai vystomojo bendradarbiavimo projektai.
- 2008 m. – įmokos į 10-ąją Europos vystymo fondą.

Pagal jau minėtą 2005 m. Europos Sąjungos Vadovų Tarybos nutarimą, Lietuva iki 2010 m. turi savo paramą vystymuisi padidinti iki 0,17% BNP, o iki 2015 m. pasiekti 0,33% BNP.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuva aktyviai veikia įgyvendindama vystomojo bendradarbiavimo politiką ir teikia paramą vystymuisi nuo pat įstojimo į ES, naudodamasi įdirbiu, pasiektu besirengiant narystei, atkuriant demokratišką, laisvos ekonomikos principais grįstą valstybę. Tačiau VB politika nėra vien tik piniginės paramos teikimas, tai ir bendras požiūris į veiklos kryptis, kurios nustatomos drauge su valstybėmis partnerėmis.

Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo problemos

Lietuva yra dar labai jauna šalis – paramos teikėja, pagal savo sukurtą sistemą dirbanti vos keletą metų. Tad nenuostabu, kad iškyla nemažai problemų ar prieštaravimų, kliūčių, siekiant savo tikslų ir efektyvios paramos besivystančioms šalims. Visų pirma, lyginant Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių indėlį į oficialią paramą vystymuisi, Lietuvos teikiamos paramos mastai yra ganėtinai maži. Lietuva, pagal teikiamos oficialios paramos dydį tarp savo kaimynių – Lenkijos, Estijos yra panašioje situacijoje, tačiau truputį atsilieka. Nors paramos apimtys auga, tačiau nežymiai.

Viena iš problemų, o tiksliau, iššūkių Lietuvai yra finansavimo vystomajam bendradarbiavimui užtikrinimas ir įsipareigojimų ES padidinti paramos apimtį vykdymas. Žinoma, tai yra sudėtinga, ypač šiuo metu, kai prioritetu tampa pasirūpinti savo biudžeto ir žmonių socialinės bei ekonominės padėties stabilumu. Vis dėlto, Lietuva yra įsipareigojusi būti šalimi partnere, remiant mažiau išsivysčiusias valstybes ir tai yra ne tik teisinė, bet ir moralinė pareiga.

Europos ir Lietuvos, politikai kaskart vis svarbesniu pripažįsta informavimo ir švietimo plėtrą, kurios dėka pilietinė visuomenė supažindinama su esminėmis globaliomis darnios plėtos problemomis. Be to, visuomenės informavimas ir švietimas yra būtinas, siekiant užtikrinti paramą įgyvendinamai politikai ir siekiant visuomenės supratimo apie besivystančio pasaulio poreikius. Šiuo sunkiu

ekonominiu laikotarpiu tai yra ypatingai svarbu, kadangi visuomenė gali reaguoti labai prieštaringai į papildomų lėšų kitų valstybių problemoms spręsti skyrimą. Lietuvos gyventojų apklausos parodė, kad dauguma apklaustų gyventojų (65,5%) pasisako už paramos teikimą ir žinių perdavimą skurdesnėms šalims. Dažniau už paramos teikimą pasisako turintys aukštąjį išsilavinimą bei studentai. Apklaustieji mano, kad tai turi būti humanitarinė parama. Paklausus, ar patys sutiktų remti besivystančias šalis, trečdalis apklaustųjų nesutiktų, kiti skirtų minimalią paramą. Jaunimo grupės teigė, jos Lietuva pagal savo galimybes turi teikti paramą vystymuisi per bendrus ES projektus, tačiau pati ji yra per maža ir per silpna, kad galėtų teikti didesnės apimties ir efektyvią paramą. Dalyviai taip pat negalėjo nurodyti, kas Lietuvoje organizuoja ir koordinuoja paramos vystymuisi teikimą, nurodė tik kelias galimas nevyriausybinės organizacijas. Taigi, galima daryti išvadą, kad Lietuvos piliečiai, ypač jaunesni, yra girdėję apie teikiamą paramą vystymuisi, tačiau jiems trūksta išsamesnės informacijos, kuri, galbūt, paskatintų žmonių domėjimąsi vykdoma politika ir padidintų pritarimą jai. Šiuo tikslu Užsienio reikalų ministerija jau žengė keletą žingsnių – buvo parengtas ilgalaikis projektas, informavimo ir švietimo kampanija, vykdoma 2008 – 2010 m. Tai integruotų veiksmų visuma, apimanti seminarus, suaugusiųjų švietimo savaites, apskritųjų stalų diskusijas su NVVO ir žiniasklaidos atstovais ir kitos iniciatyvos, grindžiamos Lietuvos vystomojo bendradarbiavimo 2006 – 2010 m. politikos nuostatomis bei Tūkstantmečio vystymosi tikslais. Europos Parlamento Vystymosi komiteto atstovai yra išreiškę pastebėjimų, jog naujosios ES valstybėms iškyla nemažai administracinių ir VB koordinavimo problemų. Lietuva, kaip minėta, yra dar naujokė šioje politikos srityje ir taip pat neišvengiamai susiduria su patirties stoka tiek planuojant politiką, tiek organizuojant paramos teikimą. Visų pirma, nors Lietuva turi savo strateginį VB dokumentą – LR vystomojo bendradarbiavimo 2006 – 2010 m. politikos nuostatas, VB koordinavimas atsakingų institucijų viduje, tarp atskirų atsakingų institucijų yra vis dar nepakankamas ir neretai apsunkina paramos organizavimą bei mažina jos efektyvumą. Pagrindinė problema ir iššūkis yra tas, kad NVVO yra dar labai silpnos, joms trūksta įgūdžių prisitraukti finansų ne tik iš Departamento organizuojamų konkursų, o ir ryšiai tarp šių nevyriausybinių organizacijų ir pagalbos politiką vykdančių institucijų yra nepakankami. Valstybinėms institucijoms taip pat trūksta administracinių įgūdžių. 2006 m. JTVP iniciatyva, kartu su URM buvo vykdytas projektas „Lietuvos nacionalinių gebėjimų teikti paramą plėtrai stiprinimas“. Projektu buvo siekiama sustiprinti Lietuvos administracinius gebėjimus koordinuoti ir vykdyti plėtos bei pagalbos politiką, taip pat informuoti tarptautinę visuomenę apie Lietuvos ekspertinę patirtį ir pasiekimus. Tai buvo pirmasis žingsnis ir galimybė šios politikos veikėjams vystyti savo supratimą ir gebėjimus VB srityje. Kita problema, apie kurią vis dažniau prabyla NVVO bei JTVP atstovai, Lietuvoje yra ta, kad neaišku, ar pasirinktas paramos vystymuisi teikimo modelis, sistema, iš tikrųjų efektyviai veikia, ar parama yra veiksminga

ir tikslinga. Paramos efektyvumą sunku išmatuoti, kai nėra sukurto teikiamos paramos vertinimo modelio. Už įvykdytus projektus atsiskaitoma, tačiau ar jų iškelti tikslai tikrai buvo pasiekti ir kokią įtaką jie padarė šalyje partnerėje, kiek prisidėta prie žmonių situacijos gerinimo, ir, galiausiai, prie Tūkstantmečio tikslų siekimo, lieka neaišku. Galiausiai, kita problema, su kuria Lietuvos VB kol kas dar nesusiduria, tačiau ateityje gali sukelti tam tikrų neaiškumų ir sunkumų, yra teikiamos paramos prioritetai. Šiuo metu Lietuva turi apsibrėžusi kelių šalių grupę savo regione, su kuriomis bendradarbiauja ir kurios gana sparčiai vystosi. Ateities perspektyvose tos šalys pasieks atitinkamą išsivystymo lygį, kaip ir Lietuva pasiekė, užbaigusi savo pereinamąjį laikotarpį. Iššūkiu gali tapti persiorientavimas į kitas šalis, kitus regionus. Šiuo metu nėra užmegzta jokių ryšių su tolimesnėmis Afrikos šalių organizacijomis, o atėjus tokiam laikui reikėtų persikvalifikuoti daliai specialistų, peržiūrėti savo paramos teikimo instrumentus ir persvarstyti sektorius, nes tas, kas yra aktualu po-komunistinėms valstybėms, gali visiškai neatitikti kitų šalių poreikių.

Apibendrinant galima teigti, kad jau yra nemažai pasiekta kuriant valstybės donorės paramos vystymuisi politiką – apibrėžti jos tikslai ir uždaviniai, nustatytos valstybės, kurioms bus teikiama parama artimiausiu laikotarpiu. Vis dėlto svarbu ir toliau planuoti tiek finansines galimybes, tiek dėl ateities VB prioritetus. Taip pat reikėtų siekti didesnės visuomenės paramos ir vystomojo bendradarbiavimo politikos supratimo.

Utenos kolegijos studentų patirtis siekiant teikti paramą skurstantiems Liberijoje

2007-2008 metais Europos Parlamento Sąjungos už Tautų Europą narys Eugenijus Maldeikis šalies kolegijų studentams organizavo konkursą „Mano idėja Afrikai“. Kelionė į Liberiją buvo pagrindinis prizas. Komisijai geriausi pasirodė Utenos bei Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegijų sukurti projektai. Utenos kolegijos komanda „Centas“ sukūrė projektą, kurio idėja – Utenos įmonių bendradarbiavimas su Liberija. Dauguma jų sutiko nuo kiekvienos parduotos prekės ar tam tikros sumos skirti po 1 centą. Iš surinktų lėšų Liberijoje būtų atidaryta siuvimo bendrovė, kur dirbtų vietinės moterys, o jų vaikams netoli siuvyklos būtų atidaryta mokykla. Antroji komanda konkursui pasiūlė Liberijos miškų išsaugojimo idėją. Prizą laimėjusi studentų ir dėstytojų grupė vyko į Liberiją kuo daugiau sužinoti apie vystomą bendradarbiavimą, tarptautinių nevyriausybinių organizacijų įgyvendinamus projektus ir savo akimis pamatyti, kuo gyvena liberiečiai, su kokiomis problemomis jie susiduria.

Apie Afriką ir jos žmones sklando labai daug gandų ir mitų. Vienas jų – kad afrikiečiai viskam abejingi, nes žino, kad gyventi jiems padės tarptautinių organizacijų teikiama humanitarinė pagalba. Tačiau daug ir kitokių – trokštančių žinių, dirbti, užsidirbti ir atkurti karų nusiaubtą šalį. Atsiranda

entuziastų, džunglėse kuriančių ūkius ir vietinius žemdirbius mokančius dirbti. Entuziazmu tryško ir Liberijos universiteto Žemės ūkio fakulteto studentai. Iš bendruomenės vadovo gavę žemės lopinėlių, jį pritaikė maisto produktų auginimui. Studentų išaugintais ryžiais maitinasi visa bendruomenė. Tačiau studentams trūksta knygų, iš kurių galėtų daugiau sužinoti apie žemės ūkį. Tarp jų buvo ir mergina, kuri nuolatos klausosi BBC radijo, todėl apie Lietuvą ir mūsų energetikos situaciją žinojo daugiau nei daugelis išsilavinusių europiečių.

Mokymosi bazė Liberijos mokyklose skurdi. Trūksta vadovėlių, rašymo lentų, todėl yra mokyklų, kuriose mokiniai ir mokytojai rašo ant grindų. Iš vienos knygos mokosi 27 mokiniai. Daugelis mokinių gyvena nameliuose be elektros, todėl sutemus gatvėse kaimo vaikai mokosi lauke susėdę po lempa. Liberijoje būtina kelti ir mokytojų kvalifikaciją. „Don Bosco“ vidurinės mokyklos vadovas iš Indijos kunigas tėvas Jose sako, kad mielai priimtų į savo vadovaujamą mokyklą lietuvi mokytoją, kuris sutiktų padirbėti. Pasak tėvo Jose, daugelis vaikų nemato būtinybės mokytis, nemano, kad įgytos žinios pravers ateityje. Didžioji dalis jaunimo deklaruoja, kad jiems didžiausia vertybė – greitai ir lengvai uždirbami pinigai.

Moralinės vertybės Liberijos visuomenėje neegzistuoja arba yra užslėptos. Jaučiamas tradicijų ir kultūros trūkumas. Gal kažkur šalies glūdumoje ir yra švenčiamos tradicinės ir kultūrinės šventės, apeigos, tačiau Monrovijos (Liberijos dalis) gyventojai mieliau švenčia Amerikos nacionalines šventes. Ši šalis daugeliui jaunimo atrodo svajonių šalis.

Liberijos moksleiviai pasirodė labai imlūs žinioms, norintys bendrauti, mielai dalijo savo elektroninio pašto adresus, mobiliųjų telefonų numerius. Tačiau visiškai kitokie pasirodė jaunuoliai, dalyvavę pilietiniame kare. Oficialiais duomenimis šalyje tokių vaikų buvo net 70 tūkst. Šiandien juos bandoma integruoti į visuomenę. Speciali pilietiniame kare dalyvavusių vaikų perauklėjimo įstaiga įsikūrusi keliasdešimt kilometrų už Monrovijos. Ji panaši į Lietuvos moksleivių vasaros stovyklą – maži vieno aukšto nameliai, kambariuose jie gyvena po du. Daugelis ten gyvenančių vaikų patyrė karo baisumus, neteko savo tėvų, artimųjų, buvo priversti kariauti.

Vienas slogiausių ir giliai į atmintį įstrigusių dalykų – AIDS sergantys moterys, vyrai ir kūdikiai. Kai kurie jų jau gimė užsikrėtę ŽIV virusu. Ligoninėje, kur gydomi šie žmonės, kiekvieną parą vidutiniškai miršta po 2 žmonės. Septynios vienuolės dirba itin sunkiai, tačiau, atrodo, kad ir jos kartais praranda viltį ką nors pakeisti. Daugelis sergančių moterų buvo susitvarkiusios, pasidariusios manikiūrą. Mirtis jų aplinkoje yra tokia natūrali ir taip arti, kad jos visiškai nesureikšmina.

Nevyriausybiniuose organizacijose dirbantys užsieniečiai pasakojo, kad sunkiausia keisti vietinių gyventojų įpročius ir mąstymą. Nepaisant visų perspėjimų, daug kūdikių užtrokšta smalkėse, nes

liberiečiai namuose maistą ruošia ant anglimis kūrenamų krosnelių. Liberijoje daug žmonių miršta nuo maliarijos.

Apibendrinimas

Apibendrinant galima teigti, kad:

- Liberijoje yra ganėtinai mažas raštingumas (60,8%), todėl būtų tikslinga padėti įsteigti vietines mokyklas, ar surasti žmones, kurie šalyje yra raštingi ir gali/nori padėti kitiems išmokyti skaityti bei rašyti.
- Šalyje per didelis gimstamumas (pagal visas statistikas 5,9 vaiko vienai moteriai), todėl būtų tikslinga teikti informaciją apie saugius lytinius santykius ar supažindinti su kontracepcija.
- Šalis po civilinio karo prarado labai daug medicininių įstaigų, todėl reikėtų arba mokyti bendrosios medicininės pagalbos, arba mėginti įkurti tam tikrose vietovėse medicininius punktus, kuriuose dirbtų savanoriai ir padėtų vietiniams gyventojams.
- Kadangi šalis tikrai nėra turtinga, būtų prasminga daugiau paremti vaikus, parskraidinti kuo daugiau žaislų ir knygų.
- Šalyje yra gana didelis vaikų mirtingumas, reikėtų pasitikslinti ir pasiaiškinti, kodėl taip vyksta. Galbūt jie nežino, kaip tinkamai auklėti, elgtis ar rūpintis vaikais, jeigu taip, tada galima būtų jiems skirti seminarus, kuriuose jie išmokytų, kaip tinkamai elgtis, auklėti ar rūpintis vaikais.

Išvados

1. Lietuva, buvusi šalimi, kurią remia tarptautinė bendruomenė, tapo šalimi, pasirengusia teikti pagalbą kitoms, besivystančioms šalims. Nors Lietuva šiandien jau yra šalis donorė, tačiau paramos vystymuisi politikos praktikos bei patirties turi dar nedaug, o sukurtos struktūros veikia dar per trumpai, todėl sunku įvertinti jų efektyvumą.
2. Lietuvoje jau yra nemažai pasiekta kuriant valstybės donorės paramos vystymuisi politiką – apibrėžti jos tikslai ir uždaviniai, nustatytos valstybės, kurioms bus teikiama parama artimiausiu laikotarpiu. Vis dėlto svarbu ir toliau planuoti tiek finansines galimybes, tiek dėti ateities VB prioritetus. Taip pat reikėtų siekti didesnės visuomenės paramos ir vystomojo bendradarbiavimo politikos supratimo.
3. Apibendrinant Lietuvos paramą vystymuisi ir Utenos kolegijos praktikas bei patirtis Liberijoje, siekiant vystomojo bendradarbiavimo tikslų, galima teigti, kad:

- Liberijoje yra ganėtinai mažas raštingumas (60,8%), todėl būtų tikslinga padėti įsteigti vietines mokyklas, ar surasti žmones, kurie šalyje yra raštingi ir gali/nori padėti kitiems išmokyti skaityti bei rašyti.
- Šalyje per didelis gimstatumas (pagal visas statistikas 5,9 vaiko vienai moteriai), todėl būtų tikslinga teikti informaciją apie saugius lytinius santykius ar supažindinti su kontracepcija.
- Šalis po civilinio karo prarado labai daug medicininių įstaigų, todėl reikėtų arba mokyti bendrosios medicininės pagalbos, arba mėginti įkurti tam tikrose vietovėse medicininius punktus, kuriuose dirbtų savanoriai ir padėtų vietiniams gyventojams.
- Kadangi šalis tikrai nėra turtinga, būtų kiek galima daugiau paremti vaikus, parskraidinti kuo daugiau žaislų ir knygų.

Literatūra

1. Lietuvos studentų portalas. <http://www.savas.lt/archyvas-rubrikos/3-laisvalaikis/1330-paskelbti-projekto-mano-idja-afrikai-nugalotojai.pdf>
2. Dr. Eugenijaus Maldeikio asmeninė svetainė http://www.archive-lt-2012.com/lt/m/2012-11-30_801103_16/www-maldeikis-lt-dr-Eugenijaus-Maldeikio-asmenin%C4%97-svetain%C4%97-2008-12-09-Liberija-%C5%A1alis-kurioje-n%C4%97ra-kelio-%C5%BEenkl%C5%B3-ir-kar%C5%A1ta-kaip-pirtyje
3. Liberija - šalis, kurioje nėra kelio ženklų ir karšta kaip pirtyje. // „Utenos apskrities žinios“, 2008-12-06, Nr. 132 (1716)
4. Liberija – nuniokota, bet atsitiesianti šalis. <http://www.15min.lt/pasaulis-kiseneje/naujienu-pulsas/liberija-nuniokota-bet-atsitiesianti-salis-nuotraukos-637-1853>
5. Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas 2013. http://www.orangeprojects.lt/site/newfiles/files/Lietuvos_vystomasis_bendradarbiavimas_2013.pdf
6. 2015: European Year for Development http://www.epo.de/index.php?option=com_content&view=article&id=10941:2015-european-year-for-development&catid=117&Itemid=31
7. Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas. <http://www.orangeprojects.lt/site/?page=10>
8. Lietuvos Respublikos vystomojo bendradarbiavimo ir humanitarinės pagalbos įstatymas http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=449238
9. Teisinė bazė <http://www.orangeprojects.lt/site/?page=99&sub=728>
10. Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programos 2014 m. Projektai <http://www.orangeprojects.lt/site/?page=11&sub=831>

*Ne visiems reikia pagalbos, 2012, Afganistanas
Fotokonkurso „Pasaulis tavo akimis“ dalyvio Vainiaus Kuzmicko nuotrauka*

Vandens trūkumus yra viena opiausių problemų kalnuotoje ir sausringoje Afganistano Goro provincijoje. Nors užsienio partneriai finansuoja daug šulinių, pasitelkiant modernias technologijas, visgi yra afganų, kurie neprašo pagalbos, o patys imasi veikti. Nuotraukoje matomi JAV inžinieriai, besišavintys primityviu šulinių kasimo būdu Puza-Lich Wardaka kaime (šulinio dugne yra kasėjas, kurio iškastos žemės ir uolienos iškeliamos matomo mechanizmo pagalba).

Tarptautinių savanorystės programų veikla

*Mark Chabenskis,
Vilniaus kooperacijos kolegijos
VV15 grupės studentas*

Ivadas

Kiekvienas puikiai žinome, kad aplink mus yra begalė problemų, kurias visuomenė turėtų spręsti kartu, tačiau dauguma numojame ranka arba kaltiname politikus, jog jų pažadai niekada nebūna ištesėti. Tačiau ar ne kiekvieno, kaip piliečio, atsakomybė ir pareiga yra keisti aplinką. Galime teigti, kad kiekvienoje visuomenėje buvo ir bus problemos, tačiau jas įmanoma sumažinti iki minimalaus skaičiaus, tačiau tam reikia įdėti pastangų, o svarbiausia reikia pradėti nuo savęs. Būkime atviri, šiais laikais ne kiekvienas bus susidomėjęs be atlygio dirbti tik tam, kad pasijustų geriau arba sutvarkytų aplinką, kad visiems visuomenės nariams būtų maloniau užsukti į parką. Šiais laikais daugumos vertybių sąrašas yra iškreiptas, ir tai yra kultūros problema, nes kiekvienas esame savo kultūros auka. Mūsų mąstymui įtaką daro tai, ką mes matome, girdime, skaitome. Jeigu visuomenė yra sudaryta iš egoistų, kurių prioritetas yra ne visuomenės gerovė, o nauda sau, tuomet tai kelias, vedantis prie didesnių problemų, kurias jau teks spręsti visiems kartu.

Taigi savanorystės tema yra ypač aktuali šiuo metu, nes tai yra vienas iš būdų, kaip mes - visuomenė - galime kartu dirbti dėl geresnio pasaulio. Vienas žmogus didelės įtakos nepadarys, tačiau jeigu žmonės pradės burtis į organizacijas, kurių veikla yra savanorystė, tuomet bus įmanoma nuveikti daug visiems naudingo. Savanorystės galimybių aplink mus yra šimtai, svarbiausia - noras padėti kitiems. Savanoriška veikla asmeniui ne tik suteikia teigiamas emocijas, tačiau gali būti puiki savęs tobulinimo patirtis. Svarbiausia pradėti galvoti apie kitus, o ne įsivaizduoti, jog esi visatos centras. Tik tuomet galima pradėti žiūrėti į gyvenimą kitaip, tuomet galima atrasti naujas vertybes bei vidinę ramybę. Kiekvienas žinome, kiek daug kasdienybėje atsiranda streso, apsikrauname šimtais darbų, nerandame laiko sau, o ką kalbėti apie pagalbą kitiems. Taigi savanorystė gali būti puiki išeitis surasti harmoniją, gali būti tas žmogaus gyvenimo momentas, kuomet asmuo yra dar neapsisprendęs, kokia kryptimi nori judėti gyvenimo keliu. Savanorystės kelio durys visada atviros, jos gali padėti apsispręsti, ko žmogus iš tikrųjų nori gyvenime ir suteikti neišdildomų įspūdžių bei šaunios patirties.

Vakarų šalys propaguoja materializmą, tad nenuostabu, kad dauguma žmonių laimę sieja su pinigais. Tačiau ar tikrai pinigai mus padaro laimingais? Žinoma, jie suteikia komfortą, nes, turėdami lėšų, galime sau leisti įvairius dalykus. Betgi mes už tuos dalykus atsiskaitome ne pinigais, o mūsų laiku, kurį paaukojame uždirbdami pinigus. Pinigai negali mums nupirkti laiko, tad prieiname prie išvados,

jog mes galime aukoti savo laiką dėl pinigų, už kuriuos nusipirksime įvairių dalykų arba aukoti laiką dėl to, kas iš tikrųjų svarbu: ne materialūs dalykai, o pagalba kitiems žmonėms arba mūsų pačių kasdien niokojamai gamtai. Mes tapome vartotojiška visuomene, prekinių ženklų vergai, kurie nuolat ištroškę pramogų. Daugumos egoizmas neleidžia matyti aplink mus esančių problemų, tačiau puikiai leidžia matyti progas ir galimybes pasipelnyti iš kitų nesėkmių gaunant asmeninės naudos. Tad galvojimas vien apie save yra viena iš didžiausių šiuolaikinio pasaulio problemų. Gyvenimas pats savaime neturi prasmės, tačiau mes galime sukurti prasmę, galime rinktis iš daugumos variantų. Visų pirma, turime savęs paklausti: jeigu pasaulyje nebūtų pinigų, ar toliau darytume tai, ką dabar darome, kas vadinama mūsų darbu? Ar gulėdami mirties patale džiaugtumėmės visais materialiais dalykais, kuriuos sugebėjome nusipirkti sau ir savo artimiesiems, ar jaustumėmės nugyvenęs vertingą gyvenimą, ar jaustume, kad padarėme teigiamą įtaką šiam pasauliui? Ar geriau būtų žinoti, jog savo gyvenimu padėjome pagerinti daugumos žmonių gyvenimą, padėjome kitiems, neieškodami naudos sau? Taigi savanoriška veikla yra kelias į prasmingą gyvenimą. Mes privalome kiekvienas savo gyvenime parodyti gerumą kitam, kitaip negalėsime teigti, jog esame moralūs asmenys.

Tarptautinė savanorystė yra vienas iš variantų, kas mus, kaip žmones, gali sujungti į grupes ir padėti žmonėms iš viso pasaulio, ne tik lėšomis, bet ir savo pačių jėgomis. Yra sena istorija, kuri asocijuojasi su kiekvieno iš mūsų situacija šiame pasaulyje. Ji skamba taip: „Aklas žmogus eina link šulinio, o tuo metu jį stebi jaunuolis: jeigu akklasis įkris į šulinį, kieno bus kaltė?“. Taigi, jeigu žmogus stebi tai, ką gali sustabdyti, jis privalo tai padaryti. Kiekvienas iš mūsų turi galimybę bent truputį prisidėti prie geresnio pasaulio kūrimo. Tad savanorystė yra tai, kas gali pakeisti mūsų pasaulį, tačiau ji privalo būti gerai organizuota, su specifiniais tikslais ir norimais rezultatais. Šiuo metu pasaulyje yra begalė tarptautinių savanorystės organizacijų, kurios siūlo šimtus programų įvairaus amžiaus žmonėms. Šiuo metu yra daugybė problemų pasaulyje, tačiau dėl tarptautinės savanorystės problemos mažėja, tūkstančiai savanorių kasdiena stengiasi jas spręsti. Tad tarptautinė savanorystė yra priemonė, kuri keičia pasaulį. **Taigi šio referato pagrindinis tikslas:** remiantis įvairiais šaltiniais, išnagrinėti tarptautinių savanorystės programų veiklą. **Šiam tikslui keliami šie uždaviniai:**

- išnagrinėti savanorystės sampratą.
- Išnagrinėti tarptautinės savanorystės istoriją.
- Išnagrinėti tarptautinių savanorystės programų veiklą.

Savanorystė – kas tai?

Dažnai girdime terminą „savanorystė“, tačiau dauguma klaidingai supranta šį terminą. Visai neseniai, šį terminą išgirdus TV žiniose ar perskaičius laikraštyje, jis iš karto asocijavosi su tarnavimu

kariuomenėje. Tokia savanorio termino samprata įsitvirtino pirmuoju Lietuvos Respublikos nepriklausomybės laikotarpiu. Stipresnė termino samprata buvo įtvirtinta po 1990 m., kuomet Lietuva atgavo savo laisvę. Tuo metu visuomenėje vyravo nuomonė, kad savo šalies ginimas nuo tuometinių užpuolikų buvo vienas garbingiausių poelgių. Nenuostabu, jog dauguma jaunų žmonių atlikdavo savanorišką tarnybą krašto apsaugoje.

Pradėkime nuo to, kad savanoriško darbo esmė yra pats asmuo, savanoris, kuris nusprendė atiduoti savo laiką ir jėgas dėl tikslo padėti visuomenei ir jos reikmėms. Visas savanorystės grožis yra tai, kad asmens negali niekas priversti savanoriauti – nei piniginis atlyginimas, kurį gaus, nei vadovas. Nėra žmogaus, kuris įsakytų atlikti savanorišką veiklą. Savanoris priima sprendimą atlikti savanorišką veiklą neklausdamas „Kokį atlyginimą gausiu atlikęs šią veiklą?“ arba „Kokia gi man nauda iš to, kad paaukosiu savo jėgas ir laiką?“. Iš tikrųjų klausimai būna visiškai kitokie: „Kuo galėčiau būti reikalingas?“ arba „Ar yra šiuo metu veiklos, kuriose galėčiau savanoriškai dalyvauti?“. Tai atveria didžiules saviraiškos, džiaugsmo dalijimosi ir naujų atradimų platybes.

Viena iš svarbiausių savanorystės sąlygų yra atrasti asmenį arba organizaciją, kuriam šis darbas būtų skiriamas. Kuomet savanoris pradeda savanorišką veiklą, ji nėra darbas atliekamas sau, draugui arba savo giminaičiui, o tam, kuris yra nepažįstamas ir kuriam asmuo neprivalo padaryti ką nors gera. Taip pat savanoriškas darbas neprivalo būti orientuotas į pagalbą svetimam asmeniui. Geras darbas gali būti padarytas dėl kito gražaus tikslo, pavyzdžiui, šiukšlių rinkimas miške, upės kranto sutvarkymas, įvairūs darbai mieste, dėl kurių kam nors kitam veide atsiras šypsena ir bus maloniau gyventi aplinkoje, kuri yra sutvarkyta. Esama įvairių savanoriškos veiklos apibrėžimų, tačiau visuose kalbama apie motyvaciją, t. y., apie žmogaus asmeninį norą ir įsitraukimą, darbo atlikimą svetimam žmogui arba organizacijai bei ne piniginių atlyginimų. Galime teigti, jog žmogaus asmeninis noras ir visiškas pasiryžimas savanoriškai veiklai yra itin svarbūs.

Savanorystės savitumą ir išskirtinumą atskleidžia savanorystės principai. Taigi pagrindiniai savanorystės principai būtų:

1. Savanoriška piliečių veikla duoda naudos ir visuomenei, ir pačiam asmeniui, kuris nusprendė pradėti savanorišką veiklą. Savanoriško darbo pagrindinis motyvas nėra daryti tikrai gera kitiems, kas vadinama altruizmu, tačiau yra ir kitų motyvų.

2. Savanoriška veikla yra nemokama. Vadinasi, savanoriškas darbas yra kiekvieno asmens pasirenkamas absoliučiai laisvai, jis didina bendrąjį gerį ir atliekamas ne dėl šeimos narių ar draugų naudos. Taip pat, atsižvelgiant į savanoriško darbo specifiką, savanoriui kartais kompensuojamos tam tikros išlaidos, pavyzdžiui, kelionės bilietas ar maisto išlaidos, tačiau tai nėra atlyginimas už atliktą darbą.

3. Laisvas pasirinkimas yra būtinybė. Laisvas pasirinkimas sukuria ypatingą savanorio ryšį su veikla ir visuomenei svarbiais klausimais.

4. Norint išsaugoti laisvą savanorio apsisprendimą, valstybė nesudaro sąlygų gauti privilegijas iš valstybės (pensiją, išmokas). Tad galime teigti, kad „privaloma savanorystė“ yra neįmanomas dalykas.

5. Savanoriškos veiklos metu negalima siekti pelno. Tai reiškia, kad savanoriška veikla iš tiesų naudinga bendruomenei, ne kieno nors asmeniniams ar verslo interesams.

Dauguma žmonių sunkiai atskirtų, kuo skiriasi organizacijos narys nuo savanorio arba savanoris nuo praktikanto, todėl 1 paveiksle galime matyti lentelę, kurioje yra apžvelgti pagrindiniai jų skirtumai.

	SAVANORIS	PRAKTIKANTAS	NARYS	DARBUOTOJAS
Motyvacija	Savo noru nuveikti konkrečius darbus	Atlikti mokymosi įstaigos užduotą praktiką	Turėti galimybę dalyvauti organizacijos veikloje	Dirbti už sutartą atlyginimą
Atsakomybė	Iš dalies atsakingas už konkrečią užduotį	Atsakingas už mokymosi tikslų siekimą	Atsakingas už dalyvavimą bendruose reikaluose ir atstovavimą	Visiškai atsakingas už jam pavestus darbus
Trukmė	Tiek, kiek trunka atlikti įsipareigotus darbus	Tiek, kiek numatė mokymo įstaiga	Trukmė pagal nario mokesčio taisykles ar kitus reikalavimus	Tiek, kiek sutarta su darbdaviu
Vaidmuo	Padeda organizacijai vykdyti veiklą	Mokosi įsitraukdamas į veiklą	Dalyvauja ir rūpinasi organizacijos ateitimi	Visiška atsakomybė už vykdomą veiklą

1 pav. Savanorio pareigų palyginimas

Šaltinis: N. Kurapkaitienė, M. Kėžaitė-Jakniūnienė// Būk savanoris – keisk pasaulį, tavo savanorystės kelrodė.

Galime susidaryti nuomonę, kad savanoris visiškai skiriasi nuo praktikanto, organizacijos nario ar darbuotojo. Kiekviena iš nurodytų pareigų skiriasi įvairiais aspektais. Savanorio motyvacija, atsakomybė, veiklos trukmė bei atliekamas vaidmuo veikloje skiriasi nuo kitų pareigų. Savanorį privalo motyvuoti jo paties noras keisti aplinką, daryti tam tikrą įtaką aplinkai, jis negali būti abejingas visuomenės problemoms. Savanoris tuo pačiu iš dalies atsako už savo veiklą. Kai savanoris gauna konkrečią užduotį, ji turi būti realizuota ir už tai atsako savanoris. Dėl darbo trukmės susitaria savanoris ir organizacija, tačiau dažniausiai savanoriškos veiklos programos yra iš anksto

nusistačiusios veikos trukmę. Savanorio pagrindinis vaidmuo organizacijoje yra padėti vykdyti jos veiklą. Žinoma, prieš pasirenkant savanorio kelią yra būtina žinoti savanorystės formas. Savanorystė yra labai įvairi, tad pateiksiu kriterijus, pagal kuriuos galima pamatyti savanorystės įvairumą. Vienas iš kriterijų yra statuso kriterijus:

- a) savanorystė gali būti savaiminė. Tai reiškia, kad savanorystė vyksta be jokios organizacijos ar tarpininko įsikišimo į veiklą.
- b) Formalioji, kai žmogus, užsiimantis savanoriška veikla, turi darbo koordinatorių. Tai reiškia, kad yra tarpininkas – organizacija.

Savanorystė taip pat skirstoma pagal amžių į tris pagrindines grupes: jaunimo grupė, suaugusiųjų ir senjorų. Tai parodo, kad savanoriška veikla gali užsiimti kiekvienos amžiaus grupės asmuo. Žinoma, kuomet yra amžiaus skirtumas, bus ir motyvų, ir poreikių skirtumai. Tačiau kiekvienas žmogus, norintis savanoriauti, tikrai suras dominančią savanoriškos veiklos programą. Prieš pradėdant darbą, kiekvienas norime žinoti, kiek laiko tai mums užims, tad nenuostabu, kad savanorystė taip pat turi trukmės kriterijus. Veikla gali būti trumpalaikė arba ilgalaikė. Trumpalaikė veikla dažniausiai trunka iki trijų mėnesių, ilgalaikė - daugiau negu tris mėnesius.

Kitas itin svarbus kriterijus yra geografinės vietovės kriterijus. Pagal jį savanorystė skirstoma į tris grupes: vietinė savanorystė, europinė savanoriška veikla ir tarptautinė savanorystė. Vietinė savanorystė gali vykti žmogaus gyvenamojoje vietoje. Europinė savanoriška veikla gali vykti visose Europos Sąjungos šalyse. Tarptautinė savanorystė gali vykti bet kurioje pasaulio šalyje. Dažniausiai savanorystei nebūtina specifinė profesinė patirtis, svarbiau noras prisidėti prie veiklos ir padėti. Tačiau savanorišką veiklą atliekantys asmenys galima skirstyti ir pagal profesionalumą: savo srities specialistai ir asmenys be specialios patirties. Tad savanorystė gali būti veikla, kuomet yra remiamasi konkrečiais žmogaus sugebėjimais ir profesiniais įgūdžiais. Pavyzdžiui, norint išvykti mokytį kinų kalbos į Kiniją, reikalinga yra kinų kalbos mokytojo patirtis. Savanoriavimas gali būti individualus, kai savanorišką veiklą atlieka vienas žmogus, tačiau populiariesnė savanoriškos veiklos forma yra dirbti grupėmis, pavyzdžiui, tarptautinės savanoriškos darbo stovyklos.

Šis skyrius paaiškino savanorystės termino reikšmę, apžvelgė, kuo skiriasi savanorio pareigos nuo kitų pareigų, aprašė skirtingas savanoriškos veiklos formas.

Savanorystės istorija

Daugumai atrodytų, jog pagalba kitam asmeniui yra įgimta žmogaus savybė, tačiau besidomintiems savanoriškos veiklos istorija gali būti įdomu, jog savanoriavimo atsiradimas siejamas su XIX amžiaus pradžia. Vieni iš pirmųjų savanorių yra laikomi Anglijos ūkininkai, kurie XIX amžiaus

pradžioje vieni kitiems padėdavo be jokio atlyginimo, nes tuo metu nebuvo jokių galimybių savo lėšomis kviesti darbininkus arba prašyti valstybės pagalbos. Panašiu metu Jungtinėse Amerikos Valstijose buvo įkurta religinio atgimimo organizacija „Great Awakening“, kuri kovojo prieš vergovę. Ši organizacija turėjo tikslą nemokamai padėti socialiai silpniausiems asmenims. 1851 m. buvo įkurta krikščioniška moterų sąjunga, kurios tikslas buvo nemokamai siūti drabužius kareiviams. XX amžiuje pradėjo kurtis pirmosios savanorių organizacijos. Šio amžiaus pradžioje atsirado savanoriškos veiklos grupės, tokios kaip: Lions klubas, Kiwanis, United Way bei Rotary klubas. Didžioji ekonominė krizė buvo pagrindinė šių grupių atsiradimo priežastis. Tuo metu Jungtinėse Amerikos Valstijose buvo 13 milijonų bedarbių, o tuometinė JAV populiacija buvo 125 milijonų gyventojų. Jau 1920 metais susibūrė jaunų žmonių grupelė iš skirtingų Europos šalių, norėdama padėti atstatyti namus, kurie buvo sugriauti Pirmojo pasaulinio karo metu. Tai ir buvo tarptautinės savanorystės pradžia. Taip pat dauguma vietinių vyriausybių kūrė privalomas tarnybos programas jauniems vyrams, siekdamos „mokyti“ jaunus vyrus pagal nacionalines vertybes ir stiprinti jų tautinį tapatumą. Tai buvo privalomosios karinės tarnybos alternatyva, nes po Pirmojo pasaulinio karo taikos sutartys uždraudė privalomąją karinę tarnybą. Antrojo pasaulinio karo metais šimtai savanorių tarnybų padėjo rūpintis nukentėjusiais, aplinkos tvarkymu ir kareivių atostogų organizavimu. Pasibaigus Antrajam pasauliniam karui savanoriškos veiklos dalyviai galėjo savo dėmesį nukreipti į kitas sritis, kaip pagalbą neturtingiems, vietinių renginių organizavimą arba savanorystę užsienyje. Pagrindinė idėja buvo, kad jungtinių tarptautinių grupių pastangos padėti kitiems būtų kaip vienas iš būdų sukurti žmogiškus tiltus tarp karo padarytų duobių ir skatinti taiką bei tarpusavio supratimą. Tikėdamos, kad tokios savanoriškos tarnybos skatina taiką, organizacijos plėtojo savo veiklą toliau. Daugelis jų buvo religinės, o kelios išliko ir iki šiandien – Tarptautinė Pilietinė Tarnyba, Jaunimo Akcija už Taiką ir Tarptautinė Sutaikinimo Sąjunga. Apmaudu, tačiau trečiojo dešimtmečio pradžia buvo ekonominės krizės pradžia, todėl valstybės pradėjo manipuliuoti didžiųjų jaunimo tarnybos programų idėja kaip priemone, kuri turėjo leisti mažinti nedarbo lygį valstybėse. Vokietijos valstybė vis daugiau jaunų vyrų įtraukė į Savanoriškos Darbo Tarnybos veiklą, o, į valdžią atėjus nacionalinei socialistų partijai, buvo įvesta privalomoji darbo tarnyba. 1945 m. situacija vėl tapo panaši į etapą po Pirmojo pasaulinio karo. Skirtumas buvo tik tas, kad pilietinė visuomenė galėjo remtis ankstesne patirtimi ir dėl to galėjo pradėti daug tarptautinių savanoriškos tarnybos programų. Penktojo dešimtmečio pabaigoje pradėjo aiškėti, kad reikės surasti naujas savanoriškos tarnybos formas. Jų ieškant buvo atrastas didžiulis savanorių poreikis socialinės rūpybos sektoriuje – senelių namuose, ligoninėse, vaikų namuose ir panašiose įstaigose. Apie 1954 metus dėl santykių tarp Jungtinių Amerikos Valstijų ir SSRS daugelyje valstybių buvo įvesta privalomoji karo tarnyba. Tačiau stiprios jaunimo grupės parodė pasipriešinimą privalomajai karinei tarnybai ir daugelyje Vakarų Europos

šalių kilo nauja idėja – „civilinės tarnybos“ idėja, kuri buvo skirta visuomenės gerovei. UNESCO buvo viena iš pirmųjų supranacionalinių institucijų, kuri užėmė aktyvų vaidmenį tarptautinės savanoriškos tarnybos srityje. Jau 1948 metais UNESCO įkūrė koordinuojantį tarptautinės savanorių tarnybos komitetą. Šis komitetas buvo visų nevyriausybinų šios srities organizacijų skėtinė organizacija.

Europos Taryba ir Europos Komisija pradėjo aktyvų dalyvavimą šioje veikloje jau 1990 metais. Pagrindinis Europos Tarybos tikslas buvo priversti savo valstybes nares teikti legalias sąlygas jaunų savanorių mobilumui ir pašalinti įvairius mobilumo barjerus. Europos Taryba 2000 metais priėmė Europos Konvenciją dėl tarptautinės ilgalaikės jaunų žmonių savanoriškos tarnybos skatinimo, taip pat nustatė, kokie privalo būti kokybės standartai šioje srityje. 1996 metais buvo parengta Europos Savanorių Tarnybos programa, kuri teikė finansinę paramą pirminiams ilgalaikiams jaunų žmonių savanoriškos tarnybos projektams Europos Sąjungos valstybėse. Nuo 2000 metų buvo pradėtos siūlyti savanoriškos veiklos galimybės naujai į Europos Sąjungą įstojusioms šalims.

Tarptautinių savanorystės programų veikla

Pasaulyje yra šimtai tarptautinių savanorystės programų, tačiau kiekviena programa skiriasi. Apžvelkime pora žinomiausių ir šiuo metu geriausių tarptautinės savanorystės programų bei aptarkime jų veiklą.

Vieną žinomiausių organizacijų pavadinimu „Global Vision International“ (GVI) įkūrė Ričardas Valtonas 1997 metais. GVI yra nepolitinė, nereliginė organizacija, kuri veikia daugiau kaip 40 šalių, vykdo daugiau nei 150 projektų. GVI darbuotojai yra aukščiausios kvalifikacijos. GVI yra viena garsiausių tarptautinės savanorystės organizacijų pasaulyje. Organizacija leidžia savanoriams dalyvauti savanoriškojo veikloje Afrikoje, Azijoje, Australijoje, Europoje ir Šiaurės Amerikoje. Ši organizacija išsiuntė daugiau nei 20.000 savanorių dalyvauti įvairiausiose savanoriškos veiklos programose, tarp kurių populiariausios buvo susijusios su statyba, gyvūnų globa, švietimu.

Kita organizacija, kuri yra nemažiau žinoma pasaulyje vadinasi „Naturally Africa Volunteers“ (NAV). Ši organizacija savo veiklą vykdo tokiose šalyse kaip Kenija, Pietų Afrika, Malavis, Tanzanija, Gana ir Namibija. Dauguma šios organizacijos savanorių gali padėti šių šalių gyventojams dažniausiai dirbdami ligoninėse.

Pasaulyje yra tūkstančiai savanoriškos veiklos organizacijų, kurios siūlo šimtus programų įvairiose srityse. Tai yra:

- Socialiniai projektai.

- Aplinkos apsaugos projektai.
- Edukaciniai projektai ir profesionalus mokymas.
- Skubi veikla, prevencija ir rekonstrukcija.
- Kaimo plėtra ir renovacija.
- Taika ir sutaikinimas.
- Kultūrinio paveldo išsaugojimas.

Taigi trumpai aptarkime kiekviena veiklos sritį.

Socialiniuose projektuose savanoriai dirba su žmonėmis, kurie susiduria su sunkumais – pabėgėliais, mažumomis, vaikais, seneliais, mažiau galimybių turinčiais jaunais žmonėmis, šeimomis. Ši sritis visada buvo aktuali ir būtent šiais laikais išlieka viena pagrindinių savanoriškos veiklos sričių.

Aplinkos apsaugos projektų veikloje kuriami biotipai, sodinami medžiai, valomos upės ir jūros, saugomoje aplinkoje kuriami edukaciniai takai, išbandomi atliekų mažinimo ir perdirbimo būdai. Šios programos skatina dalyvius, gyventojus ir lankytojus suvokti gamtos saugojimo būtinybę. Kiekvienas iš mūsų suprantame, kaip kasdien niokojama gamta, tad nenuostabu, kad atsiranda organizacijos, kurių programų pagrindinis tikslas - tausoti gamtą ir gelbėti tai, ką žmonės naikina tik dėl verslo.

Edukaciniai projektai dažniausiai vykdomi kartu su tarptautiniais savanoriais, kurie globoja vietos savanorius - raštingumo ir mokėjimo skaičiuoti programų mokytojus, žinančius specifinius vietos poreikius. Šių savanorių pareiga yra bibliotekų įkūrimas, mokomosios medžiagos paruošimas. Kartais savanoriai dalyvauja bendruomenės veiklose, kuriose mokoma rankdarbių.

Egzistuoja organizacijos, kurių dėmesys sutelktas į *žmogaus sukeltų ir stichinių nelaimių sritį*. Trumpalaikiai tarptautiniai savanoriai šioje srityje gali padėti veikloje, susijusioje su šių nelaimių prevencija, arba po staigaus avarinės situacijos atoslūgio, kai vietovė yra iš dalies saugi ir reikia daug pagalbinių rankų.

Egzistuoja programos, kurių dėmesys yra sutelktas į *kaimo plėtrą ir renovaciją*. Dauguma kaimo vietovių kenčia nuo infrastruktūros trūkumo, todėl savanoriai padeda pakeisti šią situaciją – stato tualetus, kasa šulinius, stato mokyklas. Šių projektų metu neapsieinama be edukacinių elementų. Išsivysčiusiose šalyse dažnai kaimo vietovėse reikalinga rekonstrukcija ir atnaujinimas. Tuomet savanoriai „ištisia“ pagalbos ranką.

Vienas iš tarptautinių savanoriškos tarnybos projektų tikslų yra dialogų ir konfliktų sprendimų skatinimas. Tokiuose projektuose dažnai suburiami skirtingos socialinės aplinkos žmonės tam, kad aptartų žmogaus teisių problemas, taikos kultūrą arba tiesiog pasidalintų savo skirtingų kasdienio gyvenimo realijų patirtimi. Šalia to visi kartu kažką rekonstruoja ar renovuoja, kaip bendradarbiavimo ženklą. Programos skatina kultūrinio paveldo išsaugojimą. Šiuose projektuose savanoriai dirba kartu su ekspertais. Nekvalifikuotų savanorių dalyvavimas tokiuose projektuose skatina paprastų paveldo išsaugojimo būdų vystymą. Tokie projektai savanorius bei vietos gyventojus skatina suvokti juos supančio paveldo svarbą, nes kultūrinis paveldas reiškia tiek materialųjį, tiek nematerialųjį turtą.

Taigi galime teigti, kad tarptautinės savanorystės programų veikla būna įvairiose srityse: švietimo, socialinės veiklos, kultūrinės veiklos, sporto, sveikatos priežiūros, bendruomenių centrų veiklos, religinės veiklos.

Išvados

Šio darbo metu buvo išsiaiškinta, kas yra savanorystė, kuo skiriasi savanorio ir kitų organizacijoje dirbančių žmonių pareigos, nagrinėtos savanorystės formos. Darbe apžvelgta savanorystės istorija, poros tarptautinių savanorystės organizacijų veikla ir apibendrintos pagrindinės tarptautinės savanorystės programų veiklos sritys.

Apibendrinant galime teigti, kad pasaulio situacija šiuo metu nėra geriausios būklės, mus supa daugybė problemų, kurias privalo spręsti ne tik valstybės ir jų tarnautojai, tačiau ir mes patys, nes kiekvienas iš mūsų galime įdėti savo indėlį į pasaulio keitimosi procesą. Kiekvienas mūsų norime matyti pasaulį geresnį, tačiau tam reikia įdėti pastangų. Taigi turime pradėti keistis. Svarbiausia pradėti ne nuo kitų, o nuo paties savęs. Tik taip įmanoma įgauti reikalingą mąstymą, leidžiantį matyti aplinką be „rožinių akinių“. Būtina pradėti veikti, nes galimybės egzistuoja, bet jomis reikia pasinaudoti. Negalima sėdėti sudėjus rankas ir tikėtis, kad viskas išsispręs toliau nieko nedarant arba kad politikų sprendimai padės pašalinti problemas. To nebus, tad negalime būti naiviais tinginiais, kurie moka sukurti tik pasiteisinimus.

Savanorystės istorija mums parodo, kaip jauni žmonės patys būrėsi į grupeles ir stengėsi padėti atstatyti po karo sugriautus namus, padėti žmonėms, kuriems pagalba buvo itin reikalinga tuo metu. Savanorystė mus suvienija, tokiu būdu mes likviduojame nelygybę, judame link bendro tikslo ir mūsų egoizmas dingsta, o atsiranda didžiulis žmogiškumo pojūtis. Kuomet vyrauja pasaulyje įvairios religijos, patriotizmas savo šaliai, kultūriniai skirtumai, visa tai mus atskiria, tampa sunku komunikuoti tarpusavyje. Taip atsiranda konfliktai, neaiškumai, skirtingi norai ir tikslai. Tarptautinės

savanorystės metu žmonės, nepriklausomai nuo jų kultūros, religijos, bendromis jėgomis bando pasiekti geriausią rezultatą. Tarptautinė savanorystė yra puiki priemonė ne tik keisti pasaulį, tačiau ir suvienyti tautas, padėti kiekvienam pažinti kitos kultūros atstovus, pamatyti pasaulį ir prisidėti prie jo keitimo. Tarptautinė savanorystė teikia didžiulę naudą mums patiems: tai neišdildomi įspūdžiai ir neįkainojama patirtis dirbant su kitų kultūrų atstovais. Pagalba kitam yra vienas gražiausių poelgių pasaulyje, tad, be abejonės, nauda yra akivaizdi. Tarptautinė savanorystė taip pat sukuria tam tikrą požiūrį į pasaulinius įvykius.

Darbe atkreipiamas dėmesys, kokią didelę nišą tarptautinė savanorystė užima ir kaip stipriai formuoja savanoriško darbo politiką viso pasaulio mastu. Būtent tarptautiniu lygmeniu savanoriška veikla atveria neformalaus ir savaiminio mokymosi galimybes savanoriškai dirbantiems asmenims ir siekia tokio mokymosi pripažinimo visoje darbo rinkoje. Savanoriška veikla yra vertinama daugumos darbdavių, tad gali būti puiki patirtis, norint toliau judėti karjeros laiptais įvairiose profesijose. Tarptautinė savanorystė yra nauda visiems aplinkui, organizacijoms, savanoriškos veiklos dalyviams, bendruomenėms. Mes, kaip visuomenės nariai, turime atrinkti tai, kas mūsų kultūroje yra nemoralu ir kartais nežmogiška bei pakeisti tuo, kas bus naudingiau mums visiems. Prieiname prie išvados, kad savanorystė pradėjo formuotis, nes kiekvienas iš mūsų turi noro padėti kitam žmogui nelaimėje, kiekvienas turime savyje žmogiškumą. Taigi valstybės ir organizacijos turi toliau vystyti šią sritį, sudaryti geras sąlygas žmonėms, kurie nori užsiimti savanoriška veikla bei tęsti šią veiklą, pakeičiančią tūkstančių žmonių gyvenimus, padedančią išsaugoti aplinką ir gyvūnus, galinčius išnykti nuo žemės paviršiaus. Galimybės prieš mūsų akis - tai yra tarptautinių savanorystės programos, kuriomis galime kiekvienas pasinaudoti. Beveik visos jų yra finansuojamos valstybės, tad viskas prieš mus „ant lėkštutės“, lieka tik pasiimti ir pradėti veikti, ir keisti pasaulį jau dabar.

Literatūra

1. Decker P., Voluntary associations, volunteering and the ideals of civil society. (Metai ir vieta – nenurodyti. Prieiga internetu).
2. N. Kurapkaitienė, M. Kėžaitė-Jakniūnienė, Būk savanoris – keisk pasaulį, tavo savanorystės kelrodis. Vilnius (Metai nenurodyti. Prieiga internetu).

*Gintarė Gruneva,
Utenos kolegijos Medicinos fakulteto
Socialinės gerovės katedros
socialinio darbo studijų programos studentė*

Ivadas

Savanoriškos veiklos arba savanorystės tema plačiai nagrinėjama tiek Lietuvoje, tiek užsienio valstybėse. Teigiama, kad savanoriai atlieka didelę dalį visuomenei reikalingų darbų bei teikia reikalingas paslaugas.

Savanorystė – tai savanoriška veikla, kurios metu asmuo teikia pagalbą, atlieka visuomenei naudingą veiklą, už kurią negauna piniginio atlygio, tačiau įgyja žinių, patirties bei tobulina savo kompetenciją.

Savanorystės, kaip kiekvienos laisvo ir kūrybingo žmogaus veiklos, neįmanoma nusakyti vienu visoms šalims ir visuomenėms tinkamu apibrėžimu. Jos mastas, forma ir teisinis reglamentavimas kiekvienoje šalyje kitoks. Vienur savanoriška veikla reglamentuojama įstatymais, kitose valstybėse ją apibrėžia ir reglamentuoja tam tikros taisyklės ar tiesiog įprastos visuomenės gyvenimo normos.

Daugelyje šalių savanorystė yra labai svarbi visuomenės gyvenimo dalis, o kitur dar nėra pakankamai pripažįstama (Dr. Natalija Kazlauskienė, Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje vadovė).

Didžiojoje Britanijoje (38 proc.) ir Vokietijoje (36 proc.) kasmet savanoriais tampa 23 milijonai žmonių, o Airijoje, kurios gyventojų skaičius labai artimas Lietuvai (daugiau kaip 4 milijonai gyventojų), kasmet savanoriauja 1,3 milijono (33 proc.) žmonių.

Lietuvoje vieni labiausiai skelbiamų ir plačiai aptarinėjamų tyrimų apie gyventojų nuomonę savanorystės klausimais yra atlikti 2008, 2010 bei 2011 metais.

2008 metais atlikto visuomeninio tyrimo rezultatai rodo, kad net 87 procentai respondentų apie savanorystę mano, kaip apie gerbiamą veiklą, duodančią naudos visuomenei. Taip pat šio tyrimo duomenimis savanoriškoje veikloje dalyvavo šiek tiek mažiau nei pusė (47 proc.) lietuvių. 2011 metais atliktas tyrimas, parodė, kad respondentų nuomone, savanoriauti jiems trukdo informacijos stoka, t.y. nežino, kur galima savanoriauti, kur kreiptis. Buvo atliktas palyginimas 2008 ir 2010 metų tyrimų, kurie parodė, kad gyventojų nuomonė apie savanorystę bei savanorius pagerėjo.

Projektinio darbo tikslas – išanalizuoti Utenos kolegijos socialinio darbo studijų programos studentų dalyvavimą savanoriškoje veikloje.

Projektinio darbo uždaviniai:

- Išnagrinėti savanoriškos veiklos ypatumus ir prielaidas;
- Išanalizuoti savanoriškos veiklos svarbą socialiniame darbe;
- Aptarti Utenos kolegijos socialinio darbo studijų programos studentų dalyvavimo savanoriškoje veikloje galimybes.

Projektiniame darbe taikyti tyrimo metodai: pirmojoje ir antrojoje dalyje – mokslinės literatūros analizė, statistinių duomenų analizė, dokumentų analizė.

Savanoriškos veiklos samprata**Savanorystės apžvalga**

Pasaulyje, kuris kupinas visokių pareigų ir darbų, savanoriška veikla arba savanorystė suteikia laisvę tiesiog daryti ką nors vardan savęs, vardan kitų, kas teikia džiaugsmo ir pasitenkinimo. Svarbu, kad kiekviena socialinė grupė ir kiekvienas asmuo atrastų sau labiausiai tinkančią savarankiškos veiklos formą. Ir jaunas, ir brandaus amžiaus, ir pagyvenęs žmogus, ir sveikas, ir turintis negalią gali įžvelgti savo galimybę užsiimti savanoriška veikla.

„Vis daugiau žmonių supranta, kad savanorystė yra savanoriškas pasirinkimas, būtent laisvas (...). Tai gyvenimo būdas ir pilietiškumo matas, kai žmogus pats imasi iniciatyvos, siekdamas padėti spręsti visuomenėje iškilusias problemas.“ (Prezidentė Dalia Grybauskaitė, Savanoriškosios veiklos metų renginys 2011 m. balandžio 18 d.)

Savanorystė, suprantama, siejasi su kažkuo savanorišku, šiuo atveju tai darbas, atliekamas laisva valia, niekieno neverčiant, bet už kurį negaunamas piniginis užmokestis. Literatūroje galima surasti daugybę apibrėžimų, kuriais aiškinama, kas yra savanorystė ar savanoriškas darbas.

Savanoriškas darbas – tai galimybė kiekvienam, nepriklausomai nuo lyties, tautybės, religinių bei politinių įsitikinimų, amžiaus ir sveikatos, panaudoti savo žinias ir patirtį, realizuoti savo pomėgius, susirasti naujų draugų, tapti reikalingam kitiems, gerai praleisti laisvalaikį, įsitraukti į darbą ir dalyvauti visuomenės gyvenime, keičiant jį pagal bendruomenės poreikius. (Savanorystė Lietuvoje, 2009, p. 8.).

Pagrindinis savanorystės uždavinys – sukurti tokią nuostatą bei aplinką, kad savanoriška tarnyba taptų tiek įprasta ir suprantama, kaip kvėpavimas ir širdies plakimas. Tai suvokia tie, kurie „paragauja“ savanorystės džiaugsmo ir už savo triūsą sulaukia pasitenkinimo. (Augutienė R. Bartkevičienė A., Čaplinskas S. ir kt., p. 225 – 226.)

E.G.Clary ir M. Snyder (1991) išskyrė keturias motyvų grupes, atsižvelgdami į tai, kokias funkcijas savanoriška veikla atlieka:

1. Vertybių išraiškos funkcija. Ji įpareigoja savanorį rūpintis kitais, nes savanoriams svarbu kito žmogaus gerovė. Šie žmonės savanoriškoje veikloje išreiškia vertybes, kurios nukreiptos į pagalbą kitam ir troškimą tarnauti bendruomenei. Kito žmogaus gerovė daro įtaką prosocialiam elgesiui. Taigi savanorystė atlieka vertybių išraiškos individui funkciją.
2. Socialinio prisitaikymo funkcija. Kai kuriems žmonėms savanorystė reiškia socialinį prisitaikymą, kuris nulemtas draugų, šeimos ir kitų artimų žmonių dalyvavimo savanoriškoje veikloje. Šiame reiškinyje įžvelgiama altruizmo atmaina, kontroliuojama socialinio atlygio ir bausmės. Kai kuriems žmonėms savanorystė yra būdas prisitaikyti prie jiems svarbių žmonių, kai kada tai yra atsakas į socialinį spaudimą. Kai kurie žmonės, vykdydami savanorišką veiklą, išplečia savo socialinę erdvę, užmegzdami naujus socialinius kontaktus kitomis sąlygomis.
3. Asmeninių problemų sprendimo funkcija. Kai kurie savanoriai, padėdami kitiems, tokiu būdu tikisi išspręsti savo problemas: vidinių konfliktų, abejojimo savo verte ir kompetencija. Egzistuoja hipotezė, kad tie žmonės, kurie tiki teisingu pasauliu, mano, jog prireikus pagalbos jiems taip pat bus padėta. Savanorystė kai kuriems žmonėms yra būdas kelti savivertę, įgyti socialinį pripažinimą bei spręsti savo psichologines problemas.
4. Žinių funkcija. Savanorystė kai kuriems žmonėms padeda patenkinti intelektualinius poreikius, išplėsti žinias, įgyti specifinių įgūdžių, kurie bus reikalingi ateityje, ypač dėl ateities karjeros. (Jonutytė I. 2007, p. 125)

G. Sakalauskas ir S. Nikartas (2012) knygoje „Savanorystė probacijos sistemoje: prielaidos ir galimybės“ nurodo, tokius pagrindinius savanoriškos veiklos bruožus:

1. Savanoriška veikla nesiekama piniginės naudos, t.y. ji atliekama neatlygintinai, nors gali būti padengiamos su tokia veikla susijusios patirtos išlaidos.
2. Šios veiklos turi būti imamasi savo noru, remiantis laisva asmens valia ir sąmoningu apsisprendimu.
3. Savanoriška veikla turi duoti naudos ne savanoriui, o trečiajai šaliai, t.y. asmeniui arba jų grupei, nesusijusiai su savanoriu giminystės ar kitais panašiais ryšiais, nors dažnai savanoriškas darbas atneša naudos ir pačiam jį atliekančiam asmeniui, pavyzdžiui, jį apmokius tam tikrų dalykų, įgavus įgūdžių ir patirties tam tikroje darbo srityje, susipažinus su kitais žmonėmis, organizacijų veikla ir pan. <...>

4. Savanoriška veikla prieinama visiems asmenims – tiek savanorystės požiūriu, tiek savanoriškos veiklos adresatams. Savanoriu gali būti beveik kiekvienas asmuo, nors kartais pabrėžiamas savarankiškos veiklos atvirumas subrendusiems ir sąmoningiems asmenims, gebantiems veikti savarankiškai. Be to, tam tikri apribojimai gali būti dar konkretesni – pavyzdžiui, kai imtis savanoriškos veiklos leidžiama tik nuo tam tikro amžiaus<...>.
5. Savanoriu paprastai laikomas fizinis asmuo, o juridinis asmuo gali telkti savanorius, tačiau būti „savanoriu“ negali. <...>
6. Savanoriška veikla nelaikytina narystė įvairiose organizacijose, kai organizacijų nariai atlieka tam tikros organizacijos nariams nustatytus įsipareigojimus. <...> Kita vertus, jei tokios organizacijos narys įsitraukia į veiklą, kuri galima visiems visuomenės nariams, viršydamas įsipareigojimus organizacijoje (nemokamai rengia paskaitas, seminarus, organizuoja renginius ir pan.), jį būtų galima laikyti savanoriu.
7. Savanoriška veikla nėra profesinė praktika, atliekama kaip tam tikro mokymosi proceso sudedamoji dalis. Tam tikrais atvejais savanoriška veikla gali būti pripažinta kaip profesinė ar mokomoji praktika, <...> tačiau šios dvi veiklos formos iš esmės skiriasi. Praktikos ir savanorystės skirtumas tas, kad praktikos metu yra tikslingai mokomasi, būtent tai yra esminis praktikos motyvas ir pridėtinė vertė.

Savanoriavimo esmė yra ta, kad visuomenė gauna jai reikalingą pagalbą ar paslaugą, ir valstybė už tai neturi mokėti. Galima teigti, kad savanoriai atlieka tam tikrą procentą darbų, kurių įvykdymui valstybė negali skirti pakankamai lėšų (pvz., negali skirti piniginių lėšų ir steigti naujus darbuotojų etatus, lankyti senus ir pagyvenusius žmones, kuriems sunku savimi pasirūpinti). Taigi, šiuo atveju gelbėja savanoriai, kurie atlieka šį darbą be piniginio atlygio.

Tačiau svarbu įsiminti, kad savanoriai negali pakeisti mokamųjų darbuotojų. Savanorio ir samdomo darbuotojo statusai visiškai skiriasi. Organizacijos naudoja savanoriais kaip pagalbininkais, ne todėl, kad išvengtų darbuotojų samdymo. Kai savanoriai nekelia grėsmės darbo vietoms, tarp mokamų darbuotojų ir savanorių gali megztis bendradarbiavimo santykis. (Kurapkaitienė N., Kėžaitė – Jakniūnienė M., 2011, p. 7)

Labai svarbu suprasti savanorystės svarbą, nes savanoriauti – tai padėti visuomenės nariams, taip pat plėsti savo žinias, įgūdžius, susirasti naujų pažinčių bei jaustis laimingu, nes kažkam padėjai. Vis dažniau už savanorystę pasisako ir garsūs asmenys, kurie ragina visus norinčius prisidėti prie šio altruistinio elgesio.

Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus teigia „mane savanorystė suformavo kaip žmogų. Įgijau platesnį požiūrį į pasaulį <...>. pajutau pasididžiavimą savo tauta ir jos laimėjimais – tai suteikė įkvėpimo siekti aukštesnių tikslų. <...>. Ateina supratimas, „Štai, aš gyvenu ne tik sau, bet ir kitam, tai yra mano prigimtis, mano pareiga padėti kitam“.“

Taip pat apie savanorystę teigiamai pasisako ir žurnalistas bei rašytojas A. Čekuolis „Gal tai iš mano mamos, kaimo mokytojos, kai ji lankydavo neturtingas Širvintų rajono šeimas, supratau, kad savanorystė – tai gražiausia kas gali būti, daug geriau negu pačiam gardžiai valgyti arba rengtis šauniais rūbais. Tai nereiškia, kad visai pereini į labdarą, bet jautiesi daug labiau žmogumi, ir tada visos gyvenimo negandos tampa nereikšmingos.“ („Savanorystė Lietuvoje“, 2009, p. 19)

Savanorystės tikslas – padėti asmenims, kuriems reikia pagalbos ar paslaugos tais atvejais, kai jie patys to atlikti negali ar jiems reikia pagalbos. Pasak G. Sakalausko ir S. Nikarto (2012), savanorystė turi dvigubą prasmę: viena vertus, savanoriška veikla leidžia be didesnių lėšų įgyvendinti socialines užduotis, įveikti išskylančias socialines ir organizacines problemas, kurioms spręsti be savanoriškos veiklos kartais netgi nebūna alternatyvų (t.y. jų išspręsti be savanoriškos veiklos neįmanoma).

Į savanorišką veiklą kviečiami asmenys, kurie turi šiuos ir daugiau tikslų – jaustis naudingam, siekti padėti kitiems, gerinti visuomeninį gyvenimą, įgyti naujų žinių bei įgūdžių.

Savanorystės sritis renkamasi pagal kiekvieno asmens poreikius, pomėgius. Kiekvienas asmuo, kuris nori būti savanoriu, savanoriavimo vietą ar sritį laisva valia renkasi pats, su tikslu, kad šioje srityje jam patiktų, galėtų plėsti savo akiratį, žinias, ir svarbiausia – padėti kitiems.

Savanorystės pasirinkimo prielaidos

Savanoriais tampa asmenys niekieno neverčiami ir savo noru. Taigi svarbu išskirti priežastis lemiančias norą tapti savanoriu.

Viena iš svarbiausių pasirinkimo priežasčių, kurią ir galima vadinti savanorio motyvacijos pagrindu – noras nuveikti ką nors gero kitų labui. Savanoriavimas ir yra siekis padaryti kitam gero, padėti atlikti darbus, kurių nesugeba ar negali atlikti kiti. Taigi, kalbant apie norą būti naudingam ir padėti kitiems, galima sakyti, kad visi savanoriai tokiais tapo dėl to, nes norėjo būti naudingais.

Šiuolaikinėje visuomenėje daug kalbama apie savanorystės vertę bei prasmę, plačiai nagrinėjamas savanorio fenomenas, savybės. Savanorystę įvairiai traktuoja asmenys, kurie įsitraukę į šią veiklą: „savanoriaujant atsiranda prasmės pojūtis, suvokimas, kad gyveni ne vien, kad patenkintum poreikius – susitvarkytum buitį, leistum sau atostogas. Visa tai, be jokios abejonės, smagu turėti, bet prasmė

gyvenime atsiranda tik kai daliniesi – nesvarbu kuo, užtenka to, ką turi. Tik tada tavo gyvenimas yra prasmingas.“ (Kurapkaitienė N., Kėžaitė – Jakniūnienė M. 2012, p. 13.). „Manau, kad kartais savanorystė yra tiesiog atsiliepiamas į tai, kur tave kviečia, per daug nesirenkant, ko ypatingo norėtum pats. Ir tada atsitinka gražių dalykų. <...>. Jaučiu, kad dirbdama savanore labiausiai tobulinau bendravimo įgūdžius, nes bendrauti man niekada nebuvo lengva.“ (Kurapkaitienė N., Kėžaitė – Jakniūnienė M. 2012, p. 38) – štai keletas savanorių minčių apie savanorystę, kuriose tikrai galima matyti, kad ši veikla yra naudinga, ir nors už ją negaunamas piniginis atlygis, yra gaunamas kitoks – žinios, įgūdžiai ir kita.

Savanoriavimas – įgūdžių tobulinimo ir naujų įgūdžių įgijimo galimybė. Savanoriaujantys asmenys daug bendrauja su organizacijomis, kuriose sudarė sutartis dėl savanorystės, su kitais savanoriais, su asmenimis, kuriems teikia paslaugą ar pagalbą. Taigi bendraujant yra tobulinami bendravimo įgūdžiai, asmuo ima geriau suprasti bendravimo ypatumus, geba vis geriau skaityti žmogaus kūno kalbą, lengviau ir laisviau reikšti savo mintis.

Pagal Anglijoje atliktus tyrimus, net 87 procentai darbdavių teigė, kad savanorystė gali padėti siekiant karjeros. Taigi, galima sakyti, kad asmenys, kurie užsiima savanoriška veikla tam tikrose įstaigose, kuriose teikia pagalbą, parodo savo įgūdžius, gebėjimus, o juos stebi ir vertina asmenys, kurie ateityje gali pasiūlyti darbo vietą ar karjeros tobulino galimybes.

Dalyvaujant savanoriškoje veikloje paprastai pagerėja tiek fizinė, tiek psichinė sveikata. („Savanorystė: Anglijos patirtis“, 2011, p. 2). Asmenys, kurie dirba savanoriais ir padeda kitiems, paprastai jaučiasi laimingi dėl vieno ar kito atlikto darbo ar suteiktos paslaugos, ir tai gerina jų psichinę būklę, jie jaučiasi reikalingi ir svarbūs. Savanoriški darbai yra įvairaus pobūdžio, kai kurie atliekami gamtoje (pvz., senai moteriškai savanoris padeda sunešti malkas į malkinę, nes ji to nesugeba pati, arba jai reikia pagalbos, nes vienai tai padaryti per sunku), ar buityje (pvz., padedama susitvarkyti namus asmeniui, kuris vienas to nesugeba padaryti arba jam vienam tai padaryti yra sunku) – atliekant šiuos darbus asmuo juda, taip gerindamas savo fizinę būklę.

Velso universiteto tyrimo duomenimis, savanorystė gali turėti teigiamą poveikį:

- Gyvenimo trukmei;
- Sugebėjimui atlikti kasdienes darbus;
- Sugebėjimui tvarkytis su savo sveikatos problemomis;
- Sveikos gyvensenos įgūdžiams, sergantiems pvz., nuo ŽIV ir besaikio alkoholio vartojimo;
- Šeimos santykiams;
- Gyvenimo kokybei;

- Socialinei paramai ir bendravimui;
- Savivertei ir ryžtui siekti tikslo.

Taip pat nustatyta, kad dalyvavimas savanoriškoje veikloje mažina:

- Depresiją;
- Stresą;
- Hospitalizavimo tikimybę;
- Skausmą;
- Psichologinę įtampą.

Minėtąją naudą duoda tokios savanoriškos veiklos, kurios reikalauja fizinio žmonių aktyvumo, arba tos, kurios įtraukia žmogų į tam tikrą tinklą, kuris mažina izoliaciją ir todėl teigiamai paveikia psichinę sveikatą. (Savanorystė: Anglijos patirtis, 2011, p. 10)

Savanorystės funkcijos

I. Jonutytė savo monografijoje (2007) „Savanorystė socialinio ugdymo sistemoje“, apibendrindama E.G. Clary ir M. Snyder (1991) teiginius, išskiria keturias motyvų grupes, atsižvelgdama į tai, kokias funkcijas apskritai atlieka savanoriška veikla:

1. Vertybių išraiškos funkcija – savanoriai išreiškia vertybes, kurios nukreiptos į pagalbą kitam ir troškimą tarnauti bendruomenei. Kito žmogaus gerovė daro įtaką prosocialiam elgesiui.
2. Socialinio prisitaikymo funkcija – savanorystė yra būdas prisitaikyti prie savanoriui svarbių žmonių, kurie dalyvauja savanoriškoje veikloje. Tai galimybė savanoriui išplėsti savo socialinę erdvę, užmezgant naujus socialinius kontaktus kitomis sąlygomis.
3. Asmeninių problemų sprendimo funkcija – savanoriai, padėdami kitiems, tikisi išspręsti ir savo problemas: vidinių konfliktų, savivertės, kompetencijos klausimus. Savanoriaudami <...> gauna socialinį pripažinimą – tai gali būti viena pagrindinių priežasčių dalyvauti savanoriškoje veikloje.
4. Žinių funkcija – savanorystė kai kuriems padeda patenkinti intelektualinius poreikius, išplėsti žinias, įgyti specifinių įgūdžių, reikalingų darbinėje aplinkoje.

Asmenys, kurie renkasi būti savanoriais, dažnai atsižvelgia į tai, ką jie gali duoti kitam, siekiant realizuoti save arba atlikti veiklą, susijusią su asmens pomėgiais bei duodančią naudos kitam, apmąsto visus jam siūlomus savanoriavimo variantus ir išsirenka tai, kas jam labiausiai patinka.

I. Jonutytė (2007) teigia, kad dauguma savanorių savanoriškoje veikloje dalyvauja pirmiausiai siekdami spręsti savo asmenines problemas (nepasitikėjimo, bendravimo, vienišumo), vadinasi, savanorystė iš dalies padeda ir socializacijos aukų problemas. Taigi, savanorystė apima pagalbos kitiems procesus.

Asmuo savanoriu tapti gali ir tada, kai jis turi problemų, kurioms išspręsti reikia tam tikrų žinių ar įgūdžių, kuriuos gali įgyti dalyvaujant savanoriškoje veikloje, ypač jeigu jos metu yra teikiamos paslaugos, bei sprendžiamos problemos, kurios panašios su tomis, kurios iškyla savanoriauti pasirinkusiam asmeniui.

Savanorystė atlieka socialinio prisitaikymo funkciją. Tai reiškia, kad savanoriaujant asmeniui yra lengviau prisitaikyti, nes jis įgyja socializacijai reikalingų įgūdžių. Savanoriai, paklausti apie savanorystės naudą, teigia, kad užsiimant savanoriška veikla susirado daug draugų bei jiems tapo lengviau bendrauti su aplinkiniais. Daug laisvo laiko turintys ir nežinantys, kaip jį praleisti asmenys dažnai renkasi savanorystę, nes taip gali reikšmingai praleisti laiką bei būti naudingi.

Savanorystės formos ir sritys

Savanoriška veikla visais laikais vaidino svarbų vaidmenį kiekvienoje visuomenėje. Ji turi daugybę formų – nuo tradicinės tarpusavio pagalbos krizių metu iki pastangų mažinant skurdą. Ją savanoriai vykdo visos visuomenės labui.

Savanorystė duoda supratimą, kad egzistuoja pamatiniai ir labai paprasti gyvenimo dalykai – dėkingas žvilgsnis, dėkingo žmogaus akys, ir tai yra tikra dovana. Iš tikrųjų sugebėjimas dalytis duona, vandeniu, dėmesiu, sugebėjimas parodyti, kad žmogus, kuriam reikia pagalbos, yra svarbus, sugebėjimas būti naudingam vaikui, kuris serga, arba pagyvenusiam žmogui – tai esminiai gyvenimo dalykai, tai gyvos pamokos, ir man atrodo, kad būtent tai pripildo žmogaus gyvenimą.

Savanoriška veikla gali būti vykdoma įvairiomis formomis – nuo jos vykdymo vietos bendruomenėje, mieste ar visoje šalyje, iki savanorystės kitose pasaulio šalyse (ypatingai mažiau išsivysčiusiose šalyse).

Be to, naudojantis šiuolaikinėmis komunikacijos priemonėmis, savanorišką veiklą galima vykdyti neišeinant iš namų – teikti paslaugas telefonu, internetu kuriant ir prižiūrint visuomenės labui priskiriamą veiklą.

Savanoriškos veiklos sritys gali būti pačios įvairiausios – pradedant nuo pagalbos senyvo amžiaus asmenims, vaikų socializacijos ugdymo dienos centruose, iki aplinkos apsaugos akcijų ar gyventojų švietimo ir sąmoningumo ugdymo:

Socialinės veiklos sritis. Šioje srityje veikiančios organizacijos teikia socialines paslaugas pažeidžiamoms žmonių grupėms. Jos padeda spręsti socialines problemas arba jų išvengti. Savanoriai šioms organizacijoms būtini, nes jie išreiškia visuomenės solidarumą su stokojančiaisiais, teikia vilties ir rodo, kad žmogus yra svarbus ne dėl to, ką yra pasiekęs, ir ne dėl socialinės padėties, bet dėl to, kad didžiausia vertybė yra jis pats. Pagrindinė savanorių veikla yra bendravimas, įvairių veiklų inicijavimas, užimtumo skatinimas, pagalba stokojančiųjų aplinkoje ir pan.

Švietimo organizacijos. Šios organizacijos siekia, kad jų adresatai ar nariai mokytųsi. Savanoriai gali padėti mokymosi procese: pajavairinti mokymosi metodus, skirti papildomai dėmesio jo stokojantiems asmenims, organizuoti papildomą veiklą (dažniausiai neformaliojo švietimo srityje), savo pavyzdžiu tapti autoritetu besimokantiems ir pan.

Aplinkosaugos veiklos sritis – tai savanoriškos veiklos sritis, kurioje savanoriai gali dalyvauti gamtos išsaugojimo ir puoselėjimo projektuose, vykdyti šviečiamąją veiklą ir užsiimti visuomenės sąmoningumo aplinkos išsaugojimo klausimais ugdymu.

Kultūrinės veiklos sritis– sritis, kurioje vyksta ir meninė, ir kultūrinio paveldo išsaugojimo veikla. Savanoriai gali prisidėti prie įvairių meno renginių, meninės veiklos palaikymo, kultūros projektų. *Savanorystė sporto srityje:* savanoriai padeda organizuoti, įgyvendinti sporto renginius, palaikyti tvarką, talkina ten, kur labai reikia papildomos pagalbos. Dažniausiai tai trumpalaikė savanorystė, bet kuriasi vis daugiau organizacijų, kurios kviečia savanorius prisijungti prie kasdienės sportinės veiklos

Sveikatos priežiūros sritis – tai sritis, kur savanoriaujama prižiūrint sveikatą arba padedant ligoniams. Savanoriai čia reikalingi ne tik kaip padėjėjai, bet ir dėl to, kad būdami šalia rodo solidarumą su sergančiaisiais. Šis savanoriškas darbas turi daug panašumo su socialinės srities savanoryste. Čia taip pat reikalinga atjauta, bendravimas ir pagalba slaugant. Savanoriai prisideda prie sveikatinimo ir ligų prevencijos veiklos ir kampanijų, pavyzdžiui, Rožinio kaspino draugija, Lietuvos sveikuolių sąjunga. (c.europa.eu/lietuva/documents/skelbimai/.../tema_savanoryste_1.doc)

Teisiniai savanorystės aspektai

Vienas iš svarbių veiksnių, skatinančių savanorystės plėtrą – tinkama teisinė aplinka, kuri užtikrintų saugią bei lanksčią savanorišką veiklą, patogią ir savanoriui, ir jį priimančiai organizacijai.

2011 m. birželio 22 d. Seimas priėmė Savanoriškos veiklos įstatymą Nr. XI-1500 (Valstybės žinios: 2011-07-13, Nr. 86-4142), kuriuo remiantis yra sudarytos palankesnės sąlygos šios veiklos plėtrai bei išspręstos įvairios iki šiol praktikoje kylančios problemos, susijusios su savanoriškos veiklos organizavimu. Kartu įsigaliojo savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimo sąlygų ir tvarkos aprašas, todėl bus aiškesnė ir skaidresnė su savanoriška veikla susijusių išlaidų kompensavimo savanoriams tvarka.

1. Kas gali tapti savanoriu. Įstatyme nustatyta, kad savanoriška veikla yra savanorio neatlygintinai vykdoma visuomenei naudinga veikla, kurios sąlygos nustatomos savanorio ir šios veiklos organizatoriaus susitarimu. Savanoriška veikla atliekama laisva valia, neimant atlygio. Savanoriais gali būti tik vyresni kaip 14 metų Lietuvos piliečiai ir Lietuvoje teisėtai esantys užsieniečiai. Taip pat numatyta, kad savanoriui kvalifikacija nėra būtina, bet atsižvelgiant į savanoriškos veiklos vykdymo sričių įvairovę ir specifiką nurodoma, kad savanoriškos veiklos organizatoriai ar atskiras veiklos sritis reglamentuojantys teisės aktai gali nustatyti specialios kvalifikacijos reikalavimus savanoriams (pvz., darbas su vaikais, neįgaliais asmenimis ir pan.).

Siekiant savanorišką veiklą atriboti nuo pelno siekiančios veiklos, įstatyme išvardinamas galimų savanoriškos veiklos organizatorių sąrašas. Jais gali būti Lietuvoje įregistruotos ne pelno organizacijos: labdaros ir paramos fondai, biudžetinės ir viešosios įstaigos, asociacijos, religinės bendruomenės ir bendrijos, tarptautinių visuomeninių organizacijų filialai ir atstovybės, politinės partijos, profesinės sąjungos ir kitos ne pelno siekiančios organizacijos.

Įstatyme taip pat įtvirtinta, kada savanoriškos veiklos organizatorius turi su savanoriu sudaryti rašytinę savanoriškos veiklos sutartį. Savanoriškos veiklos rašytinė sutartis turi būti sudaroma tuo atveju, kai numatoma savanoriui kompensuoti su savanoriška veikla susijusias išlaidas, ir tuomet, kai sudaryti sutartį pageidauja viena iš šalių. (<http://www.zinauviska.lt/lt/savanoryste/kas-tai>)

LR SVĮ 5 straipsnyje nustatyti išskirtiniai amžiaus bei užsieniečių teisėto buvimo šalyje reikalavimai, keliami savanoriams. Be šių kriterijų, Lietuvoje galiojantys teisės aktai nekelia kitų reikalavimų savanoriams, todėl savanoriška veikla, atsižvelgiant į savanorį priimančios organizacijos veikos pobūdį, gali užsiimti visi fiziniai asmenys, nepaisant jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, pilietybės ir socialinės padėties, tikėjimo, seksualinės orientacijos, santuokinės padėties, įsitikinimų ar pažiūrų, priklausomybės politinėms partijoms ar visuomeninėms organizacijoms, kitų aplinkybių, nesusijusių su dalykinėmis asmens savybėmis. (Dr. Sakalauskas G., dr. Čepas A., ir kt., 2012. p. 80)

2. LR savanoriškos veiklos įstatyme, numatyta **savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimas**. Savanoriškos veiklos organizatorius savanoriškos veiklos sutartyje nustatytomis sąlygomis ir tvarka gali kompensuoti savanoriui su savanoriška veikla susijusias šias išlaidas:

- kelionės išlaidas susijusias su savanoriškos veiklos atlikimu;
- nakvynės išlaidas, kai savanoriška veikla atliekama ilgiau nei parą ir (ar) kitoje nei savanorio gyvenamoji vieta vietovėje;
- maitinimo išlaidas, kai savanoriška veikla trunka ilgiau nei 4 valandas per parą;
- pašto, telefono išlaidas, jeigu savanoris, savanorišką veiklą atlieka ne savanoriškos veiklos organizatoriaus patalpose;
- mokymų, susijusių su savanoriškos veiklos atlikimu, išlaidas;
- išlaidas savanoriškai veiklai atlikti reikalingoms priemonėms, specialioms drabužiams;
- savanoriškos veikos sutarties galiojimo laikotarpiui teikiančias draudimo išlaidas;
- kitas tarptautinėse savanoriškos veiklos programose nustatytas išlaidas.

3. Reikalavimai savanoriams. LR savanoriškos veiklos įstatyme (2011 m. birželio 22 d.), pabrėžiami keli svarbūs punktai, norint būti savanoriu:

- Savanoriais gali būti vyresni kaip 14 metų Lietuvos Respublikos piliečiai ir Lietuvos Respublikos teritorijoje teisėtai esantys užsieniečiai.
- Asmenys, jaunesni kaip 16 metų, dalyvauti savanoriškoje veikloje gali tik vieno iš tėvų ar globėjų raštišku sutikimu.
- Asmenys, jaunesni kaip 18 metų, dalyvaudami savanoriškoje veikloje, negali atlikti darbų, kurie šiems asmenims yra ribojami teisės aktų nustatyta tvarka.
- Savanoriui kvalifikacija nėra būtina, išskyrus tokį savanoriškos veiklos pobūdį, kuris reikalauja specialios kvalifikacijos pagal atitinkamus teisės aktus arba pagal savanoriškos veiklos organizatorių reikalavimus.
- Savanoriui gali būti taikomi kiti reikalavimai, nustatyti atskiras sritis reglamentuojančiuose teisės aktuose.

4. Savanorio teisės ir pareigos.

- Savanoris turi teisę: Būti informuotas apie savanoriškos veiklos pobūdį ir apimtį, apie esančius ir galimus rizikos veiksnius sveikatai ir saugai, kurie gali iškilti savanoriškos veiklos metu, ir apsisaugojimo nuo jų priemonių panaudojimą; gauti savanoriškai veiklai vykdyti reikalingas priemones, informaciją, mokymus, konsultacinę ir techninę pagalbą; gauti

dokumentą, patvirtinantį savanorio vykdytą savanorišką veiklą, įgytą kompetenciją; nutraukti savanorišką veiklą.

- Savanorio pareigos: Laikytis su savanoriškos veiklos organizatoriumi aptartos savanoriškos veiklos vykdymo tvarkos; dalyvauti pasirengimo savanoriškai veiklai kursuose, jeigu tokius numato savanoriškos veiklos organizatorius; nepažeisti savanoriškos veiklos organizatoriaus ir asmenų, kurių labui vykdoma savanoriška veikla, teisėtų interesų; sąžiningai vykdyti savanorišką veiklą.(7. 7 straipsnis).

Savanoriška veikla yra neatsiejama nuo šiuolaikinio visuomeninio gyvenimo, nes jos metu teikiama pagalba tiems, kuriems labiausiai reikia.

Savanorystė vystomajame bendradarbiavime

Mūsų šalyje daug socialinių problemų, su kuriomis susiduria kiekvienas. Savanorystė – viena iš veiklų, kurios gali būti naudojamos šioms problemoms spręsti. Savanoriška veikla socialiniame darbe gali būti suvokiama kaip pagalba sprendžiant daugelį socialinių problemų, o ši pagalba reikalauja gebėjimo bendradarbiauti.

Savanorystė apskritai yra dar tik besiplėtojanti veikla mūsų visuomenėje, todėl labai svarbu stengtis į šią veiklą įtraukti kuo daugiau žmonių.

Dažnai trūksta socialinio darbo etatų, ir taip yra apsunkinamas socialinių problemų sprendimas, nes esantys socialiniai darbuotojai neturi tiek galimybių tinkamai išspręsti tam tikras socialines problemas ir padėti kiekvienam jų turinčiam. Šiuo atveju labai padeda savanoriai, kurie, įgiję tam tikrų žinių ir įgūdžių gali padėti šioje srityje sprendžiant socialines problemas bei padedant asmenims, kuriems reikia pagalbos.

Galima būtų manyti, kad dauguma savanorių neturi reikalingų įgūdžių problemoms spręsti, tinkamai padėti vienu ar kitu atveju, tačiau savanoriai, kurie tokių įgūdžių dar neturi, gali padėti visai kitose srityse, tokiose kaip paslaugų teikimas asmenims, nesugebantiems atlikti tam tikrų namų ruošos darbų, pvz. padedant klientui susitvarkyti namus, nes jis turi negalią, kuri trukdo jam visapusiškai judėti ir panašiai. Išvažiuoti dirbti savanorišką darbą į besivystančias šalis jau yra pakankamai populiari visame pasaulyje.

Lietuviai, kurie turi savanoriavimo patirties arba ieško tokios veiklos galimybių buriiasi Facebook grupėje [Lietuviai Savanoriai Azijoje, Afrikoje ir Amerikoje](#)www.glen-europe.org

Nuo 2003 metų vokiečių organizacija ASA Programm pradėjo bendradarbiauti su Rytų ir Centrinės Europos šalių organizacijomis. Taip gimė GLEN – „Global Education Network Of Young Europeans“.

Lietuvoje GLEN'ui atstovauja „Aplinkosaugos informacijos centras“. Lietuvių atranka dalyvauti šioje programoje vyksta būtent per šią organizaciją. API centras tinklapyje paprastai galima rasti detalesnės informacijos apie GLEN lietuviškai: www.apicentras.lt

Projektai (besivystančiose šalyse), kuriuose galima dalyvauti, paskelbiami spalio mėnesį, o paraiškos priimamos iki gruodžio pabaigos/sausio pradžios. Programoje dalyvauti gali studentai, amžius – tarp 21-30 m.

Programa finansuojama Vokietijos ir dalyvaujančių šalių lėšomis. Prieš išvažiuojant savanoriai turi 2 paruošiamuosius seminarus metų pirmoje pusėje. Projektų trukmė – 3 mėnesiai, su galimybe prasižinti dar 1 mėnesiui. Į besivystančias šalis dalyviai išsivažinėja liepos-rugpjūčio mėn., o kai kurie ir vėliau. Esant lėšoms, dalinai apmokamos kelionės išlaidos į paruošiamuosius seminarus, taip pat lėktuvo bilietas į/iš projekto šalį (700-900€). Be to, savanoriai visus 3 mėnesius gauna taip vadinamą „stipendiją“, kuri priklauso nuo šalies, į kurią važiuojama. Bent jau 2004 m. stipendijos suma buvo apie 800-1000€ trims mėnesiams. Savanoris pats turi pasirūpinti gyvenama vieta, maistu ir pan. Kartais projekto partneriai besivystančioje šalyje padeda susirasti būstą.

Apibendrinant galima teigti, kad savanoriškos veiklos metu yra atliekama daugelis funkcijų, kurios padeda spręsti socialines problemas bei mažinti jų didėjimą. Šis požiūris į savanorystę labai svarbus kalbant apie vystomojo bendradarbiavimo idėjos realizavimą. Labai svarbu, kad norintys savanoriauti žmonės būtų susipažinę su vystomojo bendradarbiavimo idėjomis ir galėtų save realizuoti, vykdamy savanoriauti į besivystančias šalis.

Utenos kolegijos socialinio darbo studijų programos studentų dalyvavimo savanoriškoje veikloje analizė

Savanoriška veikla svarbi tenkinant individo asmeninius ir visuomeninius poreikius. Savanoriška veikla – ne tik pagalba, bet ir saviugdų forma. Savanoriška veikla suteikia tobulėjimo galimybes: padeda tobulinti specialiuosius gebėjimus ir kelti profesinę kvalifikaciją, suteikia galimybes ugdyti save, kaip asmenybę bei padeda įgyti naujų žinių.

Analizuojant įvairių apklausų duomenis, paaiškėjo, kad studentai dalyvavo aplinkos tvarkymo akcijose, pvz., „Darom“, sodino medžius, rinko šiukšles, dalyvavo savanoriškuose renginiuose,

„Maisto banko“ akcijose, savanoriauja vaikų globos namuose ir lanko senyvo amžiaus asmenis namuose, padeda jiems tvarkytis buityje. Taip pat dalyvauja tokiose veiklose – UKSA (Utenos kolegijos studentų atstovybė), benamių prieglaudoje, lankė daugiavaikes šeimas, gyvenančias prastomis sąlygomis, UVJOS (Utenos visuomeninių jaunimo organizacijų sąjunga), Maltos ordine, Carite, senelių namuose, Utenos internetinėje televizijoje.

Jau minėta, kad savanoriškos veiklos metu savanoriaujantis asmuo įgyja naujų ir tobulina jau turimus įgūdžius. Atlikdamas tokią veiklą, asmuo vykdo įvairius uždavinius: organizuoja, planuoja, ieško ir analizuoja reikiamą informaciją bei dirba tarptautinėje aplinkoje. Įvairiose situacijose savanoris įgyja gebėjimus būti kritiškam bei savikritiškam, stengiasi prisitaikyti prie naujų situacijų, kuriose tenka panaudoti savo įgūdžius, imtis iniciatyvos, stengiantis pritraukti kuo daugiau bendraminčių.

Dažniausiai tam, kad pradėtų dalyvauti savanoriškoje veikloje, asmeniui reikalinga paskata iš tam tikrų asmenų, institucijų. Paskatinti dalyvauti savanoriškoje veikloje gali daug kas: savanoriškos organizacijos, draugai, šeimos nariai, dėstytojai, kolegijos darbuotojai. Dauguma savanorių pasiryžta savanoriauti, kai juos kas nors paskatina.

Net neabejojama, kad dalyvaudamas savanoriškoje veikloje savanoris tobulėja, gauna galimybių, žinių, patirties. Savanorystė duoda galimybę padėti kitiems, galimybę būti naudingam visuomenei, susirasti naujų draugų ir galimybę įgyti patirties, įgyti naujų žinių, galimybę tobulinti savo įgūdžius ir panaudoti gebėjimus, teikia asmeninį pasitenkinimą.

Tam, kad kuo daugiau asmenų įsitrauktų į savanorišką veiklą, reikia organizuotai stengtis juos skatinti, teikti informaciją, kur, kaip ir kada galima savanoriauti, siūlyti kelias savanorystės sritis, kad kiekvienas asmuo galėtų individualiai pasirinkti tokį savanoriavimo būdą ir vietą, kur jam labiausiai patiktų, jis gebėtų atskleisti savo gabumus, panaudoti turimas žinias bei įgyti naujų.

Suprantama, kad savanoriška veikla reikalinga įvairiose srityse, vienos mažiau, kitose daugiau, priklausomai nuo įgūdžių ir žinių savanoriai gali atlikti vieną arba kitą savanorišką veiklą, kuriai turimų gebėjimų pakanka. Labiausiai savanoriška veikla reikalinga teikiant socialinę pagalbą, slaugoje, kur prižiūrimi ligoniai, nesugebantys pilnavertiškai savimi pasirūpinti ir tenkinti savo būtiniausių poreikių, nelaimių atvejais, t.y. užklupus gamtos ar kitoms katastrofoms, kur reikalinga įvairiapusė pagalba, teikiant psichologinę pagalbą, nors suprantama, kad norint savanoriauti šioje srityje reikia turėti tam tikrų įgūdžių bei žinių, nes dažniausiai asmenys, kuriems reikalinga tokia pagalba yra labai jautrūs ir reikalaujantys išskirtinio dėmesio, vykdant švietimo veiklą.

Utenos kolegija skatina studentus įsitraukti į savanorišką veiklą įvairiais skelbimais, agituoja paskaitų metu, supažindina su vykstančia savanoriška veikla, palaiko savanorišką veiklą, pateikia pasiūlymus, skelbia informaciją, informuoja apie savanoriškus renginius, dėstytojai skatina savanoriauti, nes tai būtų naudinga socialiniame darbe, siūlo programas, susijusias su savanoryste, siūlo tapti savanoriais tam tikrose įstaigose, paskaitų metu teikia informaciją. Vienas reikšmingiausių renginių apie pagalbos teikimą besivystančioms šalims pastaruoju metu buvo vystomojo bendradarbiavimo idėjų pristatymas kolegijos studentams. Šių pristatymų metu buvo aptartos ir studentų savanoriavimo galimybės besivystančiose šalyse, kuriose Lietuva vykdo vystomojo bendradarbiavimo projektus.

Savanoriška veikla gali duoti labai daug, žinoma, svarbiausias uždavinys – suteikti pagalbą kitiems, kuriems jos reikia. Tačiau negalima pamiršti, kad savanoriškos veiklos metu tobulėja ir savanoriaujantis asmuo, jis įgyja žinių, gebėjimų, patirties.

Išvados

1. Savanorystės pasirinkimui įtaką daro daugelis faktorių. Vieni svarbiausių: žmogaus pasirinkimas tapti savanoriu, skatinimas įsitraukti į savanorišką veiklą, informacija, kur, kaip ir kada galima savanoriauti.

2. Socialinio darbo etatų trūkumas apsunkina socialinių problemų sprendimą, todėl šiuo atveju labai padeda savanoriai, kurie, įgiję tam tikrų žinių ir įgūdžių gali padėti šioje srityje, sprendžiant socialines problemas bei padedant asmenims, kuriems reikia pagalbos.

3. Apžvelgus Utenos kolegijos socialinio darbo studijų programos studentų dalyvavimą savanoriškoje veikloje, galima teigti, kad studentai teigiamai žvelgia į savanorišką veiklą. Dalis studentų noriai dalyvauja šioje veikloje, o dauguma dalyvautų, jeigu turėtų daugiau laisvo laiko, informacijos apie galimas savanorystės vietas bei sritis.

Literatūra

1. Dr. Sakalauskas G., dr. Čepas A., Nikartas S., Ūselė L. (2012). Savanorystė probacijos sistemoje: prielaidos ir galimybės. Teisės institutas, Vilnius.
2. Kurapkaitienė N., Kėžaitė-Jakniūnienė M. (2011). Būk savanoris-keisk pasaulį. (Tavo savanorystės kelrodis). Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje.
3. Augutienė R., Bartkevičienė A., Čaplinskas S. ir kt. (2010). Socialinis darbas (Profesinė veikla, metodai ir klientai). Mykolo Romerio universitetas,
4. Leidinys „Savanorystė Lietuvoje: Kas? Kur? Kaip?“. (2009) VšĮ „Savanorių centras“.

5. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“, 2011 m. liepos 14 d. Nr. A1-330, Vilnius.
6. LLRI analizė: Savanoriškos veiklos teisinės aplinkos vertinimas. Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2008. [Elektroninė versija]. Prieiga internetu: http://www.lrinka.lt/index.php?act=main&item_id=5200, 2013-02-15.
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. birželio 22 d. Savanoriškos veiklos įstatymas Nr. XI-1500 (Valstybės žinios: 2011-07-13, Nr. 86-4142).
8. Savanorystė: Anglijos patirtis. (2011). Jungtinės Karalystės ambasada ir fondas „The Tiltas Trust“.
9. Kučikas A., Norvila J., Kurtinaitytė G. ir kt. (2007). Straipsnių rinkinys apie savanorišką veiklą. VšĮ „Actio Catholica Patria“. Kaunas.
10. Jonutytė I. (2007). Savanorystė socialinio ugdymo sistemoje. Klaipėdos universiteto leidykla. Klaipėda.

Kruvinieji deimantai, 2014, Siera Leonė

Fotokonkurso „Pasaulis tavo akimis“ 3 vietos laimėtojo Sauliaus Damulevičiaus nuotrauka

Siera Leonė garsėja savo gamtos turtais, kurie sudaro 80% šalies eksporto. Ketvirtadalyje valstybės teritorijos randama deimantų, čia plyti didžiausias Afrikoje geležies rūdos telkinys, yra aukso ir kitų vertingų išteklių. Tačiau laimės ir klestėjimo Siera Leonės gyventojams gamtos turtai neatnešė. Dėl vertingų mineralų 1992 metais kilo nuožmus, dešimtmetį šalį luošinęs pilietinis karas, o dabar kalnakasybos verslą daugiausia valdo užsienio kompanijos. Todėl fotografijoje pavaizduoti ne vaizdai iš turtingų deimantų kasyklų, o Fritauno širdyje esančio Kingtom 'o šiukšlyno vargetos.

Vystomojo bendradarbiavimo idėjos sklaida: studentų patirtis

Ingrida Pociūtė,
Utenos kolegijos Medicinos fakulteto
Socialinės gerovės katedros
socialinio darbo studijų programos studentė

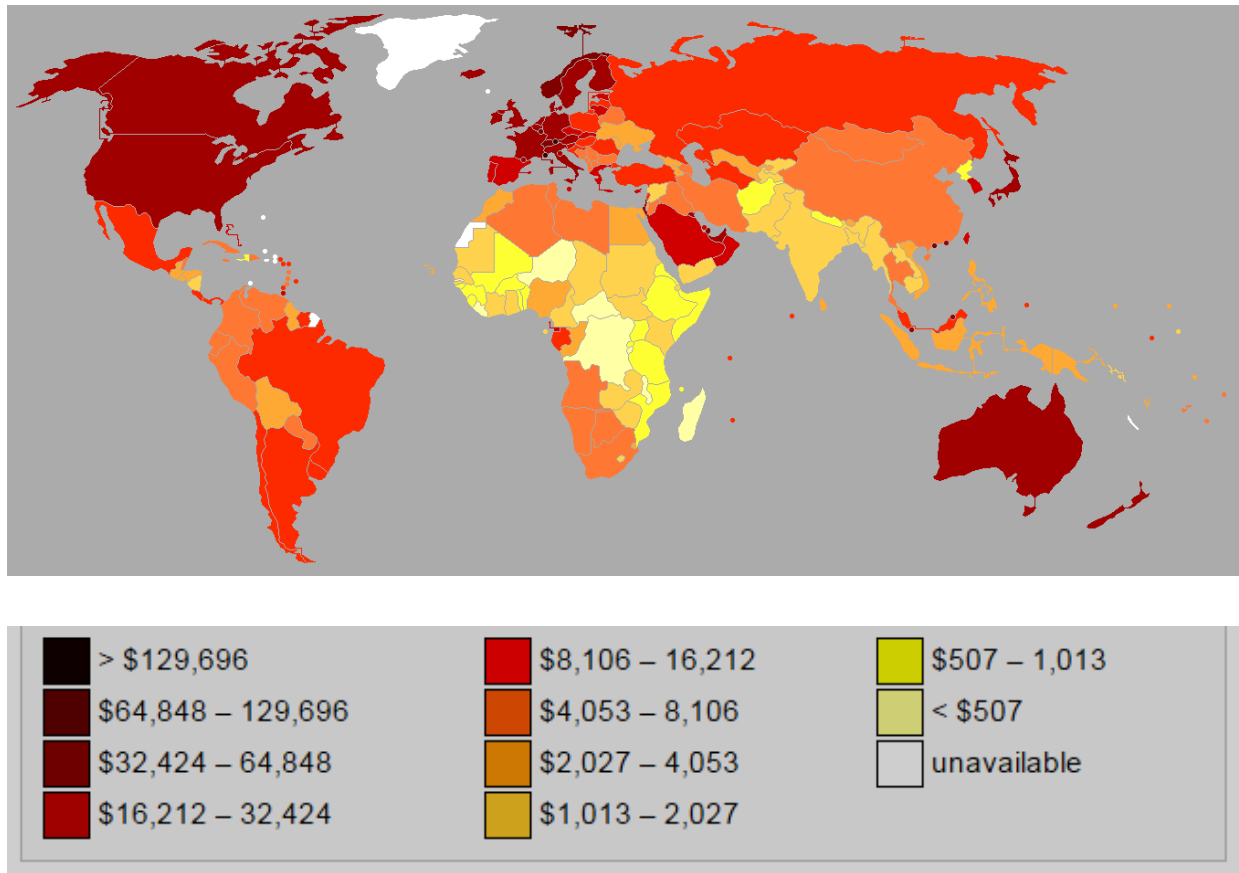
Ivadas

....išgyvename ir liudijame absoliutų stebuklą. Mūsų gyvenimą supa mistika, kiekviename judesyje, mintyje, gyvybėje. Neapsakomas apipavidalinimo grožis aplink! Žemės gamtovaizdžiai, visa kas gyva ir juda, dangaus platybės ir kūnai, elementai, spalvų ir formų derinių įvairumas, visumos neatsiejamumas ir kiekvieno iš šių reiškinių sudėtingumas ir veikimas. Amžių amžiais gyvena klausiantis žmogus, kuris bando suprasti visatos ir gyvybės egzistencijos pradžią ir prasmę, proto ir minčių, fantazijos šaltinį. Didžiulė laimė ir filosofo dalia teko mums išvysti pasaulį žmogaus akimis, turint galimybę apie tai pasvarstyti ir išgyventi. Kiekvieno žmogaus mąstymui ir supratimui įtaką daro daugelis faktorių: gyvenamoji vieta, gimimo data, kultūra, šeimos ir bendruomenės socialinė padėtis, auklėjimas, sutikti įtakingi žmonės bei gyvenimo įvykiai, o ypač žinios. H.M. Tomlinsonas savo knygoje „Dovana“ 1919 metais rašė: *“Mes matome dalykus ne tokius, kokie jie yra, bet taip, kokie esame mes”*. Su patirtimi ir žiniomis mūsų požiūris keičiasi. Gyvename galų gale tik vienašyk, o sužinoti, pamatyti, išreikšti ir patirti yra daug ką. Laikas pagimdė ir pražudė civilizacijas, bet dėka žmogaus išsiugdyto mąstymo, kalbos liko rašyta istorija, faktai, bylojantys apie tuometinę pasaulio raidą. Seniausiųjų civilizacijų palikti architektūros monumentai, legendos, mitai, filosofijos raštai pasakoja, kuo žmonės tikėjo ir gyveno, ir ką jiems pavyko išvelgti kupiname paslapčių pasaulyje. Visų gyvenimai buvo reikšmingi ir dabartis tai atspindi, matomi padariniai, liko faktai, biografijos apie žymius dailininkus, ieškančius mokslininkus, dvasininkus, filosofus, skleidžiančius išmintį, ar graudžią natą istorijoje palikusius karvedžius, idėjas, išradimus, karus ir jų aukas. Tai mus moko arba įkvepia...Žinios mums suteikia laisvę, teisingai panaudotos jos suteikia galią ir veda sėkmės link. Mūsų misija - pažinti gyvenimą, savo patirtį ir žinias perduoti kitiems.

Situacijos pasaulyje aptartis vystomojo bendradarbiavimo kontekste

Turtinė, rasinė, religinė nelygybė buvo ir yra opi pasaulio problema. Dėl jos kyla tarptautiniai konfliktai, socialinė atskirtis ir gyventojų nepasitenkinimas gyvenimu apskritai, kuris sukelia depresijas, priklausomybes, incidentus ir dar daugiau problemų. Šiais laikais neretai tenka išgirsti žodžius „*Moderni vergystė*“, apibūdinančius daugelio šalių politiką ir dabartinę socialinę bei

ekonominę situaciją. Kol vieni stengiasi neatsilikti nuo „mados klyksmo“, prabangių automobilių, rezidencijų pirkimo, išmaniųjų technologijų, kiti siekia išgyventi.

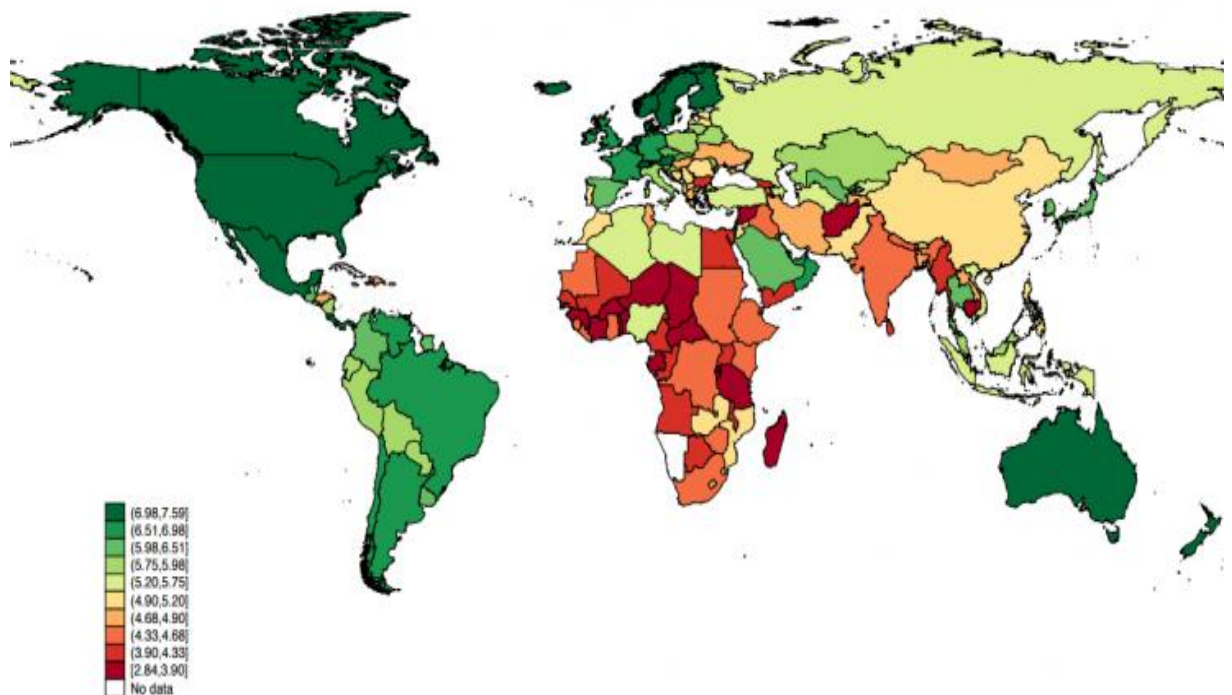

1 pav. 2014 m. Pasaulio šalių BVP vienam gyventojui

2014 metų valstybių BVP apskaičiavimų duomenys, pavaizduoti pasaulio žemėlapyje (1 pav.), aiškiai nurodo šalis, kuriose yra didesnis BVP produkto skaičius vienam žmogui: JAV, Kanada, Švedija, Norvegija, Suomija, Australija, Jungtinė Karalystė, Airija, Vokietija, Prancūzija, Belgija, Austrija, Italija, Islandija, Japonija, P. Korėja, Naujoji Zelandija, Saudo Arabija. Šalys pažymėtos šviesesnėmis gelsvomis ir oranžinėmis spalvomis turi du ar tris kartus mažesnį BVP vienam žmogui skaičių. Mažiausias BVP skaičius labiausiai išryškėja Azijos pietuose: Indijoje, Bangladeše, Nepale, Pakistane, Š. Korėjoje, Madagaskare ir beveik visoje Afrikoje, ypač vidurio Afrikoje. Šiose šalyse yra žemas gyvenimo standartas, mažos pajamos, spartus gyventojų skaičiaus augimas, didelė dalis gyventojų badauja, menkas gyventojų išsilavinimas, korupcija, menka industrializacija ir politinis nestabilumas šalies viduje. Kai kurios iš šių valstybių yra labai turtingos žemės ištekliais, tačiau nėra sudarytų sąlygų sukurti vidaus produkto arba šie resursai yra eksportuojami už mažą supirkimo kainą. Kitas svarbus faktorius yra tai, jog tik maža dalis šių šalių veikia pagal demokratinius valstybės valdymo principus (Indija, Kosta Rika, Bostvana), likusios yra valdomos monarchiniu ar autoritariniu būdu. Šių valstybių įstaigos nefunkcionuoja veiksmingai, klesti korupcija, didėja

skirtumai tarp metropolinių centrų ir likusios šalies. Tokia situacija šalies viduje yra dažna tarptautinio ir civilinio karo priežastis, sukelianti visapusišką žmonių nepasitenkinimą gyvenimu.

2 paveiksle pateikti 2012-2014 metų gyvenimo kokybės įvertinimo rezultatai. Apklausos metu atsakiusieji įvertino savo gyvenimo kokybę 0-10 balų sistemoje, kur žemiausias įvertinimas – 0, o aukščiausias - 10. Vertinama buvo pagal šešis gero gyvenimo aspektus: BVP vienam gyventojui, socialinę paramą, sveiko gyvenimo trukmę, pasirinkimo laisvę, dosnumą, laisvę nuo korupcijos. Šalys buvo padalintos į 10 grupių. Spalvų skalės ir išsidėstymas žemėlapyje nurodo, kaip visame pasaulyje skiriasi gyvenimo gerovės įvertinimai.

2 pav. 2012-2014 m. gero gyvenimo įvertinimo duomenys

Lyginant šio žemėlapio statistikos duomenis, pastebima tendencija, jog valstybėse, kuriose BVP produktas vienam žmogui yra aukštesnis, gyvenimo kokybė atitinkamai yra įvertinta taip pat gerai, ir šalyse, kuriose BVP produktas vienam žmogui yra mažesnis, gero gyvenimo kokybė yra įvertinta žemiau. Tai tik patvirtina, jog šiose šalyse ne tik ekonomika neklesti, bet ir kitose sferose gyvenimas yra skurdus.

Kai kuriose iš šių šalių padėtis gali būti kritinė, tokios teritorijos yra vadinamos krizių zonomis. Tai atsitinka, kuomet tose teritorijose vyksta karas, jos yra okupuotos (Sirija, Ukraina, Afganistanas, Palestina) arba dėl gaivalinių nelaimių ištinka humanitarinės krizės, kurių pastaraisiais metais vis daugėja (Haitis, Sachelis, Somalis, Filipinai). Tokioms valstybėms reikalinga išskirtinė humanitarinė

pagalba ir parama. Verta pabrėžti, jog tokia padėtis gali atsirasti bet kurioje kitoje pasaulio valstybių, ypač tokiu politiškai neramiu laikotarpiu. Todėl išsivysčiusios šalys mato būtinybę teikti pagalbą ir paramą nukentėjusiesiems šalyse ir bendruomenėse, kur reikia steigti vietinių gyventojų ugdymo centrus.

Tik ugdymo ir apmokymų būdu mes sukursime pozityvius pokyčius ir ilgalaikę naudą, kokios jokie vienkartiniai finansavimai niekada neduos.

Vystomojo bendradarbiavimo samprata

Padėti pažeidžiamiausiems gyventojams yra moralinė tarptautinės bendruomenės pareiga. Vieninga ir darni bendruomenė yra ta, kurioje visi norėtų gyventi, tačiau tam reikalingas aktyvus individualus ir kolektyvinis dalyvavimas visuomeninėje veikloje. Vystomojo bendradarbiavimo politika apima besivystančių šalių ekonominės, politinės ir socialinės padėties gerinimą. Tai yra aktualios problemos šiame technologijų amžiuje, kuomet išsivysčiusiose šalyse gyvenimo sąlygos yra žymiai geresnės nei atsilikusiose. Vystomuoju bendradarbiavimu siekiama skatinti ekonominį augimą bei socialinį stabilumą pasaulyje. Neišsivysčiusias šalis alina skurdas, badas, ekonomikos nuosmukis, gyventojų neraštingumas, žmogaus teisių niekinimas, aplinkos tarša, karas. Vien gaivalinių nelaimių pasaulyje nuo 2010 metų įvyko per 400. Tais pačiais metais daugiau kaip milijardas žmonių nebuvo aprūpinti maistu. Pažeidžiamiausioms šalims yra būtina ne tik tarptautinė humanitarinė pagalba ir intervencija. Tam, kad būtų užtikrinta besivystančios šalies gyventojų gerovė, neužtenka vien materialinės paramos ar maisto davinių, nes efektyvi yra tik parama vystymuisi. Vystomojo bendradarbiavimo politika kelia šiuos *vystomojo bendradarbiavimo tikslus*:

- Skurdo mažinimas;
- Ekonominė plėtra;
- Žmogaus teisių apsauga;
- Parama demokratijai;
- Parama švietimui;
- Bado prevencija;
- Taikos užtikrinimas;
- Aplinkos ir gamtos apsauga;
- Lyčių lygiateisiškumo užtikrinimas.

Šie tikslai turėtų tapti kiekvieno iš mūsų tikslais ir misija. Sukauptos patirties ir žinių dalinimasis ir įgijimas yra labai svarbus procesas tiek individualiam asmenybės vystymuisi, tiek išlikimo atžvilgiu. Mūsų gyvenimas susijęs su buvimu ir priklausomybe grupėms ir bendruomenėms, todėl yra svarbu

išspręsti problemas ir imtis prevencijos priemonių. Žmonijos evoliucijoje pastebima tendencija, kuomet konkrečios grupės žmonių seka kitų, jiems imponuojančių žmonių, pavyzdžiu. Sutikti žmonės įtakoja mūsų gyvenimus. Tai perša išvadą, jog visos anksčiau išvardintos neišsivysčiusių šalių problemos yra mūsų problemos, apie jas reikia plačiau kalbėti, nežinančius informuoti, jiems padėti suprasti, jog kažkam yra tikrai reikalinga pagalba.

Vystomojo bendradarbiavimo idėjų sklaida, kaip ir visuomeniškumo didinimas, turėtų būti aktualios temos mūsų šeimose, ugdymo įstaigose, bendruomenėje ir, žinoma, žiniasklaidoje.

Vystomojo bendradarbiavimo politikos įgyvendinimas Lietuvoje

Patirtis yra geriausia pamoka. Tai supratę žmonės keliauja svetur, jog įgytų tos patirties, generuotų naujas idėjas ir jas galėtų pritaikyti. Tokia patirtimi turtingas žmogus niekada nesijaus vargšas, nes jis jau bus matęs kultūrų, žmonių gyvenimo sąlygų bei istorijų įvairovės. Tokia patirtis yra reikalinga kiekvienam, kad gebėtų suprasti gyvenimą svetur ir tai patirti bei ta patirtimi pasidalinti. Vertėtų pabrėžti, jog savanoriška ir neapmokestinta veikla yra būtent tai, ko reikia visuomeniškumo didinimui. Suprasti, jog tu gali kažkam padėti netiesiogiai siūlant pagalbą ir neprašyti atlygio už tai, taip pat yra moralinių vertybių dalinimasis. Jos yra perduodamos šeimos nariams, draugams, nepažįstamiems iš kartos į kartą. Savanoriška veikla yra puikus būdas realizuoti savo idėjas, susipažinti, galbūt pakeliauti, gilinti kompetencijas bei padėti kitiems tai daryti. Įgūdžių ir patirties dalinimasis yra reikšmingas tuo, kad padeda žmonėms bendrauti, integruotis, dalintis informacija. Tai galimybė padėti kitiems atskleisti fantazijas, neatrastus gebėjimus, paslėptas emocijas. Tai gali būti puiki ir naudinga patirtis, prasmingai praleistas laikas tiek mokančiajam tiek besimokantiems. Savanorystė yra svarbi tiek individui asmeniškai, nes tokia veikla ugdo dvasines vertybes, bet taip pat ji yra svarbi ir valstybės ekonomikai, kuomet yra atliekamas kultūrinis švietimas, be išlaidų sukuriamas vidaus produktas. Tokia veikla taip pat yra vertinama tų žmonių, kuriems ji yra suteikiama. Galbūt jie buvo visiškoje neviltyje, netikėjo žmonių geranoriškumu ir nuoširdumu. Savanoriškos veiklos apraiškos dabartinėje visuomenėje yra būtinos, kadangi XXI a. jaunimui religija ir etika yra neaktualios temos švietime. Viskas, ką jaunoji karta vertina, yra tai, ką jie mato socialiniuose tinkluose ir tai, ką daro ir kaip galvoja ir elgiasi dauguma jų bendraminčių. Todėl yra būtina rasti būdus ir priemones, kad vyresnioji karta neatsiliktų nuo greitai progresuojančio jaunimo ir, veikdami su jais išvien, padėtų jiems integruotis, atrasti moralines vertybes, suprasti savanorystės paskirtį ir ją tęsti, realizuoti save, planuoti, lavinti vaizduotę ir įgyvendinti idėjas. Savanoriška veikla pasauliniu mastu suteikia galimybę žmonėms išgyventi, gyventi normaliomis sąlygomis, gauti išsilavinimą, būtinas priemones, pagalbą ekstremaliomis sąlygomis, o kitiems tikėjimo, jog žmogus gali būti jautrus ir besąlygiškai mylintis. Mano gyvenime pasirinkimus įkvėpė daug žmonių. Tai buvo

artimieji, draugai, mokytojai, filosofai arba atsitiktinai sutikti žmonės, geranoriškai pasidalinę savo patirtimi ir įgūdžiais vardan aukštesnio ir gryno tikslo.

Priežastys, dėl kurių verta savanoriauti:

- Teikiama pagalba ir žinios tiems, kuriems jos reikia;
- Nauja patirtis;
- Nauji iššūkiai;
- Savęs realizavimas neišbandytoje srityje;
- Naujų pažinčių, žinių atradimas;
- Asmeninių savybių tobulinimas;
- Galimybė daryti teigiamą įtaką kitų ir savo gyvenimui.

Savanorystė sukuria dvejopus rezultatus: įsitraukimas ir pagalba, padedant kurti kito kapitalą, savanoriaujančio asmens patirtis ir individualus progresas - nauja patirtis ir žinios, atsiradusios naujos galimybės ir pažintys. Tokiu būdu savanorystė veikia kaip papildoma ir efektyvi kvalifikacijos ugdymo, darbo patirtis. Pasak Plagnol ir Huppert (2010) mokslinių tyrimų, vyresni žmonės atrado daugiau naudos savanoriaujant nei jaunesnio amžiaus žmonės. Autoriai siūlo paaiškinimą, jog vyresni žmonės suteikia didesnę prasmę savanorystei, nes dažniau jaučiasi vieniši. Thoits ir Hewitt (2001) atliko gyvenimo pokyčių tyrimą ir nustatė savanoriško darbo aspektus asmeninei gerovei:

- Laimės pojūtis;
- Pasitenkinimas gyvenimu;
- Savigarba;
- Gyvenimo kontrolės pojūtis;
- Fizinė sveikata;
- Depresijos nebuvimas.

Mellor (2009) tyrimais nustatyta, jog savanoriai yra laimingesni ir palaikantys geresnius santykius bendruomenėje nei nedalyvaujantys savanorystėje. Pagal GHK (2010) statistikos duomenis, apie 92-94 milijonus 15-os ir daugiau metų žmonių yra įsitraukę į savanorišką veiklą. Tai sudaro apie 22 – 23 proc. savanorių. Šie savanoriai yra aktyvūs įvairiose srityse: įvairiuose mokymuose, sporte, gamtos apsaugoje ir kt. GHK ir kitos organizacijos, taip pat ir Europos savanorių centras pranešė, jog matoma savanorių skaičiaus augimo tendencija Europos Sąjungoje. Šio reiškinio priežastys:

- Padidėjo informuotumas aplinkos ir socialiniais klausimais;
- Savanorystė skatinama viešųjų ryšių;
- Savanoriškų organizacijų skaičiaus augimas;

- Padaugėjo savanorių, reikalingų paremti viešųjų paslaugų teikimą;
- Padaugėjo asmenų įsitraukusių į trumpalaikę savanorystę arba projekto pagrindu;
- Aktyvus vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimas;
- Požiūrio į savanorystę pokytis.

GHK tyrimas apibrėžė savanoriškos veiklos mastą Europos valstybėse narėse, naudojant 5 balų skalę: **Labai aukštas** nustatytas Austrijoje, Olandijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje, kur daugiau nei 40 proc. suaugusiųjų dalyvauja savanoriškoje veikloje.

Aukštas - Danijoje, Suomijoje, Vokietijoje ir Liuksemburge, kur savanoriauja 30 – 39 proc. gyventojų.

Vidutinis - Estijoje, Prancūzijoje ir Latvijoje, kur savanoriauja 20- 29 proc. gyventojų.

Santykinai žemas - Belgijoje, Kipre, Čekijoje, Airijoje, Maltoje, Lenkijoje, Portugalijoje ir Slovakijoje, kur 10- 19 proc. gyventojų yra įsitraukę į savanorišką veiklą.

Žemas - Bulgarijoje, Graikijoje, Italijoje ir Lietuvoje - mažiau nei 10 proc. gyventojų dalyvauja savanoriškoje veikloje.

Kaip matome iš pateiktų duomenų, Lietuvoje dalyvaujančių savanoriškoje veikloje yra mažiau nei 10 proc. gyventojų. Pagal aukščiau pateiktą skalę – tai žemas lygis. Todėl reikėtų skirti daugiau dėmesio jaunų žmonių skatinimui dalyvauti savanoriškoje veikloje, teikti daugiau informacijos apie galimybes.

International Corporate Volunteerism

In 2014, PYXERA Global surveyed 26 out of 39 known companies with ICV programs to gather insights into the practices and trends of ICV today.

2014 Benchmarking Survey

ICV By the Numbers

Since 2008 ...

26

Corporations have sent

8000+

Employees to

14%
HR

Sources of
funding

75%
CSR

The average length
of assignment was

26-30 days

89%

Of programs were team-based

75%

Of teams included six or more people

How Companies Succeed

Collaborate

Currently work or would
like to collaborate with
other companies

Work with a third
party implementer

Communicate

Measure and
report social &
business impact

Have visibility at
C-suite or above

Why Companies Invest

Employee Impact:

Develop new skills

Improve leadership

Enhance cultural adaptability

Business Impact:

Better understanding of emerging markets

Direct impact on CSR strategy

Increased employee motivation and
commitment

Social Impact:

Build capacity of local clients

Provide access to normally scarce
resources

Increase ability to serve local
communities

PYXERA Global would like to thank the companies that participated in the 2014 Benchmarking Survey.

3 pav. Tarptautinio savanoriavimo pagal ICV programą statistika

2014 metais PYXERA Global apklausė 26 iš 39 žinomų kompanijų, kurios dalyvavo ICV savanoriavimo projektuose, kad surinktų informaciją apie ICV praktiką ir tendencijas. Nuo 2008 metų korporacijos išsiuntė 8000 darbuotojus į 80 Pasaulio šalių. Vidutiniškas savanoriavimo terminas

buvo 26-30 dienų. Savanorystės programoje dalyvavusieji įgijo geresnį supratimą kylačioje rinkoje, padidėjo motyvacija ir įsipareigojimai, jie padarė tiesioginę įtaką CSR strategijai (korporacijų socialinė atsakomybė). Socialinės įtakos atžvilgiu ugdomi vietos klientų gebėjimai, suteikiama prieiga prie menkų išteklių, vystoma galimybė tarnauti vietinėms bendruomenėms.

Įmonės investuoja į šias savanorystės programas, nes jų metu:

- Įgyjami nauji sugebėjimai;
- Tobulinami lyderystės įgūdžiai;
- Skatinama kultūrinė adaptacija.

Savanorystės idėja labai svarbi vystomajame bendradarbiavime. Būtent savanoriai gali labai daug nuveikti, dalyvaudami įvairiuose vystomojo bendradarbiavimo projektuose ir ne tik padėdami besivystančių šalių gyventojams, bet ir įgydami neįkainojamos patirties.

Meninės išraiškos perspektyvos vystomajame bendradarbiavime

*Gyvenimas- nuolatinė kūryba
(A. de Sent Egziuperi)*

Menas - tai įžvalga, pastebėjimas ir parodymas kitam. Pajausti, pamatyti, patirti, išreikšti ir suprasti - tokia yra meno paskirtis. Esamą - įamžinti, o nesamą - sukurti. Menas daro įtaką mąstysenai, todėl kaip priemonę informuoti ir paveikti žmones jį naudojo diktatoriai, bažnyčia ir kitos religinės bendruomenės. Kuomet Lietuva buvo okupuota Sovietų Sąjungos, tuometiniai rašytojai, dailininkai ir poetai menine išraiška skatino tautą vadotis iš nelaisvės. Pasaulio valstybių ir kultūrų meno kūriniai yra palikimas, kuriuo dalinasi visas pasaulis. Menas padeda pažinti žmogų ir jo mintis, percepciją, pati kūryba ugdo ir gydo žmogų. Meninės išraiškos metu:

- atrandamas santykis su pasauliu, savimi ir kitais žmonėmis;
- perteikiamos vertybės;
- lavinamas kūrybiškumas ir vaizduotė;
- per kultūrą, meną kuriamas savitas pasaulis;
- reiškiasi žmogaus išmintis;
- veikia kaip terapija;
- veikia kaip komunikacijos priemonė.

Įvairių kultūrų, auklėjimo, išsilavinimo ir mąstymo žmonės renkasi sau tinkančią ir sudominusią saviraiškos formą. Daugelis žmonių iš prigimties yra gabesni vienai ar kitai meno formai. Tačiau akiračiui praplėsti ir suprasti kitų meno formų aspektus bei naudą, vertėtų išbandyti bent kelias.

Meninė veikla garantuoja prasmingą ir nenuobodžiai praleistą laiką įdomių žmonių apsuptyje. Kai kurios iš šių meno išraiškos formų turi daug terapinių savybių.

Dailė, kaip terapijos įrankis yra diskusijų, analizės ir savęs vertinimo ašis. Tai kiekvieno individo prigimtinis sugebėjimas, leidžiantis vizualiniu būdu išreikšti save, bendrauti, perteikti informaciją. Žmogus psichiškai ir fiziškai aktyviai įsitraukia į procesą, todėl dailę galima taikyti pagalbai ir gydymui. Dailės išraiška gali būti planuota arba spontaniška veikla, kurios metu įmanoma susikonsultuoti arba išreikšti stiprias emocijas. Yra žinoma, jog spalvos turi ypatingą poveikį žmogaus būsenai, o ir pats procesas yra sulyginamas su meditacija. Piešti ar tapyti galima savarankiškai, kuomet dialogas užmezgamas su savimi arba kolektyve kuriant bendrą kūrinį.

Sąlyginai greitesnis meno kūrinio atlikimas yra fotografavimas, procesas taip pat turintis terapinių savybių. Fotoaparatas suteikė galimybę įamžinti svarbius istorinius momentus, žmones ir kitus objektus. Fotografija, kaip meno kūrinys, taip pat sukelia minčių ir emocijų antplūdį, padeda pamatyti save ir kitus iš šalies, tam tikrų momentų, poelgių ir išgyvenimų esmę. Nuotrauka suteikia galimybę pamatyti save iš šalies, įprasminti savo patirtį, pamatyti problemas. Fotografija padeda išgyventi įvykius, juos iš naujo įvertinti. Tai lyg tiltas tarp praeities ir dabarties. Fotografijos atlikimo procesas skatina kūrybiškumo ir individualaus požiūrio į gyvenimą vystymąsi. Pats fotosesijos procesas gali būti gyvenimo interpretacijos, atsipalaidavimo ir maloniai praleisto laiko forma. Fotografavimo procesas gali padėti žmonėms įsitvirtinti realiame gyvenime, nes tai sukelia kontrolės pojūtį, ir yra glaudžiai susijęs su naujų ryšių ir santykių kūrimu su supančiu pasauliu. Fotografas gali laisvai pasirinkti norimą nufotografuoti objektą, manipuliuoti efektais ir nustatymais, eksperimentuoti. Naujų formų, neįprastų kadro ieškojimas, žaidimas su spalvomis atskleidžia žmogaus kūrybines galimybes, įtvirtina esamus asmenybės resursus bei skatina toliau ieškoti ir tobulėti.

Turėdama daugiau tapymo ir fotografavimo žinių ir patirties, įžvelgiu jų naudą, prasmę ir perspektyvas žmogaus gyvenime. Šiais laikais turime priemonių įvairovę ir geresnes galimybes tai atlikti nei bet kada anksčiau, ir nėra paslaptis, jog tai gali tapti ir pajamų šaltiniu.

Asmeninės patirties sklaida

Pirmą kartą savo noru dalyvavau istorijos mokytojos pasiūlytame projekte dar besimokydama 11-oje klasėje. Užduotis buvo aplankyti savo rajone gyvenančius buvusius tremtinius, išklausti jų pasakojimus ir surinkti informaciją būsimai dokumentinei knygai. Ši patirtis buvo be galo įdomi ir jau kitais metais, gavusi užduotį aprašyti Krikštėnų vienuolyną, aš panorau apie jį išgirsti iš pačių

vienuolių. Viską papasakojusios vienuolės pasiūlė kartu keliauti į Taize stovyklą Prancūzijoje. Išvyka tęsėsi dvi savaites, jos metu susipažinau su kitais entuziastingais jaunuoliais, turėjau galimybę apvaikščioti didžiąsias sostines: Berlyną, Paryžių, Prahą, Varšuvą. Taize stovykla man, tuomet dar jaunam žmogui, paliko gerą įspūdį - kaip multikultūrinė, vienas kito nepažįstančių, laikinai susibūrusių žmonių bendruomenė gali sutarti. Tais pačiais metais (2004) išvykau gyventi į Airiją. Gyvenimas svetimoje šalyje mane pastūmėjo integruotis, pažinti vietinius žmones, jų kultūrą ir gamtos grožį, dalyvauti visuomeninėje veikloje, renginiuose. Sutikau daug įdomių žmonių: mokslininkų, menininkų, muzikantų, verslininkų ir šiaip laisvos sielos asmenybių, kurie dalinosi savo patirtimi, išgyvenimais ir žiniomis. Po penkerių metų gyvenimo šioje šalyje, panorau išbandyti save ir pamatyti kitą pasaulio kraštą. Troškau susipažinti su visiškai skirtingos kultūros žmonėmis ir gyvenimo būdu. Azijoje gyvenau ir keliavau šešis mėnesius. Įspūdžiai ir atsiminimai neišdildomi. Patyriau daug nuotykių, sutikau daug žmonių, mačiau, kaip vargingai gali gyventi žmonės ir kaip kiti sukasi metropolijų gyvenimo rate, stebėjau nepakartojamus gamtovaizdžius, atsakinėjau sau į egzistencijos klausimą. Ši kelionė tikrai privertė mane subręsti ir pakeitė mano pasaulėžiūrą. Grįžusi į Airiją, nebenorėjau dirbti kirpėja ir pakeičiau savo veiklos sritį.

Dirbdama neįgalių žmonių asistente Galway mieste, sutikau žmonių, kuriems tereikėjo prasitarti apie tapymą ir šiek tiek laiko praleisti kartu. Turėčiau paminėti, jog piešti aš ir pati tik mokausi ir nesu baigusi jokių studijų, tačiau tai man netrukdė bandyti ir eksperimentuoti. Tapymas tapo atsipalaidavimu, meditacija ir netgi linksmai praleistu laiku. Piešėme kartu su draugais ir ant drabužių, pasenusių langų roletų, sienų, klausydami įvairios muzikos, tylėdami ar juokaudami. Tokiomis mintimis pasidalinau su mergina, kurios asistente aš tuo metu buvau. Netrukus mes kartu pradėjome aktyviai tapyti ir tai buvo labai įdomus procesas, kadangi ji gimė neturėdama rankų ir galėjo piešti tik su koja dėl savo negalios. Tokiu būdu ir aš išmokau rašyti su koja. Į šią veiklą taip pat įtraukėme ir senolę su demencijos sindromu, moterį, neseniai patyrusią insultą bei kitus vietas menininkus su negalia. Rezultatas - galėjome surengti neįgaliųjų meno parodą. Šie menininkai išties buvo pakylėti, o ir pati paroda sudomino miesto gyventojus. Ši veikla leido man pamatyti tokių pastangų, projektų ir renginių reikšmingumą.

Asistuo dama jaunam fotografui darbo metu aš išmokau naudoti veidrodinį fotoaparata ir paprasčiausius nustatymus. Ėmiau vis dažniau su savo paprasta kamera fiksuoti įvairius vaizdus, kol galiausiai po keleto metų, grįžusi į Lietuvą, įsidarbinau fotografe vienoje įmonių, kur pastebėjau galimybę daugiau išstudijuoti fotografiją ir pradėti individualią fotografės veiklą. Tam, kad įgyčiau daugiau patirties, aš ieškau norinčių pozuoti ir kartu gerai praleisti laiką be jokio užmokesčio. Taip darė fotografe Briski Indijoje. Jos veikla man paliko didelį įspūdį ir norą tai pakartoti.

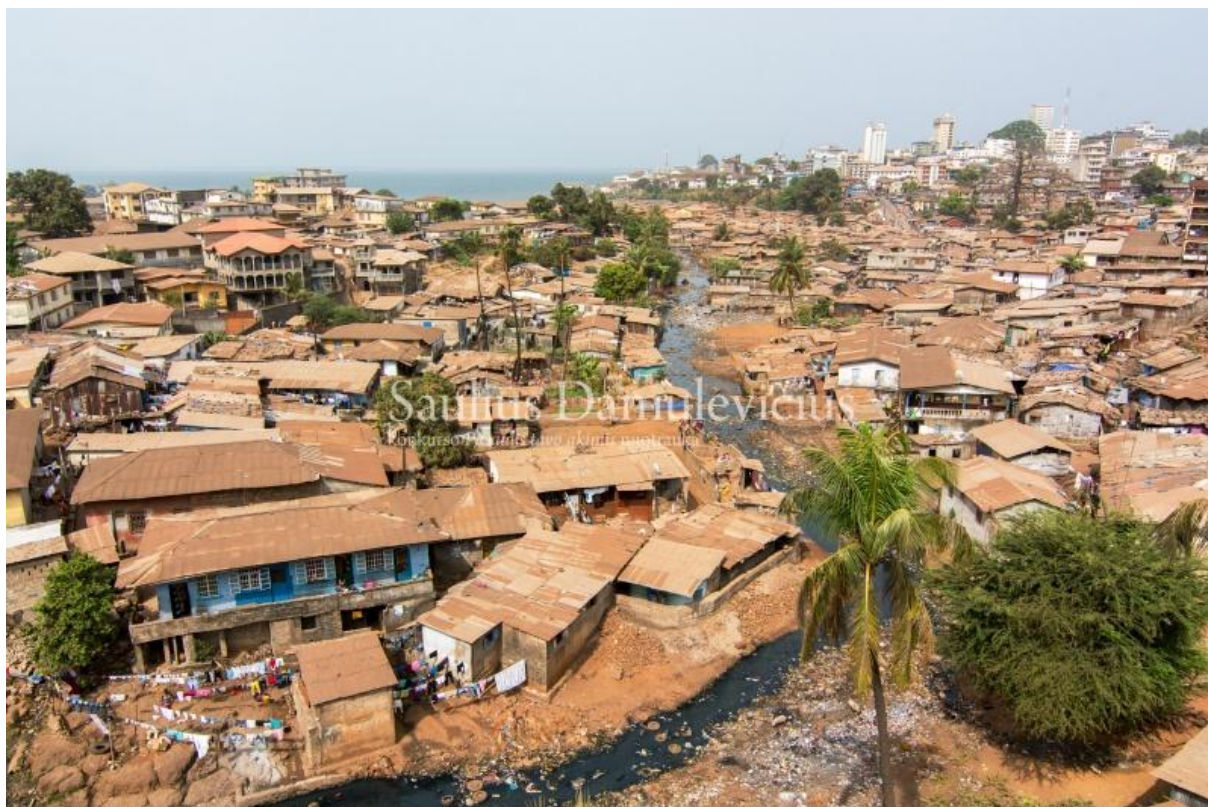
„Born into brothels“ („Gimęs viešnamiuose“) - 2004 metais sukurtas Indijos ir JAV dokumentinis filmas apie prostitučių vaikus iš Raudonųjų žibintų kvartalo Kalkutos Indijoje. Nors pirminė fotografės idėja buvo fotografuoti ten gyvenančias prostitutas, tačiau susidraugavusi su šių moterų vaikais, Briski ėmėsi juos mokyti fotografijos, kad šie vaikai už parduotų nuotraukų pinigų patektų į mokyklas. Šis dokumentinis filmas pasufleravo man, jog tokie projektai yra reikalingi ne tik Indijoje. Juos galima įgyvendinti bet kur kitur: ir Lietuvoje, savo mieste ar bendruomenėje. Tai tinka ir realizuojant vystomojo bendradarbiavimo idėją besivystančiose šalyse. Šiam projektui įgyvendinti reikia keleto (pagal norinčių dalyvauti asmenų skaičių) paprastų skaitmeninių fotoaparatus, kurie galbūt guli seniai nenaudojami ir gali būti padovanoti ar nebrangiai nupirkti. Skaitmeninės kameros puikiai atliks savo paskirtį mokant pradedančiuosius, jas lengva naudoti o ir nuotraukų kokybė bus geresnė, jei išmokysime teisingai naudoti nustatymus ir „gaudyti“ įdomius kadrus. Projektas galėtų būti metų trukmės ir vadintis „Viena metų diena - viena nuotrauka“. Taip pat išskirtinėmis dienomis, tokios kaip valstybinės šventės ar kitos minimos dienos, renginiai gali tapti teminėmis fotografijos dienomis ir jų paroda. Metų gale galima surengti parodą, parduoti spausdintas nuotraukas ir padėti vaikams ar suaugusiems pinigų investuoti ar panaudoti naudingai. Šį projektą, manau, verta pabandyti įgyvendinti pirmiausiai Lietuvoje, o vėliau svetur – įgyvendindama vystomojo bendradarbiavimo idėją.

Išvados

1. Apžvelgus padėtį pasaulyje, galima teigti, kad pagalba ir parama nukentėjusiesiems šalyse ir bendruomenėse yra būtina, todėl reikėtų steigti vietinių gyventojų ugdymo centrus.
2. Tik ugdymo ir mokymų būdu galima sukurti pozityvius pokyčius ir ilgalaikę naudą, kokios joks vienkartinis finansavimas niekada neduos.
3. Anksčiau išvardintos neišsivysčiusių šalių problemos yra visų problemos, apie jas reikia plačiau kalbėti, nežinančius informuoti, jiems padėti suprasti, jog kažkam yra tikrai reikalinga pagalba.
4. Vystomojo bendradarbiavimo idėjų sklaida, kaip ir visuomeniškumo didinimas, turėtų būti aktualios temos mūsų šeimose, ugdymo įstaigose, bendruomenėje ir žiniasklaidoje.
5. Įgyta patirtis įkvėpė pasiūlyti savanoriškais pagrindais mokyti vaikus ar suaugusius fotografuoti, surengti parodą, parduoti spausdintas nuotraukas ir padėti vaikams ar suaugusiems. Šį projektą galima įgyvendinti pirmiausiai Lietuvoje, o vėliau ir besivystančiose šalyse, realizuojant vystomojo bendradarbiavimo idėją.

Literatūra

1. <https://europa.eu/eyd2015/lt/content/about-2015>
2. <http://blog.movingworlds.org/international-corporate-volunteering-is-growing-quickly-here-is-what-you-need-to-know/>
3. <https://knoema.com/nwnfkne/world-gdp-ranking-2015-data-and-charts>
4. <http://www.eyv2011.eu/funding-opportunities/itemlist/tag/Voluntary%20service>
5. <http://anonthq.com/african-woman-boldly-speaks-about-the-exploitation-of-africa-by-wealthy-countries-at-ted-conference-video-investigative/>
6. <http://worldhappiness.report/>
7. H.M. Tomlinson, „Dovana“ 1919 m.
8. https://www.youtube.com/watch?v=_kyXFr2g1x8
9. <http://www.zinauviska.lt/lt/savanoryste/europos-savanoriu-tarnyba-lietuvoje>
10. „Kalba be žodžių“, Aldona Dapkutė, 2003
http://www.su.lt/bylos/fakultetai/socialines_geroves_ir_negales_studiju/SPPkat/dails%20kaip%20oterapijos%20taikymo%20praktika.pdf
11. „Volunteering in the member states of the European Union“, Evaluation and Summary of Current Studies, Annette Angermann/ Birgit Sittermann, 2010
http://www.sociopolitical-observatory.eu/uploads/tx_aebgppublications/Working_Paper_no_5_Observatory_Volunteering_in_the_EU_Evaluation_Current_Studies.pdf
12. „Volunteering in the European Union“, Report by GHK, 2010
http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf
13. „Participation in volunteering and unpaid work“, Second European quality of life survey, 2011
http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1102en.pdf

*Tyla prieš audrą, 2014, Siera Leonė
Fotokonkurso „Pasaulis tavo akimis“ 3 vietos laimėtojo Sauliaus Damulevičiaus nuotrauka*

Kru įlankos (angl. Kroo Bay) lūšnynas yra vienas iš pačių vargingiausių kvartalų, esančių pačia skurdžiausia pasaulio valstybe tituluojamos Siera Leonės sostinėje Fritaune. Skardiniai namai pastatyti ant pastolių, nes įlanką nuolat užlieja Atlanto vandenyno potvyniai. Čia periodiškai kyla ligų protrūkiai, kadangi visame kvartale yra vos keletas išviečių, stūkso pavojingų šiukšlių sankaupos, trūksta švaraus geriamo vandens. Tačiau 2014 metų pavasarį, kuomet užfiksuotas šis kadras, gyvenimas lūšnyne virė kaip įprasta. Šalis net neįtarė, kad vos po kelių savaičių ją sukaustys visam pasauliui šiurpą kelianti Ebolos epidemija. Labiausiai nuo paslaptingo viruso nukentės vargingiausi šalies gyventojai, o iš viso epidemija pasiglemė 4000 Siera leoniečių gyvybių.

Pažaiskime! Viktorina apie vystomąjį bendradarbiavimą

*Viktoriną parengė Marta Čubajevaitė,
NNVBO platformos vykdančioji direktorė,
Vytauto Didžiojo universiteto lektorė*

<i>Klausimas</i>	<i>Atsakymų variantas</i>	<i>Jūsų pasirinkimas</i>
1. Kada pradėta teikti vystomojo bendradarbiavimo pagalba?	A. XIX amžiaus pabaigoje B. Tarpukariu C. Po Antrojo pasaulinio karo	
2. Lapkričio 17 d. Lietuva ir Švedija susitarė, kad remis šalies X švietimo įstaigas. Šiai paramai bus skirta 220.000 EUR. Kokios šalies švietimo sistemą remis Lietuva ir Švedija?	A. Afganistano Islamo Respublikos B. Ukrainos C. Gruzijos	
3. Kova su skurdu, kokybiškas išsilavinimas, lyčių lygybė, švarus vanduo, atsinaujinanti energetika, atsakingas vartojimas, kova su klimato kaita, taika ir teisingumas. Kas čia išvardinta?	A. Tūkstantmečio vystymosi tikslai B. Lietuvos dvišalio vystomojo bendradarbiavimo prioritetai C. Darnaus vystymosi tikslai	
4. Iki 2015 metų pabaigos Lietuva turėtų skirti 0,33 % BNP oficialiajai paramai vystymuisi (OPV). Kiek procentų BNP buvo skirta OPV praėjusiais metais?	A. 0,1 % B. 0,17 % C. 0,33 %	
5. Kurioje iš išvardintų šalių yra mažiausiai moterų parlamente?	A. Ruandoje B. Švedijoje C. Lietuvoje	
6. Mobilųjį telefoną Lietuvoje turi 98 procentai gyventojų. Kiek procentų Ganos gyventojų turi mobilųjį telefoną?	A. 33 procentai B. 53 procentai C. 83 procentai	
7. Sudane pastačius geriamo vandens užtvanką, vietos gyventojams tetrunka 20 minučių ją pasiekti. Kiek pamokų anksčiau kasdien turėdavo praleisti vaikai tam, kad rastų geriamo vandens?	A. Vaikai pamokų dėl to nepraleisdavo B. 1 pamoką C. 5 pamokas	
8. Už savo firminius džinsus sumokėjai 50 EUR. Kiek uždirbo juos siuvęs žmogus Bangladeše?	A. 50 centų B. 1,5 euro C. 5 eurus	

9. Kiek pasaulio vaikų dirba darbus, kurių dirbti neturėtų, nes yra per jauni arba ten, kur darbo sąlygos yra pernelyg kenksmingos?	A. Gyvename XXI amžiuje - toks vaikų darbas jau seniai neegzistuoja; B. Vos 1 % C. Net 11 %	
10. Dauguma šokolado gamybai naudojamų kakavos pupelių yra užauginamos Vakarų Afrikoje. Tačiau kodėl tikriausiai niekada nematėte šokolado pagaminto Vakarų Afrikoje?	A. Vakarų afrikiečiai neturi šokoladui gaminti reikiamų technologijų. B. Šokoladas pagamintas Vakarų Afrikoje nepasiekia Lietuvos, nes ji per toli. C. Dėl išsivysčiusių šalių sukurtų prekybos kliūčių ir labai aukštų kokybės standartų.	
11. Kas yra Sąžininga prekyba (angl. Fair Trade)?	A. Alternatyvi prekybos sistema, užtikrinanti besivystančių šalių gamintojams sąžiningą atlygį B. Prekybos sistema, garantuojanti ES gamintojams nustatytą atlygį C. Prekybos sistema, skatinanti pirkti iš vietinių gamintojų	
12. Kiek procentų Lietuvos gyventojų tiki, kad asmeniškai gali prisidėti prie kovos su skurdu pasaulyje?	A. 10 % B. 35 % C. 50 %	
13. Ubuntu- tai ne tik kompiuterinės programos pavadinimas, bet ir Pietinėje Afrikoje dažnai kartojama patarlė. Ką ji reiškia?	A. Pasaulis vienas ir gražus B. Afrika - pasaulio bamba C. Aš esu, nes esame mes, o dėl to, kad esame mes, esi ir tu	

Teisingus atsakymus žr. 92p.

Idėjos globaliojo švietimo veikloms

Specialiai Europos metų vystymuisi proga parengtas leidinių apie globalųjį švietimą paketas (Lygių galimybių plėtros centro ir Nacionalinė nevyriausybinų vystomojo bendradarbiavimo organizacijos platformos iniciatyva) ir elektroninė biblioteka (www.pagalba.org/biblioteka) gali padėti rasti atsakymus į įvairius klausimus, pvz., kodėl rūbai, kuriuos perkame parduotuvėse, taip retai siuvami Europoje? Koks yra jų kelias nuo pagaminimo vietos iki mūsų spintos? Kaip tai veikia pasaulį?

Leidinių apie globalųjį švietimą pakete – aktualiausios lietuvių kalba išleistos globaliojo švietimo metodinės priemonės, papildantys informaciniai leidiniai, dokumentiniai lietuvių kūrėjų filmai ir elektroninės pagrindinių lietuvių kalba išleistų leidinių apie vystomąjį bendradarbiavimą kopijos.

Sukaupti leidiniai suskirstyti į devynias temas: globaliojo švietimo integravimas į bendrąjį ugdymą, Tūkstantmečio vystymosi tikslai, Lietuvos vystomasis bendradarbiavimas, tarpkultūrinis mokymas, aplinkosauga ir tvari plėtra, skurdo mažinimas bei aktyvus pilietiškumas. Prie kiekvienos temos pateikti skaitiniai ir praktinės užduotys, kuriose išdėstyti darbo su vaikais ir suaugusiaisiais pavyzdžiai, pratimai, siūlomi pamokų planai.

Skaitantiems užsienio kalbomis, pateikiamas sąrašas duomenų bazių anglų, vokiečių kalbomis, kuriose galima rasti užsienio šalių ekspertų parengtų metodinių leidinių.

Norintys bibliotekai ar mokyklai užsakyti leidinių apie globalųjį švietimą paketą, kviečiami kreiptis elektroniniu paštu info@pagalba.org.

Pačios šviežiausios vystymosi naujienos talpinamos Nacionalinės nevyriausybinų vystomojo bendradarbiavimo organizacijos platformos Facebook'o paskyroje

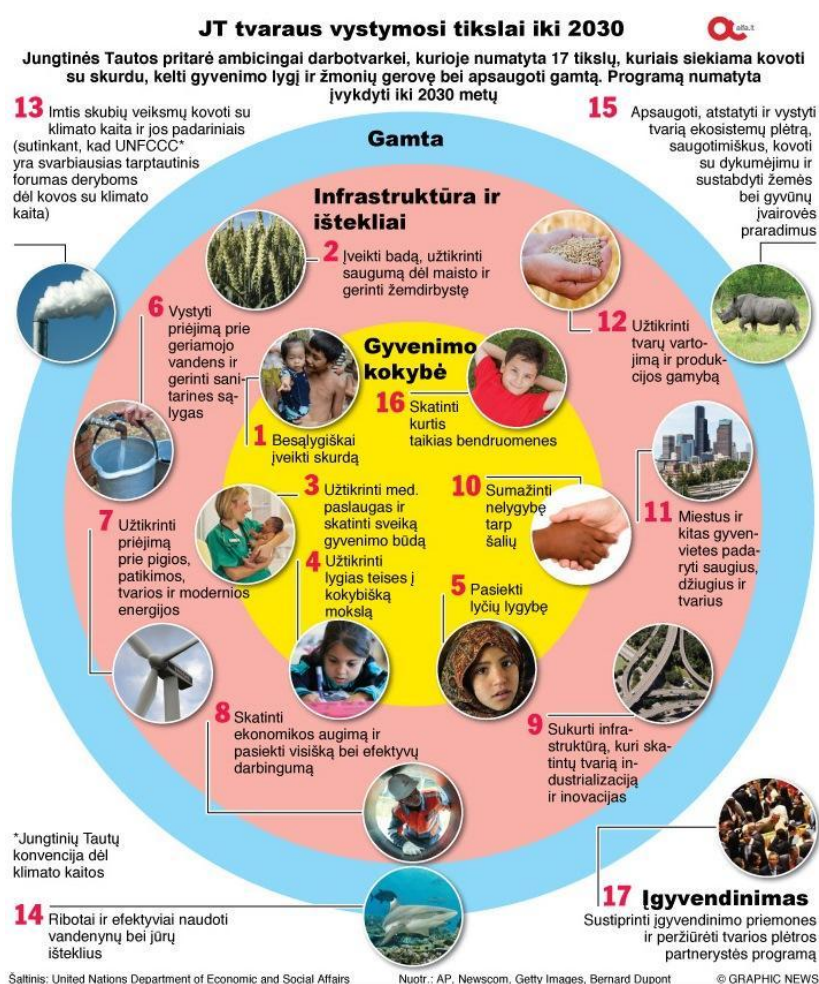
<https://www.facebook.com/NGDOPlatform.LT/>

Atsakymai į viktorinos klausimus

1 klausimas. C. Po Antrojo pasaulinio karo kartu su Maršalo paramos planu kare suniokotoms Europos šalims.

2 klausimas. B. Ukrainos.

3 klausimas. C. Darnaus vystymosi tikslai. Darnaus vystymosi tikslai (įsigalioja nuo 2016 metų, jų bus siekiama iki 2030) pakeitė Tūkstantmečio vystymosi tikslus. Darnaus vystymosi tikslų, skirtingai nuo Tūkstantmečio vystymosi tikslų, bus siekiama ne tik besivystančiose pasaulio valstybėse, bet ir išsivysčiusiose. Lietuvai ir kitoms išsivysčiusioms šalims bus ypač aktualūs tikslai susiję su klimato kaita, darnesniu vartojimu ir prekių gamyba.

4 klausimas. A. 0,1 procento. Nors Lietuva ir buvo oficialiai išreiškusi, jog iki 2010-ųjų prisidės prie pasaulinės kovos su skurdu didindama OPV iki 0,17 % BNP, o 2015-aisiais bus pasiekta iki 0,33% BNP OPV riba. Nė vienas iš šių pareiškimų iki šiol nebuvo įgyvendintas.

5 klausimas. C. Lietuvoje. Ruandos Parlamento žemesniuosiuose rūmuose 2013 metais tarp 80 narių buvo 51 moteris (63.8%), aukštesniuosiuose rūmuose 2011 metais tarp 26 narių buvo 10 moterų (38.5%). Švedijos Parlamente 2014 metais tarp 349 narių buvo 152 moterys (43.6%). Lietuvos Seime 2012 metais tarp 141 narių buvo 33 moterys (23.4%) (šaltinis https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/130368/Moterys_vyrai_Lietuvoje_2013.pdf)

6 klausimas. C. 83 procentai. Afrikos žemyne mobiliosios technologijos itin sparčiai plinta, naudojami atlikti pačias įvairiausias funkcijas, pvz.,: pinigų perlaidoms, kainoms turguje sužinoti, pabėgėlių duomenų kaupimui, pramogoms, švietimui, veterinarinių vaistų falsifikatų patikrinimui, revoliucijoms ir kt.

7 klausimas. C. 5 pamokas.

8 klausimas. A. 50 centų.

9 klausimas. C. Net 11 procentų. Anot Tarptautinės darbo organizacijos, daugiau nei 170 milijonų, t.y. apie 11 procentų pasaulio vaikų dirba, dauguma jų tekstilės gamyboje tam, kad patenkintų Europos ir Šiaurės Amerikos vartotojų poreikius. Vaikai įdarbinami, nes:

- įsigalėjo „greitoji moda“ (fast fashion), kai drabužiai keičiami kas sezoną ir dažniau, gaminami greitai ir pigiai, todėl drabužių gamintojai stengiasi sumažinti savo gamybos kaštus.
- Vaikų maži pirštukai geriau surenka medvilnę ir nesužaloja augalų.
- Vaikus lengviau kontroliuoti nei suaugusius.

Vaikų darbas yra uždraustas daugumoje pasaulio šalių, tačiau pačiose neturtingiausiose jis vis dar gajus, pvz.,: Egipte, Uzbekistane, Pakistane, Indijoje, Bangladeše, Tailande, Kinijoje.

Derėtų rinktis drabužius iš įmonių, kurios patvirtina, kad nenaudoja vaikų darbo, kurių sąrašus galima rasti: <http://www.fairwear.org/36/brands/>; <http://www.ethicaltrade.org/about-eti/our-members>

10 klausimas. C. Dėl išsivysčiusių šalių sukurtų prekybos kliūčių ir labai aukštų kokybės standartų.

11 klausimas. A. FAIRTRADE Alternatyvi prekybos sistema, užtikrinanti besivystančių šalių gamintojams sąžiningą atlygį.

12 klausimas. B. 35 procentai. Europos Sąjungos vidurkis - 50 procentų.

13 klausimas. C. Aš esu, nes esame mes, o dėl to, kad esame mes, esi ir tu.

*Vandenyno žmonės Malaizijoje 3, 2013, Malaizija
Fotokonkurso „Pasaulis tavo akimis“ 2 vietos laimėtojos Bertos Tilmantaitės nuotrauka*

Keičiantis laikams, mažiau Bajau Laut beišgali gyventi tradicinį gyvenimą valtyje. Mažėjantis žuvų skaičius, piratavimas ir kiti pavojai vandenyse stumia Sama Dilaut ieškoti maisto ir pajamų šaltinių į sausumą. Mergaitė, vardu Rujina, plaukioja netoli Mabul salos ir ieško jūrų gėrybių. Gyvendami išvien su Vandenynu, Bajau išstobulino nepaprastą gebėjimą laisvam nardymui. Ieškoti jūrinių žuvų jie gali panerdami giliau nei į 20 metrų gylį. Praeityje jie taip pat nardė perlų. Kadangi nuo pat gimimo Bajau vaikai praleidžia vandenyje, jie geba dvigubai geriau matyti po vandeniu nei įprasta žmonėms.

Nuotraukoje – fotografijų konkurso parodos ekspozicija